

ANAYASA HUKUKU

BİRİNCİ ÜNİTE – TÜRKİYE’DE ANAYASAL GELİŞMELER.....1 - 4

- I. Osmanlı İmparatorluğu Dönemi
(Senedi İttifak, Tanzimat ve Islahat Fermanı, Meşrutiyet Dönemi)
- II. Milli Mücadele Dönemi
(1921 Anayasası – Teşkilatı Esasiye Kanunu)
- III. Cumhuriyet Dönemi
(1924 Anayasası, 1961 Anayasası ve 1982 Anayasası)

İKİNCİ ÜNİTE – TÜRKİYE DEVLETİNİN TEMEL NİTELİKLERİ.....5 - 10

- Cumhuriyetçilik
- Atatürk Milliyetçiliği
- Laiklik
- Demokratik Devlet
- İnsan Haklarına Saygı
- Hukuku Devleti
- Sosyal Devlet
- Eşitlik İlkesi
- Başlangıç Bölümündeki Temel İlkeler

ÜÇÜNCÜ ÜNİTE – YASAMA ORGANI.....11 - 18

- I. TBMM’nin Kuruluşu
(Seçimlerin Yenilenmesi, Erken Seçim, Araseçim, Adaylık İçin Şartlar)
- II. TBMM’nin Görev ve Yetkileri
(Kanunlar – Parlamento Kararları)
- III. Hükümeti Denetlemek
(Soru, Genel Görüşme, Meclis Araştırması, Meclis Soruşturması)
- IV. TBMM Üyelerinin Hukuki Statüsü
(Milletin Temsili, Andıçme, Bağdaşamayan İşler, Dokunulmazlık, Milletvekilliğinde Düşmesi, Mali Statü)
- V. TBMM’nin İçyapısı – Çalışma Düzeni
(Başkanlık Divanı, Siyasi Parti Grupları, Komisyonlar, Danışma Kurulu, Toplantı ve Karar Yetersayısı, Oylama Usulü)
- VI. Yasama Organın Özellikleri – Niteliği
(Devredilmezliği, Asliliği, Genelliği – Şekli Kanunlar: Milletlerarası Andlaşmalar, Bütçe ve Kesin Hesap)

DÖRDÜNCÜ ÜNİTE – YÜRÜTME ORGANI.....19 - 21

- I. Cumhurbaşkanı
(Tarafsızlığı, Seçimi, Görev ve Yetkileri)
- II. Bakanlar Kurulu
(Kuruluşu, Bakanların Sorumluluğu, Geçici Bakanlar)
- III. Olağanüstü Haller
(Mücbir Sebepler, Kamu Düzenin ve Şiddet Olaylar, Sıkıyönetim)
- IV. Kanun Hükmünde Kararnameler
(Olağan ve Olağanüstü KHK – Karşılaştırma)

BEŞİNCİ ÜNİTE – YARGI ORGANI.....22 - 26

- I. Genel Olarak Yargı
(Yargı Bağımsızlığı, Mahkemelerin Bağımsızlığı, Hakimlik Teminatı, HSYK)
- II. Anayasa Mahkemesi
(Oluşumu, Görev ve Yetkileri, Defi Yolu, AYM Kararlarının Özelliği)
- IV. Diğer Yüksek Mahkemeler
(Yargıtay, Danıştay, Askeri Yargıtay, AYİM, Uyuşmazlık Mahkemesi)
- III. Anayasa Değiştirme İşlemi
(Teklif, Görüşme, TBMM Genel Kurulunun Karar Yetersayısı , Cumhurbaşkanı Onayı)

I. ÜNİTE TÜRKİYE'DE ANAYASAL GELİŞMELER

Ülkemizde ilk Anayasa 1876'da, I. Meşrutiyet döneminde çıkmasına rağmen anayasal gelişmeler daha önceye aittir. Anayasal gelişmeleri anlayabilmek için anayasa tanımını bilmemiz gerekir.

Anayasa, devletin iktidarını sınırlandıran, aynı zamanda hak ve özgürlükleri güvence altına alan hukuk kurallarından oluşmaktadır.

Türkiye'de devletin (Osmanlı İmparatorluğunun) iktidarı 1808'de Senedi İttifak'la ilk kez sınırlandırılmıştır, bu gelişmeyi Tanzimat Fermanı (1839) ile Islahat Fermanı (1856) takip etmiştir. Bu fermanların içeriği her ne kadar tam bir anayasa metnine uymasa da, devletin gücünü (mutlak monarşi) kısmen de olsa sınırlama özelliği taşımaktaydı. Ayrıca bu belgelerin içeriği daha sonra çıkan anayasamızın önemli ilkelerinin temelini oluşturmaktaydı.

1. OSMANLI DÖNEMİ

1.1. Sened-i İttifak (1808): Osmanlı imparatorluğu, devlet yönetimi sistemi bakımından mutlak monarşiydi. Osmanlı imparatorluğunda anayasal gelişmenin ilk adımı; 1808 yılında merkezi hükümetin temsilcileri ile ayan temsilcileri arasında kabul edilip imzalanan "Sened-i İttifak"tır. Bu anlamı ile Sened-i İttifak ilk anayasal belgedir. 1. Anayasal gelişmeler Sened-i İttifak ile başlar. 2. Senedi İttifak, merkez ile ayanlar arasında yapılmış bir andlaşmadır ("misak"tır).¹ 3. Bir anayasa değil, anayasal belgedir. 4. Hükümlerin uygulanmasını sağlayacak bir mekanizma yoktur.

1.2. Tanzimat Fermanı (1839): Osmanlı anayasal gelişmelerinin ikincisi, 1839 tarihli Tanzimat Fermanı'dır. Bu fermanla, devletin tüm uyrukları için can, mal ve ırz güvenliği vaat edilmiş, vergi ve askerlik işlerinin de bir düzene bağlanacağı söylenmiştir.

1.3. Islahat Fermanı (1856): Kırım Harbinin son yıllarında Ruslara karşı, Avrupa desteğini alma amacıyla yapılmıştır. Tanzimat Fermanı, azınlık hakları olarak da tanınan 1856 Islahat Fermanı ile pekiştirilmiştir. Ayrıca bu ferman din farkı gözetilmeksizin bütün devlet uyruklarının eşit işlem görmesi ilkesini de getirmiştir.

1.4. I. Meşrutiyet Dönemi (1876): 1876 yılında, ilk Osmanlı Anayasası (Kanun-i Esasi) ilan edilmiştir. Meşrutiyet; bir hükümdarın başkanlığı altında parlamento yönetimi; hükümdarın bazı yetkilerinin anayasal kuruluşlara (örneğin meclise) devredilmiş olduğu yönetim tarzına denir.² 1876 Anayasası Meclis-i Umumi adını alan bir parlamento kurmuştur. Bu parlamento, iki meclisten oluşurdu. "Heyet-i Ayan" adını taşıyan meclisin tüm üyeleri padişah tarafından atanırdı. Diğer meclisin "Heyet-i Mebusan"ın üyeleri halk tarafından iki dereceli seçimle seçilirdi.

Kanun-i Esasi'nin Özellikleri:

1. Bir meclis üyesi kanun teklif edebilmek için padişahın izin almak zorundaydı.
2. Meclis tarafından kabul edilen tasarılar padişahın izni ile yürürlüğe girebilecek ve padişah istediği zaman Heyet-i Mebusan'ı feshedebilecekti.
3. Batılı anlamda tam bir meşrutî monarşi kurulamamıştı.
4. Padişahın yetkileri oldukça geniş, vekillerin yetkileri dar tutulmuştu.

¹ **Padişahın taahhüdü:** 1. devlet işlerine resmi memurlardan başkasının karışmaması. 2. Yönetime (İktidara) Sadrazamın katılması ve dolayısıyla sorumlu olması. **Âyanın taahhüdü:** İçlerinden birinin devlete karşı isyanı olursa, diğer âyanın bunun bastırılmasında yardımcı olması.

² YILMAZ Ejder. a.g.e., s. 541

Bu Meclis, 1878 yılında II. Abdülhamit tarafından dağıtıldı ve anayasa yürürlükten kaldırıldı. Bu durum Genç (Jön) Türklerin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

*Örnek Soru (Adli/2000)

Aşağıdakilerden hangisi meşrutî monarşinin tanımıdır?

- A) Padişahın bütün yetkileri tek başına kullandığı bir rejimdir.
- B) Padişahın, yetkileri Bakanlar Kurulu ile birlikte kullandığı devlet rejimidir.
- C) Padişahın, yetkilerini halk meclisi ile paylaştığı bir devlet rejimidir.
- D) Padişahın, halk tarafından seçildiği bir devlet rejimidir.
- E) Padişahın kararlarının icrasının Meclisin tasdikine tabi tutulduğu bir devlet rejimidir.

Çözüm: Saltanat haklarının sınırlı ya da sınırsız oluşlarına göre mutlak ve meşrutî monarşi çeşitleri vardır. Mutlak monarşilerde, saltanat hakkı ve bu hakkın kullanılmasında hukuksal veya siyasal herhangi bir sınırlama yoktur. Meşrutî monarşilerde saltanat hakkı, hukuksal sınırlamalara bağlanmıştır. Dolayısıyla meşrutî monarşi padişahın yetkilerini halk meclisi ile paylaştığı bir devlet rejimidir. Cevap: C

İLKLER (1876 - KANUN-U ESASİ / I. MEŞRUTİYET)

1. Yasama Dokunulmazlığı	6. Dilekçe Hakkı
2. Olağanüstü Hal Rejimi	7. Konut Dokunulmazlığı
3. Yüce Divan kuruldu	8. Eğitim ve Öğretim Hakkı
4. Mahkemelerin bağımsızlığı	9. Vatandaşlık Hakkı
5. Kanuni Hakim Güvencesi İlkesi	10. Basın Hürriyeti

UYARI!

PADİŞAHIN KARARLARININ İCRASININ MECLİSİN TASDİKİNE TABİ TUTULMASI MEŞRUTİ MONARŞİ ÖZELLİĞİ DEĞİLDİR.

5. II. Meşrutiyet (1908): 1908 yılında Kanun-u Esasi tekrar yürürlüğe girmiştir. Böylece II. Meşrutiyet Dönemi başlamıştır. 31 Mart Vakası ile birlikte 1909 yılında çok büyük değişiklikler yapılmıştır. Bu değişiklikler:

1. Padişahın yetkileri daraltılmış, Mebusan Meclisi'nin yetkileri artırılmıştır.
2. Bakanlar Kurulu'nun meclise karşı sorumlu olacağı ilkesi getirilmiştir.
3. Kanun teklif edebilmek için padişahın izninin alınması usulü kaldırılmıştır.
4. Bu değişikliklerle 1876 Anayasası meşrutî monarşi haline gelmiştir.

EK NOT (Kaymakamlık Sınavı İçin)

KANUN-İ ESASİ'DE 1909 YILINDA YAPILAN DEĞİŞİKLİKLERLE İLE İLGİLİ NOT:

- Devletin Başı Konumundaki Padişahın Yetkileri Daraltılmıştır.
- Heyet-i Mebusan'ın (Mebusan Meclisinin) Yetkileri Genişletilmiştir.
- Padişahın Anayasal Sürgün Yetkisine Son Verilmiştir.
- Sansür Serbest Hâle Getirilmiştir.

UYAR! CUMHURİYET BU TARİHTE İLAN EDİLMEMİŞTİR.

2. MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİ, 1921 ANAYASASI (TEŞKİLAT-I ESASİYE)

1921 Anayasasının resmi adı "Teşkilat-ı Esasiye Kanunu"dur. 1921 Anayasası 24 maddeden oluşmaktadır. 1876 Anayasası ilga edilmediği için bu dönemde ikili bir anayasal sistemi başlatılmış ve bu süreç 1924 Anayasasının kabulüne kadar devam etmiştir.

1921 Anayasasının Başlıca Özellikleri:

1. **Milli Egemenlik İlkesinin Kabulü**, 1921 Anayasasının en yenilikçi ve devrimci özelliği milli egemenlik ilkesinin kabulüdür. 1921 Anayasası 1. Md. "Hâkimiyet bilâ kaydû şart milletindir. İdare usulü halkın mukadderatını bizzat ve bilfiil idare etmesi esasına müstenittir."

2. **1921 Anayasası Tek Çerçeve Anayasadır**, Anayasalar içerik açısından "Çerçeve" ve "kazüistik" olmak üzere ikiye ayrılabiliriz. Bir anayasada, devletin temel yapılanması hakkında ayrıntılı bilgilere giriliyor ve düzenlemeler yapılıyorsa bu kazüistik anayasadır. Anayasa, sadece devletin temel yapılanmasını çiziyor ve düzenlemeyi kanunlara bırakıyorsa bu ise çerçeve anayasadır.

3. **1921 Anayasası Tek Yumuşak Anayasadır**. Anayasalar değiştirilmesi açısından da yumuşak ve sert anayasa olmak üzere ikiye ayrılabiliriz.

Bir anayasanın 'sert' olduğunu gösteren özellikler;

- Değiştirilemeyecek maddeler içermesi (Örn: T.C. 1982 Anayasasındaki 1., 2., 3. ve 4. maddeler)

- Değiştirilmesi için özel (nitelikli) çoğunluk aranması (3/5, 2/3 gibi)

- Parlamento ile birlikte devlet başkanın onayı veya halkoylaması gibi usulüne de yer vermesi

UYARI!

Kanunların, Anayasaya Uygunluğunun Bir Yüksek Mahkeme Tarafından Denetime Tabi Tutulması ve Kanunların Halkoyuna Sunulması, Anayasanın Katı Olduğunu Göstermez!

*ÖRNEK SORU:

- Aşağıdakilerden hangisi, anayasaların değiştirilmesini zorlaştıran yöntemlerden biri olarak kabul edilemez? (Kaymakamlık- 2011)

- A) Anayasa değişikliklerinin ancak bu amaçla özel olarak seçilmiş bir Meclis tarafından yapılabileceğinin şart koşulmuş olması
- B) Anayasa değişiklik tekliflerinin kabul edilebilmesi için Mecliste birden çok kez görüşülmesinin ve oylanmasının şart koşulmuş olması
- C) Anayasa değişiklik tekliflerinin kabul edilebilmesi için Meclisteki olağan karar yeter sayısından daha nitelikli karar yeter sayılarının öngörülmüş olması
- D) Anayasa değişiklik tekliflerinin kabul edilebilmesi için zorunlu halk oylamasına sunulmasının ve burada da kabul edilmesinin şart koşulmuş olması
- E) Anayasa'yı değiştiren kanunların Resmî Gazete'de yayımlanmasının şart koşulmuş olması

Cevap: E

4. **Yerinden Yönetim İlkesinin Kabulü**, Bu anayasa ile il ve nahiyelerde halk idaresi benimsenerek ilk kez yerinden yönetim ilkesi kabul edilmiştir.

5. **Meclis Hükümet Sisteminin Kabul Edildi**. Bu anayasa ile getirilen sistem tipik meclis hükümeti sistemidir. Meclis hükümeti sisteminde yasama ve yürütme kuvvetini kullanma

yetkisi meclise aittir. Hatta TBMM zaman zaman yargı yetkisini bile kullanmıştır. (İstiklal mahkemelerinin kurulması gibi). Yani güçler birliği sistemi benimsenmiştir. 1921 Anayasasında yargıdan hiç söz edilmemiştir.

6. **1923 Anayasa Değişiklikleri**; 1921 Anayasasında 1923 yılında önemli değişiklikler yapılmıştır. Bu değişikliklere göre,

(1) Türkiye Cumhuriyetinin hükümet şeklinin Cumhuriyet olacağı,

(2) Cumhurbaşkanı'nın TBMM tarafından ve kendi üyeleri arasından seçileceği ve tekrar seçilmenin mümkün olacağı, Başbakanın Cumhurbaşkanı'nca Meclisin uygun bulmasına sunulacağı,

(3) Devletin dininin İslâm, resmi dilinin Türkçe olacağı hükümleri kabul edilmiştir.

*Örnek Soru (Adli/2008-Mart)

Milli egemenlik ilkesinin Anayasa'da açıkça ilk kez yer almasıyla ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?

- A) 1921 Anayasası'nda yer almıştır.
- B) 1876 Anayasası'nda 1909 yılında yapılan Anayasa değişikliğiyle kabul edilmiştir.
- C) 1921 Anayasası'nda 29 Ekim 1923 tarihinde yapılan ve aynı zamanda Cumhuriyeti ilan eden Anayasa değişikliğiyle kabul edilmiştir.
- D) 1924 Anayasası'nda yer almıştır.
- E) 1924 Anayasası'nda 1928 yılında yapılan Anayasa değişikliğiyle kabul edilmiştir.

Çözüm: 1921 Anayasası, Madde 1.- (Özgün hali/ilk şekli) Hâkimiyet bilâ kaydû şart (Kayıtsız şartsız) milletindir. İdare usulü halkın mukadderatını bizzat ve bilfiil idare etmesi esasına müstenittir." 1923 (29 Ekim) Anayasa Değişikliği: "Türkiye Devletinin şekli Hükümeti, Cumhuriyettir." Cevap A

3. CUMHURİYET DÖNEMİNDEKİ ANAYASAL GELİŞMELER

3.1. 1924 ANAYASASI:

a. Cumhuriyetin Devlet Şekli Olarak Resmen İlanı: 1924 Anayasası, Türkiye Devletinin bir cumhuriyet olduğunu benimsemiştir (md. 1).

UYARI!

CUMHURİYET İLKESİ İLE İLGİLİ NOTLAR;

- İlk defa 1921 AY. (1923 AY. Değişikliği) ile "hükümet şekli olarak öngörülmüştür.
- Cumhuriyet ilkesi devlet şekli olarak 1924'de ilk defa öngörüldü.
- "Cumhuriyet" ilke olarak 1921 ve 1924 AY.'larının her ikisinde de düzenlenmiştir.

b. Laiklik İlkesinin Kabulü: 1924 Anayasasının getirdiği en önemli yenilik laiklik ilkesidir. 1928 yılında "Devletin dini İslâm'dır" ibaresi anayasadan çıkarılmış ve 1937 yılında laiklik ilkesi anayasaya eklenmiştir.

c. Anayasanın Sertliği ve Anayasa Üstünlüğü İlkesi: 1924 Anayasasında değiştirilemeyecek hükümlerin varlığının yanı sıra, anayasa değişikliklerinin kabulü daha zor şartlara bağlanmıştır. Anayasa değişikliği teklifinin Meclis tam üyesinin en az 1/3 tarafından imzalanması şartı ve değişikliklerin kabulü için de üye tamsayımının 2/3 oy çokluğu hükmüne yer vermiştir. Ayrıca Devlet şeklinin Cumhuriyet olduğu hakkındaki birinci maddesinde değişiklik yapılması hiçbir türlü teklif dahi edilemez yasağına yer vermiştir. (md. 102). Anayasa Üstünlüğü İlkesini ise şu şekilde düzenlemiştir; "Anayasanın hiçbir maddesi hiçbir sebep ve bahane ile sarsanamaz ve işlerlikten alıkonamaz. Hiçbir kanun Anayasaya aykırı olamaz. (md. 103)

d. Hükümet Sistemi: 1924 Anayasasının kabul ettiği sistem meclis hükümeti sistemi ile parlamenter sistem arasında karma bir sistemdir. Meclis hükümeti sistemini gösteren özellikleri: 1. Egemenlik kullanma yetkisinin millet adına yalnızca TBMM'ye verilmiş olması, yasama ve yürütme gücünün mecliste toplandığının kabul edilmesi, yürütmeye meclisi feshetme hakkının tanınmamış olması. 2. Meclis, Hükümeti her zaman denetleyebileceği ve düşürebileceği (m.7) halde, Hükümetin meclisi feshetme yetkisi yoktur. 1924 Anayasasının parlamenter sisteme has özellikleri: 1. Hükümetin kurulması konusunda parlâmenter sisteme uygun bir model kabul edilmiştir. Anayasanın 44'üncü maddesine göre, «Başbakan, Cumhurbaşkanınca Meclis üyeleri arasından tayin olunur. Öteki bakanlar Başbakanca seçilip tamamı Cumhurbaşkanlığı tarafından onandıktan sonra Meclise sunulur...Hükümet, tutacağı yolu ve siyasi görüşünü en geç bir hafta içinde Meclise bildirir ve ondan güven ister.»³ 2. Yürütme yetkisinin Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından kullanılacak olması Bakanlar Kurulu'nun, hükümetin genel siyasetinin yürütülmesinden birlikte sorumlu olması anlamı taşır (Kollektif Sorumluluk). Ayrıca her bir bakan kendi görev alanıyla ilgili işlerden ve emri altındakilerin eylem ve işlemlerinden de sorumludur (Bireysel Sorumluluk). 3. Meclis yasama yetkisini kendi kullandığı (m.6) halde, yürütme yetkisini ancak Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu eliyle kullanabilir (m.7). Öyleyse, yürütme yetkisi teorik olarak Meclis'te bulunmakla beraber, Meclis'in yürütme işlemlerini bizzat yapması söz konusu değildir. Bu sistemi, anayasacılarımız, «kuvvetler birliği ve görevler ayrılığı» sistemi olarak adlandırırlar

Yargının bağımsız mahkemelerce yerine getirileceği hükmü kabul edilmiş, fakat hakim güvencesinden bahsedilmemiştir. Kanunların Anayasaya aykırı olmayacağı belirtilmiş, fakat anayasa yargısı gibi somut bir sistem kurulmamıştır. Temel haklar kısaca sayılmıştır.

*ÖRNEK SORU:

- I. Cumhuriyet ilkesi benimsenmiştir.
- II. TBMM seçimleri 4 yılda bir yapılır.
- III. Laiklik ilkesi benimsenmiştir.

Yukarıdaki ilkelerden hangisi veya hangileri 1921 ve 1924 Anayasalarının her ikisinde de düzenlenmiştir?

- A) II B) I-III C) I
d) III E) II-III

Çözüm: "Cumhuriyet", her iki Anayasada da düzenlenmiştir. Fakat 1923'de "cumhuriyet" devlet biçimi olarak değil, hükümet biçimi olarak benimsenmiştir. Cumhuriyetin ilk defa devlet şekli 1924 Anayasasında düzenlenmiştir.⁴ Kanun-u Esasi (1876 Anayasası), 1921 ve 1924 Anayasaları, 1928 yılındaki değişikliğe kadar, devletin dininin İslam olduğunu hükme bağlamışlardır. Laiklik ilkesi ise 1937 yılında yapılan değişiklikle 1924 Anayasasına girmiştir. Bu bağlamda 1921 Anayasası laiklik ilkesini benimsememiştir. 1924 Anayasasının 13'ncü maddesine göre, TBMM seçimleri 4 yılda bir yapılırken, 1921 Anayasasının 5. maddesine göre, seçimler 2 yılda bir yapılır. Cevap: C

³ Görülüyor ki, bugünkü hükümet kurma yöntemimizle hemen hemen aynı olan bu sistem, Birinci TBMM dönemindeki sistemden, hatta 1923 tarihli AY. değişikliğinin getirdiği sistemden açıkça ayrılmaktadır. Hatırlanacağı gibi, 1923 değişikliğine göre, seçilen Başbakan ve bakanlar, Meclisin onayına sunulmaktadır. 1924 Anayasasında ise, Meclisin onayı şartı kaldırılmış, sadece güven için Meclise sunulma ilkesi getirilmiştir. Bu iki sistem arasında doğuracakları hukukî sonuçlar bakımından önemli bir fark vardır. 1923 sisteminde Başbakanlık ve Bakanlık sıfatı, ancak Meclisin onayıyla kazanılabildiği halde, 1924 Anayasasının (ve bugünkü Anayasamızın) kabul ettiği sistemde, bu sıfatlar Cumhurbaşkanınca onanma anında kazanılmaktadır.

⁴ 1921 Anayasası, 1. madde, "Türkiye Devletinin Hükümet Şekli Cumhuriyettir" 1924 Anayasası 1. madde, "Türkiye Devleti Bir Cumhuriyettir"

3.2. 1961 ANAYASASI

27 Mayıs 1960 müdahalesi ile iktidara geçen Millî Birlik Komitesi 1924 Anayasasının birçok hükümlerini değiştiren geçici bir anayasa düzeni kurmuştur.

1961 Anayasasının Özellikleri:

a) Çoğulcu Demokrasi Anlayışına Geçiş;

(1) Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu; 1961 Anayasası ile kanunların anayasaya uygunluğunun yargısal denetimini sağlamak için Anayasa Mahkemesi kurulmuştur.

(2) Kuvvetler Ayrılığı İlkesinin Kabulü; 1961 Anayasası ile kuvvetler yumuşak bir biçimde birbirinden ayrılarak, parlâmenter sisteme geçilmiştir. Yargı bağımsızlığı tamamen sağlanmıştır.

(3) Sivil toplum örgütlerinin öngörülmesi; 1961 Anayasası ile dernek, vakıf ve sendikal haklar öngörüldü. Ayrıca sivil toplum örgütleri için siyasi faaliyet yasağı da öngörülmemiştir.

b) Temel Hakların Genişletilmesi ve Güçlendirilmesi;

1961 Anayasasında temel hak ve özgürlükler ikinci kısımda düzenlenmiştir. Bu kısmın birinci bölümünde temel hak ve özgürlüklere ilişkin genel hükümler, ikinci bölümde kişinin hakları ve ödevleri, üçüncü bölümde sosyal ve iktisadî haklar ve ödevler, dördüncü bölümde ise siyasi haklar ve ödevler düzenlenmiştir. Sosyal hak ve ödevler, ilk defa sistematik olarak 1961 Anayasasında düzenlenmiştir. Bu 1961 Anayasasının önemli bir yeniliğidir. 1961 Anayasasının, 1924 ve Teşkilât-ı Esasîye Kanunu göre, temel hak ve özgürlüklere daha geniş bir yer verdiği hemen gözlemlenmektedir. Keza bu Anayasa temel hak ve özgürlükler sınırlandırılmasını oldukça güvenceli bir sisteme bağlamıştır.

Ayrıca 1961 Anayasası ile temel haklar güçlendirilmiştir. Temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılmasında;

- Anayasanın sözüne ve ruhuna uygun olarak,

- Kanun ile,

- Hakkın özüne dokunulmadan,

- İlgili maddede sayılan özel sınırlama sebeplerine dayalı olarak sınırlandırılabilir.

c) Sosyal Devlet İlkesinin Kabulü;

"Jandarma devleti" karşıtı olan sosyal devlet, barışı ve sosyal adaleti sağlamak amacıyla sosyal ve ekonomik hayata aktif müdahalesini gerekli ve meşru gören bir anlayıştır. Sosyal Devlet anlayışı Türk anayasa hukukuna 1961 Anayasası ile birlikte "Cumhuriyetin Nitelikleri" başlığı altında sayılan temel bir unsur olarak girmiştir.

d) Özerk Kuruluşları Öngörmesi;

1961 Anayasası ile özerk statüye sahip kamu kuruluşları kurulmuştur. Ör. Üniversiteler, Radyo ve Televizyon İdaresi (TRT)

e) 1971 ve 1973 Anayasa Değişiklikleri;

1961 Anayasasında 1971 ve 1973 yılında önemli değişiklikler yapılmıştır:

1. Yürütmenin Güçlendirilmesi Yönünde Değişiklikler:

a. Bakanlara KHK çıkarma yetkisinin verilmesi (m.64).

b. Üniversite özerkliğinin zayıflatılması (m. 120), TRT'nin özerkliğinin kaldırılması (m. 121).

c. Sıkıyönetim sebeplerinin artırılması ve askeri otoritenin güçlendirilmesi.

2. Temel Hak ve Özgürlüklere Getirilen Sınırlamalar:

a. Bütün temel hak ve özgürlükler için geçerli genel bir sınırlama hükmünün getirilmesi (m. 11);

b. Temel hak ve özgürlükler için yasal sınırlama sebeplerinin artırılması (m. 11);

c. Devlet memurlarının sendika kurma hakkının ortadan kaldırılması (m.119).

3. Yargı Denetimine Getirilen Sınırlamalar:

a. AYİM kurulmuş ve askeri yargının yetki alanı genişletilmiştir.

b. DGM kurularak bu mahkemelerin üyelerinin atanmasında BK aday göstermesi usulü benimsenmiştir.⁵

c. Anayasa Mahkemesinin anayasa değişikliklerini sadece şekil bakımından denetleyebileceği;

d. Mahkemeye TBMM'de grubu bulunmayan partilerin dava açamayacakları kabul edilmiştir. (m. 149);

e. Adalet Bakanının, Yüksek Hakimler Kuruluna oy sahibi olarak katılması sağlanmıştır.

f. Tabii yargı yolu yerine kanuni yargı yolu getirilmiştir (m.32);

3. 1982 ANAYASASI

(1) 1982 Anayasası Daha Kazüistiktir.

Kazüistik olması demek daha fazla maddeden oluşması, daha ayrıntılı ve uzun bir biçimde düzenlenmiş olması demektir.

(2) 1982 Anayasası Daha Sert Bir Anayasadır.

1982 Anayasası değiştirilmesi teklif edilemeyecek maddelerin sayısının kapsamını genişlettiği ve onay safhası eklendiği için 1961'e göre daha sert bir anayasadır.

NOT!

- **1982 ANAYASASI'NA "KATI ANAYASA" (SERT ANAYASA) NİTELİĞİNİ VEREN HÜKÜMLER:**

- o "Anayasa'nın değiştirilmesi TBMM üye tam sayısının en az üçte biri tarafından teklif edilebilir." hükmü
- o "Anayasa'nın değiştirilmesi teklifinin kabulü TBMM üye tam sayısının beşte üç çoğunluğunun oyuyla mümkündür." hükmü
- o "Anayasa'nın değiştirilmesi hakkındaki teklifler TBMM Genel Kurulunda iki defa görüşülür." hükmü
- o "Anayasa'nın 1. maddesindeki Devletin şeklinin Cumhuriyet olduğu hakkındaki hüküm ile 2. Maddesindeki Cumhuriyetin nitelikleri ve 3. Maddesi hükümleri değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez." hükmü

UYARI!

"Anayasa'nın Dayandığı Temel Görüş ve İlkeleri Belirten Başlangıç Kısmı, Anayasa Metnine Dahildir." hükmü, **1982 Anayasası'na "Kati Anayasa" Niteliğini Veren Hükümlerden Değildir.**

1961-1982 ANAYASALARININ KARŞILAŞTIRILMASI	
BENZERLİKLER	FARKLAR
1. Her iki Anayasa da Askeri Müdahaleler sonucunda hazırlanmıştır.	1. Temsilciler Meclisi, daha temsili nitelikteydi
2. Bir kanadı "Asker", diğer kanadı "sivil"lerden oluşan Kurucu Meclislerce hazırlanmıştır.	2. Temsilciler Meclisinde (DP dışında) diğer partiler etkili olmuştur.
3. Her iki Anayasanın hazırlanmasında kurucu meclisin sivil kanadı "seçimle" oluşmamıştır.	3. Temsilciler Meclisi: MBK karşısında daha geniş yetkilere sahipti
4. BK Kuruluşu ve düşürülmesinde sivil kanadın yetkisi yoktu.	4. 1982 AY. Halk oyu reddederse: Öngörüle bulunmamıştır.
5. Mevcut anayasalar yürürlükte kalmıştır	5. 1982 AY. Meclis ve Cumhurbaşkanı seçimini birleştirmiştir.
6. Hazırlanan anayasalar => Halkoyu ile kesinleşmiştir.	6. 1982 Anayasanın kabulü, Cumhurbaşkanı seçimiyle belirtilmiştir.

(3) Bir "Geçici Dönem" Öngörmüştür.

Bu "geçici dönem" Anayasanın altıncı kısmında yer alan geçici hükümlerle düzenlenmiştir. Örneğin; geçici 1. madde, "Anayasanın, halkoylaması sonucu, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası olarak kabul edildiğinin usulünce ilanı ile birlikte, halkoylaması tarihindeki Milli Güvenlik Konseyi Başkanı ve Devlet Başkanı, Cumhurbaşkanı sıfatını kazanarak, yedi yıllık bir dönem için, Anayasa ile Cumhurbaşkanıya tanınan görevleri yerine getirir ve yetkileri kullanır. 18 Eylül 1980 tarihinde Devlet Başkanı olarak iktidarı and yürürlükte kalır. Yedi yıllık sürenin sonunda Cumhurbaşkanılığı seçimi Anayasada öngörülen hükümlere göre yapılır."

(4) Otorite-Hürriyetler Dengesinde Otoritenin Ağırlığını Arttırmıştır.

1982 Anayasası yürütme organını güçlendirmiştir. Yürütme organı Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu'ndan oluşur. 1982 Anayasası Cumhurbaşkanı'nı kuvvetlendirmiştir. Bu durum parlamenter sisteme ayrıklık teşkil etmektedir. Çünkü parlamenter sistemde Cumhurbaşkanı sorumsuzdur.

(5) 1982 Anayasası Siyasi Kararlar Almadaki Süreci Hızlandıracak Hükümler Getirmiştir. Bu hükümlere örnek olarak şunları gösterebiliriz:

Cumhurbaşkanına, TBMM seçimlerini yenileme yetkisi verildi (Madde 116). (Mülga-2007 Anayasa Değişikliği) ⇒ Cumhurbaşkanı seçiminde, dördüncü oylamada da Cumhurbaşkanı seçilemediği takdirde meclisin otomatik feshine ilişkin hüküm yer almıştır. 1982 Anayasası ile birlikte, Anayasa Mahkemesine yasama organı tarafından üye seçilmesi usulüne son verilmiştir. 1982 Anayasası toplantı karar ve yeter sayılarını değiştirmiştir. 1982 Anayasası ile 1961 Anayasası dönemindeki çift meclis sisteminden vazgeçilmiştir. Bu şekilde yasama süreci basitleştirilmiştir.

(6) Daha Az katılımcı Demokrasi Modelini Benimsemiştir.

1982 Anayasası depolitizasyonu, yani halkı siyasetten uzaklaştırmayı amaçlamıştır. Halkın siyasal hakları ve dolayısıyla faaliyetleri seçimle ve yalnız siyasi partilerle esasında gerçekleştirilirdi.

*Örnek Soru :

Aşağıdakilerden hangisi 1924, 1961 ve 1982 Anayasalarının "Yürütme" ile ilgili ortak hükümlerinden biridir?

A) Cumhurbaşkanı TBMM tarafından kendi üyeleri arasından seçilecektir.

⁵ 2004 yılında yapılan Anayasa değişiklikleriyle DGM kaldırılmıştır. (m. 136);

⁶ GÖZLER Kemal. Türk Anayasa Hukuku Dersleri, Ekin Yayınları, Bursa – 2008, s. 49

- B) Cumhurbaşkanının bütün kararları Başbakan ve ilgili bakanca imzalanacaktır.
- C) Yürütme görevi, Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından kanunlara uygun olarak yerine getirilecektir.
- D) Başbakan Cumhurbaşkanınca TBMM üyeleri arasından atanacaktır.
- E) Bakanlar TBMM üyeleri arasından Başbakanca seçilecektir.

Çözüm: 1924, 1961, 1982 anayasalarında ortak olan hüküm başbakanın cumhurbaşkanı tarafından TBMM üyeleri arasından seçilmesine dair hükümdür. 1982 Anayasasına göre, Cumhurbaşkanı TBMM üyeleri arasında seçilmek zorunda değildir (md. 101). Yine 1982 Anayasaya göre, Cumhurbaşkanının bütün kararları Başbakan ve ilgili Bakanca imzalanmak zorunda değildir. Zira 1924 Anayasasında yürütme görevi medise bırakılmıştır (md. 5). 1982 Anayasasına göre, bakanlar TBMM üyesi olmak zorunda değildir (md. 109). Cevap: D

I. ÜNİTENİN ÖZETİ

I. OSMANLI DÖNEMİ:

İmparatorluk dönemindeki anayasal gelişmeler merkezi hükümetle ayan temsilcileri arasında 1808 yılında imzalanan Sened-i İttifak belgesi ile başlamıştır. Bu gelişmeyi 1839 yılında ilan olunan Tanzimat Fermanı, 1856 yılında Islahat Fermanı ve 1876 yılında yürürlüğe giren ve ilk anayasamız olan Kanun-u Esasi izlemiştir.

1. Sened-i İttifak:

- Osmanlı anayasal gelişmeleri Sened-i İttifak ile başlar.
- Sened-i İttifak, merkez ile ayanlar arasında yapılmış bir pazarlığın sonucudur.
- (3). Hukuki niteliği itibarıyla "misak" niteliğindedir.

2. Tanzimat Fermanı:

- Bir anayasa değil, anayasal belgedir.
- Hukuki niteliği itibarıyla bir "ferman"dır.
- Osmanlı tebaası için: Can, mal ve ırz güvenliği vaat edildi. Vergi ve Askerlik işlerinde düzen getirildi.

3. Islahat Fermanı:

Tanzimat'taki gelişmelerle birlikte, Müslim ve Gayr-i Müslim tebaa arasında eşitlik ilkesini tanımlamıştır.

4. I. Meşrutiyet (Kanun-u Esasi)

- İlk Türk Anayasasıdır.
- İlk parlamento (Heyeti Umumiye) kuruldu ve iki meclisten (Mebusan ve Ayan) oluşmuştur.

5. II. Meşrutiyet – 1908 (1909 AY. Değişiklikleri) :

- Bakanlar Kurulunun Mebusuna karşı sorumluluğu
- Mebusan'ın fesih yetkisi Padişah'tan alındı.
- Kanun teklifinde Padişahın iznini kaldırıldı.

II. MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİ:

1921 Anayasası: Mondros Mütarekesi'ni izleyen dönemde Anadolu'da başlayan işgaller kısa bir süre sonra Müdafaa-i Hukuk hareketlerini doğurmuştur. Bu süreçte kurulan BMM Hükümeti'nin dayandığı ilkeler 1921 Anayasası ile açıklığa kavuşturulmuştur. Bir geçiş dönemi anayasası görünümündeki

1921 Anayasasının özellikleri:

- İlk defa milli egemenlik ilkesinin benimsenmesi,
- İlk ve tek yumuşak ve çerçeve anayasadır.
- Meclis hükümeti sistemini kurmuştur.
- Yerinden yönetim ilkesine büyük önem vermiştir.

III. CUMHURİYET DÖNEMİ:

1. 1924 Anayasası:

- Cumhuriyetin devlet şekli olarak resmen ilanı.
- Laiklik ilkesinin kabulü. (1937 AY. Değiş.)
- Karma bir hükümet sistemi benimsemiştir ki buna "kuvvetler birliği ve görevler ayrılığı sistemi" ismi verilmektedir.
- 1924 Anayasası, "çoğulcu" değil, "çoğunlukçu demokrasi anlayışı"na sahiptir.
- Anayasa Sertliği ve Anayasa Üstünlüğü İlkesi
- 1924 Anayasasına, 27 Mayıs 1960 askeri darbesiyle son verilmiştir.

2. 1961 Anayasası:

- (1) Çoğulcu demokrasi anlayışını benimsemiştir.
 - İlk Anayasa Mahkemesi kuruldu,
 - İlk defa kuvvetler ayrılığı ilkesi benimsendi,
 - Sivil toplum örgütleri öngörülmüştür.
- (2) Temel hak ve hürriyetler genişletildi ve güçlendirildi:
 - Hak ve özgürlüklerin sadece kanunla sınırlandırılması,
 - Sınırlamalarda; Anayasanın sözüne ve ruhuna uygunluk ve hak ve özgürlüklerin özüne dokunmama şartı koyulmuştur.
- (3) Halkçılık, inkılapçılık ve devletçilik ilkelerini kabul etmemiş, milliyetçilik ilkesini ise "milli devlet" şeklinde kabul etmiştir.
- (4) Sosyal devlet ilkesini ilk defa kabul etmiştir.
- (5) 1971-1973 Anayasa değişiklikleri: TRT ve Üniversitelerin özerkliği zayıflatıldı ve kaldırıldı, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi kuruldu, Devlet Güvenlik Mahkemeleri kuruldu, Bakanlar Kuruluna KHK çıkarma yetkisi verildi

3. 1982 Anayasası:

Konsey rejimi (MGK), 12 Eylül 1980 tarihinde gerçekleştirilen askeri müdahale sonrasında oluşturulmuş ve Anayasa Düzeni Hakkındaki Kanunun 2. maddesi gereğince; TBMM'ye, Millet Meclisi'ne ve Cumhuriyet Senatosu'na ait görev ve yetkileri 12 Eylül 1980 tarihinden itibaren geçici olarak Millî Güvenlik Konseyi'ne; Cumhurbaşkanı'na ait olan görev ve yetkiler de Konsey başkanına bırakılmıştır. Aynı kanunun 1. maddesi uyarınca; Konsey, kurucu iktidar olarak Anayasayı değiştirme yetkisiyle donatılmıştır.

- 1961 Anayasasına kıyasla daha sert bir anayasadır.
- 1961 Anayasasına kıyasla daha kazüistik Anayasadır.
- Geçici bir dönemi öngörmüştür.
- Siyasi tikanıklara çözüm getirilmiştir: (Cumhurbaşkanı seçimi, Meclis Başkanı seçimi, Anayasa Mahkemesi üyelerinin seçimi, Hükümetin güven oyu ile ilgili)
- Otorite - hürriyet dengesinde, otoritenin ağırlığını arttırmıştır.
- Halkı siyasetten uzaklaştırdı.

1961 ve 1982 Anayasalarının Benzerlikleri

- Askeri müdahaleler sonucu oluşmuştur.
- Bir kanadı askeri harekâtın liderliğini yapan kuruldan (MBK ve MGK) diğer kanadı ise sivillerden (Temsilciler Meclisi ve Danışma Meclisi) oluşan Kurucu Meclisler tarafından hazırlanmıştır.
- Kurucu Meclislerin, sivil kanadı seçimle oluşmamıştır.
- Kurucu Meclislerce hazırlanan Anayasa, halk oyuna sunulmak suretiyle kesinleşmiştir.

II. ÜNİTE:

1982 ANAYASASINDA DEVLET SİSTEMİ

GENEL ESASLAR

Anayasanın 1. maddesine göre, "Türkiye devleti bir cumhuriyettir." 2. madde Cumhuriyetin niteliklerini saymaktadır. Bu maddeye göre, "Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde,

insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir." **Bu temel hükümlerin ve 2. maddede kendisine atıfta bulunulan Başlangıç bölümünün ışığında Türkiye Devletinin temel nitelikleri şöyle sıralanabilir:**

1. Cumhuriyetçilik İlkesi (m. 1)
2. Atatürk Milliyetçiliğine Bağlı Devlet İlkesi (m. 2)
3. Laiklik Devlet İlkesi (m. 2)
4. Demokratik Devlet İlkesi (m. 2)
5. İnsan Haklarına Saygılı Devlet İlkesi (m. 2)
6. Hukuk Devleti İlkesi (m. 2)
7. Sosyal Devlet İlkesi (m. 2)
8. Başlangıçta Belirtilen İkelere Dayanma (m. 2)
9. Eşitlik İlkesi (m. 10)

*ÖRNEK SORU :

- Aşağıdakilerden hangisi 1982 Anayasası tarafından benimsenmiş olan Devletin temel ilkelerinden biri değildir? (Kaymakamlık/2010)

- A) Üniter Devlet ilkesi
- B) Cumhuriyetçilik ilkesi
- C) Demokratik Devlet ilkesi
- D) Başkancı Devlet ilkesi
- E) Atatürk Milliyetçiliğine Bağlı Devlet ilkesi

Cevap: D

1. CUMHURİYETÇİLİK:

Devlet şeklinin cumhuriyet olmasına cumhuriyetçilik denir. Cumhuriyet, geniş anlamda, demokrasi ile eşittir. Dar anlamda ise monarşinin tersidir. Dar anlamda cumhuriyet, devlet başkanlığının babadan oğla irsi olarak intikal etmediği bir devlet şeklidir. Türk hukuk literatüründe cumhuriyet geniş anlamda (=demokrasi) benimsenmiştir.

2. ATATÜRK MİLLİYETÇİLİĞİ:

Anayasanın 2. maddesinde milliyetçilik ilkesine yer verilmiştir. Burada kast edilen milliyetçilik Atatürk milliyetçiliğidir. Buna göre, Türk Devleti tek bir milletin oluşturduğu tek devlet ve onun tek ve bölünmez vatanından oluşmaktadır. Atatürk'ün milliyetçilik anlayışı subjektif bir milliyet anlayışına dayanır. Objektif millet anlayışına göre millet, ırk, din, dil gibi birtakım objektif bağlar ile birbirine sağlanmış insanların oluşturduğu bir topluluktur. Subjektif millet anlayışına göre, millet bir takım manevi bağlarla (örneğin: duygu, ülkü birliği vs.) birbirine bağlanmış insanların oluşturduğu bir topluluktur. Dolayısıyla Üniter devlet ortaya çıkmıştır. Üniter devlet, tek bir ülke üzerinde, tek bir milletin, tek bir egemenliğe tâbi olduğu devlet şeklidir.

*ÖRNEK SORU:

- ✓ Tek yumuşak ve çerçeve anayasa 1921 Anayasası'dır.
- ✓ 1924 Anayasası diğer anayasalarımızın hiç birinde olmayan, kanunları yorumlama (yasama yorumu) yetkisini TBMM'ye vermiştir.
- ✓ 1961 Anayasası ile "Güçler Ayrılığı" ilkesi benimsenmiştir.
- ✓ 1961 Anayasası ile "Anayasanın Üstünlüğü" ilkesi kabul edildi. "Sosyal devlet" ilkesi tamamen bu anayasa ile benimsenmiştir.
- ✓ 12 Mart 1971 değişikliği ile ilk kez Bakanlar Kurulu'na KHK çıkarma yetkisi verilmiştir.

Aşağıdakilerden hangisi, Anayasa'nın 2. maddesinde sayılan cumhuriyetin nitelikleri arasında yer almaz?

(KPSS/2006)

- A) Demokratik B) Halkçı C) Laik
D) Sosyal E) İnsan haklarına saygılı

Cevap: B

3. LAİKLİK:

Madde 2'de Türkiye Cumhuriyetinin laik bir devlet olduğu belirtilmiştir. Laiklik ilkesi 1937 yılında yapılan değişiklikle hukukumuza girmiştir. Anayasamızın 24. maddesi, laikliğin çeşitli boyutlarını açıklamaktadır.

Anayasamızın 24. Maddesine esasen, laiklik iki esastan oluşur.

Birincisi; Din Özgürlüğü,

İkincisi; ise din ve devlet işlerinin ayrılığı,

(1) *Din Hürriyeti*; din hürriyeti kendi içinde "inanç hürriyeti" ve "ibadet hürriyeti" olarak ikiye ayrılır. Anayasamız 24. Maddesinde inanç hürriyetini sınırsız olarak tanımıştır. İbadet hürriyetini ise 14. maddeyle sınırlı bir şekilde tanımıştır.

(2) *Din ve Devlet Ayrılığı*; laikliğin ikinci boyutu ise, din ve devletin birbirinden ayrı olmasıdır. Bir devlette din-devlet işlerinin ayrı olabilmesi için şu şartlar gerekir:

- Devletin resmi bir dini olmamalı.
- Devlet bütün din mensuplarına eşit davranmalı.
- Din kurumları ile devlet kurumları birbirinden ayrı olmalı.
- Hukuk kuralları din kurallarına uymak zorunda olmamalı.

★ÖRNEK SORU (ADLİ/2003)

Aşağıdakilerden hangisi, 1982 Anayasasında öngörülen laik devlet düzeniyle bağdaşmaz?

- A) Kimsenin ibadete, dini ayin ve törenlere katılmaya zorlanamaması
B) Devletin resmi bir dininin bulunmaması
C) Devletin hukuk düzeninin din kurallarına dayanmaması
D) Devletin, dinlere yönelik hakareti suç olarak öngörüp yaptırıma bağlaması
E) Kişilerin, sıkıyönetim veya olağanüstü hal durumunda, mensup oldukları dini açıklamaya zorlanabilmeleri

Çözüm: Olağanüstü haller ve sıkıyönetimde bile, kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz (AY. 15. Md.). Çünkü inanç özgürlüğü çekirdek alan haklardandır. sınırsız haklardandır. Olağanüstü hallerde, hatta savaş halinde bile dokunulamayacak ve sınırlandırılmayacak haklara çekirdek alan haklar denir. Anayasamızın 15. Maddesi çekirdek alan hakları öngörmüştür. 15. Maddeye göre çekirdek alan haklar şöyle sıralayabiliriz; kişinin yaşama hakkına, maddi ve manevi varlığının bütünlüğüne dokunulamaz; kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez; suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz. Cevap: E

4. DEMOKRATİK DEVLET:

Madde 2'de Türkiye Cumhuriyetinin demokratik bir devlet olduğu belirtilmiştir. Anayasamız temsili demokrasiyi benimsemiştir. Temsili demokraside egemenliği doğrudan doğruya halk kullanamaz. Halkın adına temsilcileri kullanır. Dolayısıyla temsili demokrasi seçimlere dayalı bir sistemdir. Seçimler için gereken ilkeler **Anayasamızın 67. maddesinde** yer almaktadır.

Bu Madde Esasında Seçim İlkeleri Şöyledir;

a. Genel Oy İlkesi

b. Eşit Oy

c. Seçimlerin Serbestliği

d. Tek Dereceli Seçim

e. Oy Gizliliği

f. Açık Sayım ve Döküm

g. Seçimlerin Yargısal Denetimi

a. Genel Oy İlkesi (1934):

Genel Oy (servet, cinsiyet vs. ayrımcılığı yapılmadan herkesin seçimlere katılabileceği). Silahaltında bulunan er ve erbaşlar ile askeri öğrenciler, taksirli suçlardan hüküm giyenler hariç, ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlüler oy kullanamazlar. Yurt dışında bulunan vatandaşlarımızın oy kullanabilmeleri 1995 Anayasa değişikliğiyle Anayasaya girmiştir.

b. Eşit Oy:

Her seçmene tek bir oya sahip olmasını ifade eder. Toplumun her kesiminden 18 yaşını doldurmuş herkesin verdikleri oyların eşit olmasını sağlayan ilkedir. Bu ilke oluşmadan önce insanlar; servet, gelir durumlarına göre birden fazla oy kullanabilmekteydiler.

c. Seçimlerin Serbestliği:

Vatandaşların hiçbir baskı ve zorlama olmadan oy kullanabilmelerini ifade eder. 298 sayılı Kanuna göre; "Hiçbir

NOT:

İNANÇ ÖZGÜRLÜĞÜNÜN SINIRSIZLIĞI İLE İLGİLİ;

- *Kişilerin, sıkıyönetim veya OHAL Yönetiminde, mensup oldukları dini açıklamaya zorlanabilmeleri, laik devlet düzeniyle bağdaşmaz.*
- *Devletin, dinlere yönelik hakareti suç olarak öngörüp yaptırıma bağlaması laik devlet ilkesi gereğidir.*

seçmene sandık başında müdahale, telkin veya tavsiyede bulunulamaz ve hiçbir seçmen oyunu kullandıktan sonra sandık başında kalamaz." (88. m.)

d. Tek Dereceli Seçim (1946):

Bu ilkeye esasen, seçmenler temsil edenleri doğrudan doğruya seçer. Tek dereceli seçim ilkesine anayasal düzeyde ilk kez 1961 Anayasasında yer verilmiştir.

e. Oy Gizliliği (1950):

Seçmenin iradesini serbestçe ve her türlü baskıdan uzak biçimde kullanabilmesini sağlayan en önemli unsurlardan biridir. Gizli oy ilkesi 1950 yılında kabul edilmiştir.

f. Açık Sayım ve Döküm (1950):

Oyların sayımının ve dökümünün kamuya açık olarak yapılması demektir. Türkiye'de açık sayım ve döküm ilkesi 1950 yılında kabul edilmiştir.

g. Seçimlerin Yargısal Denetimi:

Seçimlerin başlamasından bitimine kadar, seçimin düzen içinde yönetimi ve dürüstlüğü ile ilgili bütün işlemleri yapma ve yaptırma, seçim süresince ve seçimden sonra seçim konularıyla ilgili bütün yolsuzlukları, şikayet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama ve TBMM üyelerinin seçim tutanaklarını ve Cumhurbaşkanlığı seçimi tutanaklarını kabul etme görevi Yüksek Seçim Kurulu'nundur.

YÜKSEK SEÇİM KURULU (YSK):

1. Kuruluşu: YSK, 1950 (Seçim Kanunu/5445 sayılı) kurulmuştur. Bu dönemde YSK kararlarına karşı itirazların son inceleme mercii TBMM idi. YSK'nın ilk defa Anayasada yer alması 1961 Anayasasıdır.

2. Oluşumu: 7 asıl ve 4 yedek üyeden oluşur. Üyelerin 6'sı Yargıtay, 5'i Danıştay Genel Kurullarınca kendi üyeleri arasından üye tamsayılarının salt çoğunluğunun gizli oyu ile seçilir. Bu üyeler, salt çoğunluk ve gizli oyla aralarından bir başkan ve bir başkanvekili seçerler.

3. Görev Süresi: 6 yıl (Süresi biten üyeler yeniden seçilebilir),

4. Görev ve Yetkileri,

(1) İl ve ilçe seçim kurullarının oluşmasını sağlamak,

(2) İl seçim kurullarının işlemlerine ve kararlarına karşı yapılacak itirazları, oy verme gününden önce ve itiraz konusunun gerektirdiği süratle, kesin karara bağlamak,

(3) Adaylığa ait itirazlar hakkında kesin karar vermek,

(4) İl seçim kurullarınca düzenlenen tutanaklara karşı yapılan itirazları inceleyip kesin karara bağlamak.

(5) Milletvekillerinin seçim tutanaklarını kabul etme ve RG'de yayımlamak.

Not:

YSK ile Seçim Kurulları seçimlerde (seçimden önce veya seçimden sonra) adayların seçilme yeterliliğine ilişkin koşulları taşıyıp taşımadığına bakar. Seçilmeye engel durumları olanların seçim tutanakları iptal edilir. Seçilmiş kişilerin seçilme koşul veya yeterliliklerini seçilmelerinden sonra kaybetmeleri durumunda görevlerine nasıl son verileceği hususu YSK'nın görev alanı dışındadır.

*Örnek Soru (Adli/2007)

1982 Anayasası'na göre, Yüksek Seçim Kurulunun oluşumu ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?

- A) Yargıtay ve Danıştay Genel Kurullarının kendi üyeleri arasından seçtikleri üyelerden oluşur.
- B) Yargıtay ve Danıştay Genel Kurullarının kendi üyeleri arasından her üyelik için gösterecekleri üçer aday içinden Cumhurbaşkanınca seçilen üyelerden oluşur.
- C) Yargıtay ve Danıştay Genel Kurullarının kendi üyeleri arasından her üyelik için gösterecekleri üçer aday içinden Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca seçilen üyelerden oluşur.
- D) Yargıtay ve Danıştay Genel Kurullarının kendi üyeleri arasından her üyelik için gösterecekleri üçer aday içinden TBMM Genel Kurulunca seçilen üyelerden oluşur.
- E) Anayasa Mahkemesinin kendi üyeleri arasından görevlendirdiği bir üyenin Başkanlığında, Yargıtay ve Danıştay Genel Kurullarının kendi üyeleri arasından seçtikleri üyelerden oluşur.

Çözüm: Yüksek Seçim Kurulu yedi asıl ve dört yedek üyeden oluşur. Üyelerin altısı Yargıtay, beşi Danıştay Genel Kurullarınca kendi üyeleri arasından üye tamsayılarının salt çoğunluğunun gizli oyu ile seçilir. Bu üyeler, salt çoğunluk ve gizli oyla aralarından bir başkan ve bir başkanvekili seçerler. Yüksek Seçim Kuruluna Yargıtay ve Danıştay'dan seçilmiş üyeler arasından ad çekme ile ikişer yedek üye ayrılır. Yüksek Seçim Kurulu Başkanı ve Başkanvekili ad çekmeye girmezler. Cevap A

5. İNSAN HAKLARINA SAYGI:

Anayasa Madde 2'de Türkiye Cumhuriyetinin insan haklarına saygılı olacağı belirtilmiştir. İnsan hakları, vatandaşlık, ırk, din, dil ayrımı gözetmeksizin tüm insanların yararlanabileceği haklardır. 1982 Anayasasının 12. maddesinde ve devamında temel hak ve hürriyetlerin herkesin kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez olduğu belirtilmiştir. 1982 Anayasasının temel hak ve hürriyetler konusundaki yaklaşımını üç farklı başlıkta; 1. Temel Hak ve Hürriyetlerin Sınırlanması (13. md.), 2. Temel Hak ve Hürriyetlerin Kötüye Kullanılmaması (14. md.), 3. Temel Hak ve Hürriyetlerin Durdurulması (15. md.) incelememiz gerekir:

(1) Temel Hak ve Hürriyetlerin Sınırlanması (13. md.):

1982 Anayasasının ilk şeklinde (13. m.), hem "genel sınırlama" hem de "özel sınırlamasına" yer vermiştir.⁷ 13. md. 2001 yılında yapılan değişikliğe göre şöyle düzenlenmiştir: "Temel hak ve hürriyetler, (1) özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, (2) Anayasanın sözüne ve ruhuna, (3) Demokratik toplum düzeninin ve (4) Laik Cumhuriyetin gereklerine ve (5) Ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

***Örnek Soru (Adli/2006)**

Aşağıdakilerden hangisi temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması ile ilgili olarak, 1961 Anayasası'nda açıkça öngörülmüşken 1982 Anayasasının ilk şeklinde yer almamış; ancak Anayasa Mahkemesi kararlarında yine de varlığı korunmuş ve 1982 Anayasasında 2001 yılında yapılan değişikliklerle tekrar açık bir Anayasa kuralı olarak düzenlenmiştir?

- A) Sınırlamaların ancak kanunla yapılabilmesi
- B) Sınırlamaların demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olması
- C) Sınırlamaların laik Cumhuriyetin gereklerine aykırı olmaması
- D) Sınırlamaların ölçülü olması
- E) Sınırlamaların öze dokunmaması

Çözüm: 1982 Anayasası, ilk şekliyle hakkın özü kavramına yer vermeyerek, onun yerine "demokratik toplum düzeninin gerekleri" kriterini kabul etmiştir. Anayasa Mahkemesi kararlarında demokratik toplum düzeninin gerekleri kavramını, hakkın özünün korunması ile özdeşleştirerek, sık sık kullanmıştır. Böylece, Anayasa Mahkemesinin, bir temel hak ve hürriyetin özünü ortadan kaldıran bir düzenlemenin, aynı zamanda demokratik toplum düzeninin gereklerine de aykırı olacağı sonucuna vararak, bu iki kavramı birlikte ve birbiriyle bağlantılı olarak kullandığı görülmektedir. Anayasanın 13. maddesinde 3.10.2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle, hakkın özü güvencesi, demokratik toplum düzeninin gerekleri güvencesine ek olarak açıkça belirtilmiştir. Ayrıca, sınırlamaların "laik Cumhuriyet gereklerine" aykırı olmaması unsuru da, 13'üncü maddeye eklenmiştir. Cevap: E

(2) Temel Hak ve Hürriyetlerin Kötüye Kullanılmaması (14. md.):

"Hürriyetlerin Kötüye Kullanılmaması" ilkesi ilk kez özel bir maddede (14. m.) aynı başlık altında 1982 Anayasasında düzenlenmiştir. Anayasada yer alan hak ve hürriyetlerden hiçbirisi, **<2001 EK İbareler>:** (1) Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün bozmayı ve (2) İnsan haklarına dayanan demokratik ve (3) laik Cumhuriyeti ortadan kaldırmayı amaçlayan (4) Faaliyetler biçiminde kullanılamaz. Bu şekildeki ifadeyle 1982 Anayasası **mücadeleci demokrasi (militan demokrasi)** anlayışını benimsemiştir.

⁷ 1982 Anayasasının İlk Şekli: "Temel hak ve hürriyetler, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün, milli egemenliğin, Cumhuriyetin, milli güvenliğinin, kamu düzeninin, genel asayişin, kamu yararının, genel ahlakın ve genel sağlığın korunması amacı ile ve ayrıca Anayasanın ilgili maddelerinde öngörülen özel sebeplerle, Anayasanın sözüne ve ruhuna uygun olarak sınırlanabilir. Temel hak ve hürriyetlerle ilgili genel ve özel sınırlamalar demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olamaz ve öngörüldükleri amaç dışında kullanılamaz. Bu maddede yer alan genel sınırlama sebepleri temel hak ve hürriyetlerin tümü için geçerlidir."

(3) Temel Hak ve Hürriyetlerin Kullanılmasının Durdurulması (15. Md.):

Temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması ile ilgili olarak Madde 15'de sayılan sebepler: *Milletlerarası hukuka ve ölçülülük ilkesine uygun olmak zorundadır. Ancak bu sınırlama savaş, seferberlik, sıkıyönetim ve olağanüstü hallerde dahi, kişinin yaşama hakkına, maddi ve manevi varlığının bütünlüğüne dokunulamaz, din, vicdan, düşünce açıklamasına zorlanamaz, suç ve cezalar geçmişe yürütülemez ve mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılmaz.* Bu ifadesiyle kanun hiçbir şekilde dokunulmayacak çekirdek bir alan oluşturmaktadır. Bu haklara **sert çekirdekli haklar** (ya da Çekirdek alan hakları) denir.

Yabancılar için de temel hak ve hürriyetler milletlerarası hukuka uygun olarak kanunla sınırlanabilir (Madde 16). Temel hakların korunması amacıyla 1987 yılında Avrupa İnsan Hakları Komisyonuna bireysel başvuru hakkı, 1989 yılında Avrupa İnsan Hakları Divanının zorunlu yargı yetkisi kabul edilmiştir.

*ÖRNEK SORU (Adli/2007)

1982 Anayasası'na göre, aşağıdakilerden hangisi savaş, sıkıyönetim, seferberlik veya olağanüstü hallerde temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının kısmen veya tamamen durdurulduğu durumlarda dahi uyulması gereken kurallardan biri değildir?

- A) Kimsenin din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaması
- B) Suç ve cezaların geçmişe yürütülememesi
- C) Suçluluğu mahkeme kararıyla saptanıncaya kadar kimsenin suçlu sayılamaması
- D) Savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler dışında, kimsenin yaşama hakkına dokunulmaması
- E) Usulüne göre verilmiş bir hâkim kararı olmadıkça kimsenin konutuna girilememesi ve buradaki eşyalara el onulmaması

Cevap E

6. HUKUK DEVLETİ:

Türkiye Cumhuriyeti, **hukuk devletidir**. Hukuk devleti, faaliyetlerinde hukuk kurallarına bağlı olan, vatandaşlarına hukuki güvenlik sağlayan devlet demektir. Polis devleti, "kamunun refahı ve selameti için, her türlü önlemi alabilen, bu amaçla kişilerin hak ve özgürlüklerine alabildiğine müdahale edebilen, onlara külfetle yükleyebilen ve fakat tüm bunları yaparken idaresi hukuka bağlı olmayan" devlet demektir.

Hukuk Devletinin Çeşitli Unsurları Vardır:

- (1) Yürütme işlemlerinin yargısal denetimi,
- (2) Yasama işlemlerinin yargısal denetimi
- (3) Yargı bağımsızlığı
- (4) Kanuni hakim güvencesi
- (5) Temel hakların güvence altına alınması
- (6) Kuvvetler ayrılığının benimsenmesi
- (7) Hukukun genel ilkelerine bağlılık
- (8) Ceza sorumluluğu ilkesi
- (9) Adil yargılama/m. 36 **(2001 AY. Değişikliği)**

(1) Yürütme İşlemlerinin Yargısal Denetimi:

Anayasanın 125. maddesine göre, "idarenin her türlü eylem ve işlemine karşı yargı yolu açıktır." Ancak şu işlemler yargı denetimi dışında tutulmuştur: Cumhurbaşkanının tek başına yapacağı işlemler, YAŞ kararları, HSYK kararları,⁸

İdarenin mali sorumluluğu ilkesi de Anayasa'da düzenlenmiştir. Anayasa'ya göre, "idare kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararları ödemekle yükümlüdür."

(2) Yasama İşlemlerinin Yargısal Denetimi:

Anayasanın 11. maddesine göre, "kanunlar Anayasaya aykırı olamaz." Kanunların Anayasaya uygunluğunun denetlenmesi için Anayasa Mahkemesi kurulmuştur.

(3) Yargı Bağımsızlığı:

Yargı bağımsızlığı, yargı organlarının yasama ve yürütme organları karşısında bağımsız olmasını ifade eder. Anayasaya göre, "Hakimler, Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre hüküm verirler. Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hakimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz." Anayasa, yargı bağımsızlığını güvence altına almak üzere hakimlik teminatını hükme bağlamış, ayrıca Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nu öngörmüştür.

(4) Kanuni Hakim Güvencesi:

Kanuni hakim güvencesi, bir kişinin kanunen yargılanması gereken mahkeme dışında başka bir mahkeme tarafından yargılanamamasını, yani suçun işlenmesi anında o davaya bakmakla görevli mahkeme tarafından yargılanmasını ifade eder. Anayasanın 37. maddesinde düzenlenmiştir.

(5) Ceza Sorumluluğu İlkeleri:

Anayasanın 38. maddesi hukuk devletinin suç ve cezalara ilişkin bazı önemli unsurlarını saymaktadır: Kanunilik ilkesi, Masumiyet İlkesi, Şahsilik İlkesi. Vatandaşlar, Uluslararası Ceza Divanı'na taraf olmanın gerektirdiği yükümlükler dışında, suç sebebiyle yabancı bir ülkeye verilemez (2004 değişikliği).

(6) Hukukun Genel İlkeleri:

Anayasa, hakim karar verirken "hukuka" uyacağından söz etmekle, hukuk devletinin kanunla sınırlı olmadığını ifade etmektedir. Burada söz konusu olan, hukukun genel ilkeleridir. Bunlar, Anayasa Mahkemesi'nin tanımıyla "hukukun bilinen ve uygar ülkelerin benimseyip uyduğu ilkeleri"dir.

7. SOSYAL DEVLET:

İlk kez 1961 anayasasında yer almıştır. Sosyal devlet, herkese insan onuruna yaraşır asgari bir hayat seviyesi sağlamayı amaçlayan bir devlettir. Sosyal devlet anlayışı "jandarma devlet" anlayışının tersidir. Liberal felsefeden esinlenen jandarma devlet anlayışına göre, devletin görevleri, savunma, güvenlik ve adalet hizmetlerinden ibarettir.

Sosyal devleti gerçekleştirmeye yönelik hukuki tedbirler ve araçlar iki grupta toplanabilir:

(1) Herkese insan onuruna yaraşan asgari bir yaşam düzeyi sağlamaya yönelik tedbirler: sosyal haklar (çalışma hakkı, adil ücret hakkı, sosyal güvenlik hakkı, konut hakkı, sağlık hakkı, eğitim hakkı, vb).

(2) Gelir ve servet farklılıklarının azaltılmasına yönelik tedbirler: a) Vergi politikaları; b) Sosyal amaçlı kamulaştırmalar; c) Toprak reformu; d) Devletleştirme; e) Planlama. Devlet, sosyal ve ekonomik hakları mali kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde yerine getirir.

8. EŞİTLİK (M. 10):

Eşitlik ilkesi, Anayasamızda, düzenlendiği yer itibarıyla, devlet yönetimine egemen olan bağımsız bir "temel ilke" niteliğindedir. Eşitlik ilkesi, devlet organlarına, idare makamlarına, kanun koyucuya ve kanunun uygulayıcılarına hitap etmektedir. Mutlak eşitlikten kastedilen şey, kişilerin kişisel ve özel durumlarına bakılmaksızın, kanunların herkese eşit olarak uygulanmasıdır. Nispi eşitlikten kastedilen şey ise, aynı durumda bulunan kişilerin aynı işleme tâbi tutulmasıdır. Dolayısıyla farklı durumlarda bulunan kişiler, farklı işlemlere tâbi tutulabilirler. Eşitlik ilkesi Anayasamızın 10. maddesinde şu şekilde açıklanmıştır, "Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. (Ek: 2004-**Anayasa Değişikliği**) Kadınlar ve Erkekler Eşit Haklara Sahiptir. Devlet, Bu Eşitliğin Yaşama Geçmesini Sağlamakla

⁸ 2010 AY değişikliğinden sonra yargı yoluna açılan idari işlemler:

HSYK ve YAŞ'ın ihraç kararları, memurlar için öngörülen uyarma ve kınama cezaları

Yükümlüdür. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz. Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.”

9. BAŞLANGIÇ TEMEL İLKELERİ:

1982 Anayasasının Başlangıç bölümünde, şu ilkeler yer almaktadır:

- Atatürk inkılâp ve ilkelerine bağlılık (para. 1,5);
- Atatürk milliyetçiliği (para. 1, 2, 5, 7);
- Atatürk medeniyetçiliği (para. 5);
- Çağdaş medeniyet düzeyine ulaşma azmi (para.2);
- Millî egemenlik (para. 3);
- Anayasanın ve hukukun üstünlüğü (para. 3 ve 4);
- Hürriyetçi demokrasi (para. 3),
- Kuvvetler ayrılığı (para. 4);
- Türk varlığının devleti ve ülkesiyle bölünmezliği (para. 5);
- Lâiklik (para. 5)

Anayasamıza göre, Anayasanın *Başlangıç Bölümündeki Temel İlkelerin* pozitif değeri vardır. Bu kısım da Anayasanın metninden sayılır. Değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez

1982 Anayasasında değiştirilemeyecek hükümler olarak aşağıdakiler belirtilmiştir:

- (1) Devlet şeklinin Cumhuriyet olması (AY md. 1),
- (2) Cumhuriyetin Nitelikleri (AY. Md. 2),
- (3) Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütünlüğü, resmi dilinin Türkçe olması, bayrağın beyaz ay yıldızlı al bayrak olması, Millî marşı “İstiklal Marşı” ve Başkentinin Ankara olması (Madde 3).

*ÖRNEK SORU

1. Aşağıdakilerden hangisi 1982 Anayasası'nın metnine dahil değildir? (Adli/2008-Nisan)

- A) Başlangıç kısmı
- B) Geçici maddeler
- C) Madde kenar başlıkları
- D) AY değişikliğine ilişkin hüküm
- E) İnkılap kanunlarının korunmasına ilişkin madde

Çözüm:

Anayasanın dayandığı temel görüş ve ilkeleri belirten başlangıç kısmı, Anayasa metnine dahildir. Madde kenar başlıkları, sadece ilgili oldukları maddelerin konusunu ve maddeler arasındaki sıralama ve bağlantıyı gösterir. Bu başlıklar, Anayasa metninden sayılmaz. (AY. 176. m.)

Cevap C

2. 1982 Anayasası'na göre, aşağıdakilerden hangisi Anayasa'nın 1., 2. ve 3. maddeleri hükümlerinin değiştirilmesini sağlamak amacıyla kullanılamaz?

(2008/Nisan-Adli)

- A) Bilim ve sanatı yayma hakkı
- B) Bilim ve sanatı öğrenme hakkı
- C) Bilim ve sanatı öğretme hakkı
- D) Bilim ve sanat alanlarında araştırma hakkı
- E) Bilim ve sanatı açıklama hakkı

Çözüm: Anayasamızın 27. maddesi, “Bilim ve Sanat Hürriyeti” başlığı altında, “Herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkı” ile ilgili hükümlere yer vermiştir. Ancak bu maddenin 2. fıkrasında, “bilim ve sanat hürriyetinin” sınırlamalarını açıklamaktadır. Buna göre: 1. “Yayma Hakkı, Anayasanın 1., 2. ve 3. maddeleri hükümlerinin değiştirilmesini sağlamak amacıyla kullanılamaz.” 2. “Bu madde hükmü yabancı yayınların ülkeye girmesi ve dağıtımının kanunla düzenlenmesine engel değildir.” Cevap A

3. Aşağıdakilerden hangisi Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen, temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında esas alınacak ölçütlerden biri değildir?

(2008/Nisan-Adli-Vatandaşlık)

- A) Öze dokunma yasağı
- B) Kanunla sınırlama
- C) Anayasa'nın sözü ve ruhu
- D) Ölçülülük ilkesi
- E) Kuvvetler ayrılığı ilkesi

Cevap E

4. Aşağıdaki Anayasa hükümlerinden hangisi “mücadeleci demokrasi” anlayışının bir sonucudur?

(2008/Mart-Adli Hakimlik)

- A) Bir siyasi partinin temelli kapatılmasına beyan veya faaliyetleriyle sebep olan üyeleri, Anayasa Mahkemesinin temelli kapatmaya ilişkin kararının RG'de gerekçeli olarak yayımlanmasından başlayarak 5 yıl süreyle bir başka partinin kurucusu, üyesi, yönetici ve denetçisi olamazlar.
- B) Siyasi partiler, demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır.
- C) Siyasi partiler önceden izin almadan kurulurlar ve siyasi partilere Devlet, yeterli düzeyde ve hakça mali yardım yapar.
- D) TBMM'deki siyasi parti grupları Meclis başkanlığı için aday gösteremezler.
- E) TBMM'deki siyasi parti gruplarında, Meclis soruşturmasıyla ilgili görüşme yapılamaz ve karar alınamaz.

Çözüm:

Militan Demokrasi ya da Mücadeleci demokrasi; Amacı hürriyetçi demokrasiyi ortadan kaldırmak olan akımlara, meşru siyasal faaliyet alanını kapatmaktır. 1961 ve 1982 Anayasaları, siyasal parti faaliyetleri konusunda, Alman Anayasasından esinlenerek siyasal alanı anayasa ile sınırlandırmış, başka bir deyimle "militan demokrasi" ya da "mücadeleci demokrasi" anlayışını benimsemiştir.

Cevap A

5.

- I. Devletin resmi dininin olmaması
- II. Vatandaşların inanç özgürlüğüne sahip olması
- III. Hukuk kuralları hazırlanırken din kurallarının gözetilmesi
- IV. Mutlak bir ibadet özgürlüğünün olması
- V. Devletin, bütün dinlerin mensuplarına eşit davranması

Yukarıdakilerden hangileri laiklik ilkesi için varlığı gerekli unsurlardır? (2002 – Adli Hakimlik)

- A) I, II, III
- B) I, II, IV
- C) I, II, V
- D) II, III, IV
- E) III, IV, V

Cevap: C

6. Aşağıdakilerden hangisi seçimlerle ilgili olarak 1982 Anayasasında yer alan kurallardan biri değildir?

(2003 – Adli hakimlik)

- A) Seçimlerin genel oy esasına göre yapılacağı
- B) Tutukuların seçimlerde oy kullanamayacak olması
- C) Seçimlerin tek dereceli olarak yapılacağı
- D) 18 yaşını dolduran her Türk vatandaşının seçimlerde oy kullanabilecek olması

E) Seçimlerin yargı gözetim ve denetimi altında yapılacağı

Cevap : B

TEMEL HAK VE ÖZGÜRLÜKLER			
	Kişinin Hakları ve Ödevleri	Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler	Siyasî Haklar ve Ödevler
1	Kişinin Dokunulmazlığı, Maddî ve Manevî Varlığı (M. 17)	Ailenin korunması ve ÇOCUK HAKLARI (m. 41)	Türk vatandaşlığı (m. 66)
2	Zorla Çalıştırma Yasağı (M. 18)	Eğitim ve Öğrenim Hakkı ve Ödevi (42)	Seçme, Seçilme ve Siyasî Faaliyette Bulunma Hakları (67)
3	Kişî Hürriyeti ve Güvenliği (M. 19)	Kıyılardan Yararlanma (M. 43)	Parti Kurma, Partilere Girme ve Partilerden Ayrılma (68)
4	Özel Hayatın Gizliliği ve Korunması (M. 20)	Toprak Mülkiyeti (M. 44)	Kamu Hizmetlerine Girme Hakkı (M. 70)
5	Konut Dokunulmazlığı (M. 21)	Tarım ve Hayvancılık ve Bu Üretimde Çalışanları Korumak (M. 45)	Vatan Hizmeti (M. 72)
6	Haberleşme Hürriyeti (M. 22)	Kamulaştırma (M. 46)	Dilekçe Hakkı, BİLGİ EDİNME VE KAMU DENETÇİSİNE BAŞVURMA HAKKI (M. 74)
7	Yerleşme ve Seyahat Hürriyeti (M. 23)	Çalışma ve Sözleşme Hürriyeti (M. 48)	
8	Din ve Vicdan Hürriyeti (M.24)	Çalışma Hakkı (M. 49)	2010 ANAYASA DEĞİŞİKLİKLERİ
9	Düşünce ve Kanaat Hürriyeti (M. 25)	Çalışma Şartları ve Dinlenme Hakkı (M. 50)	I. YENİ HAKLAR:
10	Düşünceyi Açıklama ve Yayma Hürriyeti (M. 26)	Sendika Kurma (M. 51)	1. Çocuk Hakları (m. 41)
11	Bilim ve Sanat Hürriyeti (M. 27)	Toplu İş Sözleşmesi Hakkı (M. 53)	2. Pozitif Ayrımcılık (m. 10) (Yaşlılar, Çocuklar, Engelliler, Gaziler)
12	Basın ve Yayımlamayla İlgili (Basın Hürriyeti) (M. 28)	Grev ve Lokavt Hakkı (M.54)	3. Bilgi Edinme Hakkı (m. 74)
13	Sürelî ve Süresiz Yayın Hakkı (M. 29)	Ücrette Adaletin Sağlanması (M. 55)	5. Kamu Başdenetçisine Başvurma Hakkı (74)
14	Basın Araçlarının Korunması (M. 30)	Sağlık Hizmetleri (M. 56)	4. Memurlar İçin Toplu İş Sözleşme Hakkı (m. 53)
15	Düzeltilme ve Cevap Hakkı (M. 32)	Çevrenin Korunması (M. 56)	II. VAR OLAN HAKLARIN ALANI GENİŞLETİLDİ
16	Toplantı Hak ve Hürriyetleri – Dernek Kurma Hürriyeti (M. 33)	Konut Hakkı (M. 57)	1. Özel Hayatın Gizliliği (m. 20)
17	Mülkiyet Hakkı (M. 35)	Gençliğin Korunması (M. 58)	2. Seyahat Özgürlüğü (m. 23)
18	Hak Arama Hürriyeti (M. 36)	Sosyal Güvenlik Hakları (M. 61)	3. Ailenin Korunması (m. 41)
19	Kanuni Hakim Güvencesi (M. 37)	Tarım, Kültür ve Doğa Varlıklarının Korunması (M. 63)	4. Sendikal Haklar (m. 51)
20	Suç ve Cezalara İlişkin (M. 38)	Sanatın ve Sanatçının Korunması (M. 64)	5.Toplu İş Sözleşme Hakkı (m. 53)
21	İspat Hakkı (m. 39)		

II. ÜNİTENİN: ÖZETİ

1. CUMHURİYETÇİLİK:

(1) Cumhuriyet, geniş anlamda, monarşinin tersi; dar anlamda ise demokrasinin eş anlamlısı olarak tanımlanır.

(2) Dar anlamda cumhuriyet, devlet başkanlığının babadan oğla irsi olarak intikal etmediği bir devlet şeklidir.

2. ATATÜRK MİLLİYETÇİLİĞİ:

(1) Atatürk'ün milliyetçilik anlayışı sübjektif bir milliyet anlayışına dayanır.

(2) Objektif millet anlayışına göre millet, ırk, din, dil gibi bir takım objektif bağlar ile birbirine bağlanmış insanların oluşturduğu bir topluluktur.

3. Sübjektif millet anlayışına göre, millet bir takım manevi bağlarla (örneğin: duygu, ülkü birliği vs.) birbirine bağlanmış insanların oluşturduğu bir topluluktur. Dolayısıyla Üniter devlet ortaya çıkmıştır.

(4) Üniter devlet, tek bir ülke üzerinde, tek bir milletin, tek bir egemenliğe tâbi olduğu devlet şeklidir.

3. LAİKLİK:

(1) Laikliğin din hürriyeti ve din devlet işlerinin ayrılığı şeklinde iki cephesi vardır.

(2) Din hürriyeti de kendi içinde "inanç hürriyeti" ve "ibadet hürriyeti" olarak ikiye ayrılır. Anayasamız 24'üncü maddesinde inanç hürriyetini sınırsız olarak tanımıştır. İbadet hürriyetini ise 14'üncü maddeyle *sınırlı* bir şekilde tanımıştır.

(3) Bir devlette din-devlet işlerinin ayrı olabilmesi için şu şartlar gerekir: a) Devletin resmi bir dini olmamalı. b) Devlet bütün din mensuplarına eşit davranmalı. c) Din kurumları ile devlet kurumları birbirinden ayrı olmalı. d) Hukuk kuralları din kurallarına uymak zorunda olmamalı.

4. DEMOKRATİK DEVLET:

(1) Anayasamız temsili Demokrasiyi benimsemiştir.

(2) Temsili demokraside egemenliği doğrudan doğruya halk kullanamaz. Halkın adına temsilcileri kullanır. Dolayısıyla temsili demokrasi seçimlere dayalı bir sistemdir.

(3) Seçimler için gereken ilkeler (AY. md. 67): a. Genel Oy (servet, cinsiyet vs. ayrımcılığı yapılmadan herkesin seçimlere katılabileceği), b. Eşit Oy (her seçmene tek bir oy), c. Seçimlerin Serbestliği, d. Tek Dereceli Seçim (Seçmenler temsil edenleri doğrudan doğruya seçer. e. Oy Gizliliği (Seçmenlerin baskıya ve etkiye maruz kalmaması), f. Açık sayım ve döküm, g. Seçimlerin yargı denetimi (AY. Md. 79) – Yüksek Seçim Kurulu tarafından denetlenir.

5. İNSAN HAKLARINA SAYGI:

(1) İnsan hakları, vatandaşlık, ırk, din, dil ayrımı gözetilmeksizin tüm insanların yararlanabileceği haklardır.

(2) Millet, birbirlerine bir takım bağlarla bağlanmış insanlardan oluşmuş bir topluluktur.

6. HUKUK DEVLETİ:

(1) Hukuk devleti faaliyetlerinde hukuk kurallarına bağlı olan, vatandaşlarına hukuki güvenlik sağlayan devlet demektir.

(2) "Hukuk devleti", "polis devleti" kavramının karşıtıdır.

(3) Polis devleti, kamunun refahı ve selameti için, her türlü önlemi alabilen, bu amaçla kişilerin hak ve özgürlüklerine alabildiğine müdahale edebilen, onlara külfetler yükleyebilen, fakat tüm bunları yaparken idaresi hukuka bağlı olmayan devlet, demektir.

(4) Hukuk devletinin genel ilkeleri: a) Yasama organı hukuka bağlı olmalı. b) Yargı organı hukuka bağlı olmalı. c) Yürütme organı (=İdare) hukuka bağlı olmalı (İdare yargısal denetime tâbi olmalı). d) Hukukun genel ilkelerine bağlı olmalı, e) Ceza sorumluluğu ilkesi olmalı, f) Kanuni hakim güvencesi olmalı.

7. SOSYAL DEVLET:

(1) Sosyal devlet, herkese insan onuruna yaraşır asgari bir hayat seviyesi sağlamayı amaçlayan bir devlettir.

(2) Sosyal devlet anlayışı "jandarma devlet" anlayışının tersidir. Liberal felsefeden esinlenen jandarma devlet anlayışına göre, devletin görevleri, savunma, güvenlik ve adalet hizmetlerinden ibarettir.

(3) Sosyal devleti gerçekleştirmeye yönelik hukuki tedbirler ve araçlar iki grupta toplanabilir: Birincisi; Herkese, insan onuruna yaraşan asgari bir yaşam düzeyi sağlamaya yönelik tedbirler: sosyal haklar (çalışma hakkı, âdil ücret hakkı, sosyal güvenlik hakkı, konut hakkı, sağlık hakkı, eğitim hakkı, vb). İkincisi; Gelir ve servet farklılıklarının azaltılmasına yönelik tedbirler: a) Vergi politikaları; b) Sosyal amaçlı kamulaştırmalar; c) Toprak reformu; d) Devletleştirme; e) Planlama. Devlet, sosyal ve ekonomik hakları mali kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde yerine getirir.

8. EŞİTLİK (M. 10):

(1) Eşitlik ilkesi Anayasamızda, düzenlendiği yer itibarıyla, devlet yönetimine egemen olan bağımsız bir "temel ilke" niteliğindedir.

(2) Eşitlik ilkesi, devlet organlarına, idare makamlarına, kanun koyucuya ve kanunun uygulayıcılarına hitap etmektedir.

(3) Mutlak eşitlikten kastedilen şey, kişilerin kişisel ve özel durumlarına bakılmaksızın, kanunların herkese eşit olarak uygulanmasıdır.

(4) Nispi eşitlikten kastedilen şey ise, aynı durumda bulunan kişilerin aynı işleme tâbi tutulmasıdır. Dolayısıyla farklı durumlarda bulunan kişiler, farklı işlemlere tâbi tutulabilirler.

(5) Anayasamıza göre, Anayasanın başlangıcının pozitif değeri vardır. Bu kısım da Anayasanın metninden sayılır. Değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez.

9. Başlangıç İlkeleri

a. Atatürk inkılâp ve ilkelerine bağlılık, b. Atatürk milliyetçiliği, c. Atatürk medeniyetçiliği, d. Çağdaş medeniyet düzeyine ulaşma azmi, e. Milli egemenlik, f. Anayasanın ve hukukun üstünlüğü, g. Hürriyetçi demokrasi, h. Kuvvetler ayrılığı, i. Türk varlığının devleti ve ülkesiyle bölünmezliği j. Laiklik,

CUMHURİYETİN NİTELİKLERİ:

- **Cumhuriyetçilik:** Türkiye Devleti bir cumhuriyettir
- **Atatürk Milliyetçiliği:** Sübjektif millet tanımını benimsemiş, dolayısıyla "üniter devlet" ortaya çıkmıştır.
- **Laiklik:** 1. İbadet Özgürlüğü (sınırlıdır- 14 Md. Esaslarına göre). 2. Vicdan, İnanç ve düşünce Özgürlüğü (sınırsızdır)
- **Demokratik Devlet:** Temsili Demokrasi benimsemiştir.
- **İnsan Haklarına Saygılı:** 1. Genel Sınırlamalar (13. Md.) 2001 Değişikliği ile kaldırıldı ve özel sınırlama hükmü getirildi. 2. 2004 değişikliği ile "ölüm cezası" kalktı.
- **Hukuk Devleti:** Devletin eylem ve işlemlerinin yargısal denetimi.
- **Sosyal Devlet:** Sosyal ve Ekonomik Haklar (41.- 64. maddeler)
- **Eşitlik (M. 10):** 2004 değişikliği ile, "kadın-erkek eşitliği ve devletin bu eşitliği yaşama geçirmesi" hükmü 10. md.'e eklendi.

III. ÜNİTE - YASAMA ORGANI

1982 Anayasasında Madde 75 - Madde 100. arasında yasama konusu yer almıştır. Yasama fonksiyonu, TBMM tarafından kullanılır ve "kanun ve parlamento kararı yapma iktidarı" olarak tanımlanır.

III. Ünitimizin Konusunu Oluşturan Yasama Organına İlişkin Planımız Şu Şekilde Olacaktır:

1. TBMM'NİN KURULUŞU
2. TBMM'NİN GÖREV VE YETKİLERİ
3. TBMM ÜYELERİNİN HUKUKİ STATÜSÜ
4. TBMM'NİN İÇYAPISI VE ÇALIŞMA DÜZENİ
5. YASAMA FONKSİYONUNUN ÖZELLİKLERİ

1. TBMM'NİN KURULUŞU

1961 Anayasası, Meşrutiyet Anayasasında olduğu gibi çift meclisli sistemi benimsemiştir. TBMM iki meclisten oluşmaktaydı; Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisi. 1982 Anayasası çift meclisli sistemden vazgeçerek tek meclisli sisteme geri dönmüştür.

1.1. Milletvekili Seçilebilme Yeterliliği

1995 değişikliği ile TBMM genel oyla seçilen 550 milletvekilinden oluşur. 2006 yılında yapılan Anayasa değişikliği ile 25 yaşını dolduran her Türk vatandaşını milletvekili seçilebilir. Milletvekili seçilebilme yeterliliği

- T.C. vatandaşı olmak (çifte vatandaşlık engel değil)
- 25 yaşını bitirmiş olmak (2006 yılı AY. değişikliği)
- İlkokul mezunu olmak
- Askerliğini yapmış yada tamamen muaf olmak 9
- Kısıtlı olmamak
- Taksirli suçlar hariç toplam 1 yıl veya daha fazla mahkum olmamak
- Yüz kızartıcı suçlar, devlete karşı suçlardan mahkum olmamak
- Kamu görevlisi ise görevinden ayrılmış olmak
- Terör eylemlerine katılma ve bu gibi eylemleri tahrik ve teşvik suçlarından mahkum olmamak (2002 AY. Değiş.)
- Kamu hizmetlerinden yasaklı olmamak
- Ağır hapisle mahkum olmamak

Subay, astsubay, yargı mensupları, seçim için istifa etmişlerse; seçilmedikleri takdirde görevlerine geri dönemezler. Seçilme yeterliliğinin olmadığı seçimlerden sonra anlaşılırsa milletvekilliğinin sona ermesine YSK karar verir.

UYARI!

Milletvekili Seçilme Yeterliliğini Ortadan Kaldırmayan Nedenler;

- Taksirli suçlar hapis cezasına hüküm giymiş olmak.
- İdeolojik ve anarşik eylemlere katılma ve bu gibi eylemleri tahrik ve teşvik suçlarından hüküm giymiş olmak.

★Örnek Soru (KPSS/2006) :

Aşağıdakilerden hangisi milletvekili seçilebilmek için aranan şartlardan biri değildir?

- A) En az lise mezunu olmak
- B) Yükümlü olduğu askerlik hizmetini yapmış olmak
- C) Kamu hizmetlerinden yasaklı olmamak
- D) Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak
- E) Kısıtlı olmamak

Cevap: A

1.2. TBMM Seçimleri

a. Seçim Sistemi:

1961 tarihine kadar uygulanan seçim sistemi çoğunluk sistemi idi. Fakat Gerek 1961, gerek 1982 Anayasaları, seçim sistemini bir anayasa hükmü kabul etmemiştir. Seçim sistemi, Seçim Kanununda düzenlenmiştir. 1961'den sonra çoğunluk sistemi yerine nispi (ve d'Hontd) sistemi benimsenmiştir.¹⁰ Seçim sistemleri, çıkaracakları milletvekili sayısına göre, liste usulü ve tek isim (dar bölge) usulü olarak ikiye ayrılır. "Bloke liste"de seçmenler, karma liste yapamayacakları gibi, seçtikleri partinin aday listesindeki sırayı da değiştiremezler. Özetle seçim sistemi "bloke liste, nispi temsil ve yüzde 10 ülke barajlı d'Hontd sistemidir.

Uyarı!

- Seçime katılmayı sağlayabilmek için, kanunla para cezası dahil, gerekli her türlü önlemlerin alınabilmesi anayasal ilkedir. (Ek 1987 AY. Değiş.)

b. Seçim Dönemi

TBMM'nin seçimleri dört yılda bir yapılır (2007 AY. Değişikliği). Meclis, bu süre dolmadan seçimin yenilenmesine karar verebileceği gibi, Anayasada belirtilen şartlar altında Cumhurbaşkanınca verilecek karara göre de seçimler yenilenir. Süresi biten milletvekili yeniden seçilebilir.

Seçimlerin Ertelenmesi, Yenilenmesi ve Ara Seçim

(1) Seçimlerin Ertelenmesi:

Savaş sebebiyle seçimlerin yapılmasına imkan görülmezse, TBMM seçimlerinin **bir yıl** geriye bırakılmasına karar verilir. Geri bırakma sebebi ortadan kalkmamışsa bu tekrarlanabilir (m. 78).

(2) Seçimlerin Yenilenmesi:

- TBMM'nin Seçimlerin Yenilenmesi (Erken Seçim) Kararı Alması: TBMM seçimleri dört yılda bir yapılır. Meclis bu süre dolmadan seçimleri yenileyebilir. Seçimlerin yenilenmesine dair öneriler, Anayasa Komisyonunda görüşülür ve Anayasa Komisyonu raporu Genel Kurul'da gündemdeki bütün konulardan önce görüşüldükten sonra açık oya sunar. Anayasa, TBMM'nin süresi dolmadan seçimin yenilenmesine karar verebileceğini belirtmekle yetinmiş olup, erken genel seçimin ne zaman yapılacağına ilişkin bir tarih belirlememektedir.

Cumhurbaşkanınca Seçimlerin Yenilenmesi: Anayasada belirtilen şartlar oluşması durumunda (her hangi bir nedenle 45 gün süresi içinde hükümetin kurulmaması durumunda) Cumhurbaşkanı, **TBMM Başkanına danışarak** seçimlerin yenilenmesine karar verebilir.¹¹ Cumhurbaşkanının seçimleri yenilemede takdir yetkisi vardır. Bu halde seçim, yenileme kararını takip eden 90. günden sonraki ilk Pazar günü yapılır.

¹⁰ Nispi sistemleri çeşitli biçimlerde uygulanabilir. Bunlardan biri de d'Hontd sistemidir.

¹¹ Cumhurbaşkanınca Seçimlerin Yenilenmesi Durumları:

1. Yeni seçilen mecliste Meclis Başkanlık Seçiminde 45 gün içinde hükümet kurulamaması,
2. Başbakanın istifası üzerine, 45 gün içinde hükümet kurulamaması,
3. Yeni hükümetin güvenoyu alamaması üzerine 45 gün içinde yeni hükümetin kurulamaması ya da güvenoyu alamaması,
4. Güven isteminin reddedilmesi üzerine 45 gün içinde hükümet kurulamaması ya da güvenoyu alamaması,
5. Gensoru sonucu güvensizlik ile düşmesi üzerine 45 gün içinde hükümet kurulamaması ya da güven oyu alamaması,

UYARI!

TBMM Başkanının, seçilememesi TBMM seçimlerinin Cumhurbaşkanınca yenilenmesi koşullarından biri değildir.

E) TBMM'de herhangi bir nedenle boşalan milletvekillikleri için yapılan seçim

Cevap: E

***Örnek Soru (KPSS/2003) :**

1982 Anayasasına göre, TBMM seçimlerinin yenilenmesi ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?

- A) Cumhurbaşkanı, TBMM'nin görevini yapamadığına kanaat getirdiği her durumda seçimlerin yenilenmesine karar verebilir.
- B) TBMM üyelerinin % 25'i boşaldığında YSK seçimlerin yenilenmesine karar verir.
- C) TBMM dilediği her zaman seçimlerin yenilenmesine karar verebilir, bu durumda basit karar yeter sayısı aranır.
- D) Seçimlerden sonra 45 gün içinde yeni hükümet kurulamaz veya kurulduğu halde güvenoyu alamazsa TBMM Başkanı seçimlerin yenilenmesine karar verebilir.
- E) Cumhurbaşkanı seçimlerinde, Cumhurbaşkanı seçilemezse seçimler kendiliğinden yenilenir.

Cevap: C

***Örnek Soru (KPSS/2009) :**

1982 Anayasası'na göre, TBMM'nin seçim dönemi ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?

- A) 2007 yılında gerçekleştirilen Anayasa değişikliği uyarınca TBMM seçimleri 5 yılda bir yapılır.
- B) Meclis, seçim dönemi dolmadan üye tam sayısının en az salt çoğunluğunun oyu ile erken seçim kararı alabilir.
- C) Meclisin, seçim dönemi dolmadan erken seçim kararı alması üzerine yapılan seçime ara seçim denir.
- D) Cumhurbaşkanı, ülkenin herhangi bir nedenle siyasi bunalıma girdiğini düşündüğü her durumda, bu bunalımı çözmeye amacıyla TBMM seçimlerinin yenilenmesine karar verebilir.
- E) TBMM Genel Kurulu veya Cumhurbaşkanı tarafından yenilenmesine karar verilen Meclisin yetkileri, yeni Meclisin seçilmesine kadar devam eder.

Cevap: E

(3) Ara Seçim

TBMM üyeliklerinde boşalma olması halinde, ara seçime gidilir. Ara seçim, her seçim döneminde bir defa yapılır, genel seçimlere bir yıl kala yapılamaz ve genel seçimden otuz ay geçmedikçe ara seçime gidilemez. Ancak, boşalan üyeliklerin sayısı, üye tamsayısının %5'i bulunduğu hallerde, ara seçimlerinin 3 ay içinde yapılmasına karar verilir. **(Ek : 2002 Anayasa Değişikliği)**, bir ilin veya seçim çevresinin, TBMM'de üyesinin kalmaması halinde, boşalmayı takip eden 90 günden sonraki ilk Pazar günü ara seçim yapılır. Bu fıkra gereği yapılacak seçimlerde Anayasanın 127'nci maddesinin üçüncü fıkrası hükmü uygulanmaz.

***Örnek Soru (KPSS/2006) :**

1982 Anayasası'na göre "ara seçim" ne demektir?

- A) TBMM'nin, dönemin bitmesini beklemeden yapılmasına karar verdiği erken seçim
- B) Cumhurbaşkanının, TBMM'nin seçimlerinin yenilenmesine karar vermesi üzerine yapılan seçim
- C) TBMM'nin, komisyonları oluşturmak üzere yapılmasına karar verdiği seçim
- D) Yerel yönetimler için 5 yılda bir yapılması gereken seçim

2. TBMM'NİN GÖREV VE YETKİLERİ:

TBMM'nin asli görevi kanun koymaktır. Anayasa değişikliği de kanun şeklinde yapıldığı için bu kapsamda ele alınması gerekir. Anayasamızın 87. Maddesine göre TBMM'nin görev ve yetkileri şunlardır:

- KHK hakkında yetki kanunu vermek,
- Bütçe ve Kesin Hesap Yasa Tasarılarını görüşmek ve kabul etmek,
- Para basılmasına karar vermek,
- Genel ve Özel Af ilanına karar vermek,
- Uluslararası Antlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak,
- TBMM İçtüzüğü yapmak,
- Meclis Başkanını seçmek,
- Milletvekillerinin dokunulmazlığının kaldırılması ve üyeliğin düşmesine karar vermek
- Savaş ilanına karar vermek,
- Silahlı Kuvvet kullanılmasına izin verme,
- Silahlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine veya yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunmasına izin verme, (12)
- Bakanlar Kurulunun aldığı Sıkıyönetim Kararlarını onaylamak ya da reddetmek,
- Hükümeti (Bakanlar Kurulunu) denetlemek (Soru, Genel Görüşme, Meclis Araştırması, Gensoru, Meclis Soruşturması)

✓ Cumhurbaşkanını Seçmek (2007 Anayasa Değişikliği ile TBMM'nin Görevlerinden Alındı)

✓ Mahkemelerde Verilen Ölüm Cezalarının Yerine Getirilmesine Karar Vermek. (2004 Anayasa Değişikliği İle Mülga Edildi)

TBMM'NİN GÖREV VE YETKİLERİ			
KANUNLAR (Şekli Kanunlar)	PARLAMENTO KARARLARI		YARGI İLE İLGİLİ
	YASAMA İLE İLGİLİ	YÜRÜTME İLE İLGİLİ	
Bütçe ve Kesin Hesap	TBMM İçtüzüğü Çıkarmak	Savaş ilanına karar verme	Sayıştay Başkanı ve üyelerini seçmek
Para basılmasına karar vermek	Meclis Başkanını Seçmek	OHAL ilanını onaylama	AYM'ne üye seçmek (3 üye) ¹³
KHK hakkında yetki kanuna verme	Dokunulmazlığını ve düşmesine karar verme	Yurt dışına asker gönderilmesine karar verme	
Genel ve Özel Af ilanına karar vermek	Erken, ara seçim ve seçimlerin ertelenmesine Karar vermek	Hükümeti denetlemek (soru, genel görüşme, meclis araştırması, gensoru, meclis soruşturması)	
Uluslararası Antlaşmaları Uygun bulma	Kamu Başdenetçisini Seçmek		

***Örnek Soru (KPSS/2006) :**

Aşağıdakilerden hangisi TBMM'nin görev ve yetkilerinden biri değildir?

- A) Para basılmasına karar vermek
- B) Kanun koymak
- C) Savaş ilanına karar vermek

¹² Savaş hali ilanına ve TSK'nın yabancı ülkelere gönderilmesine ve yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunmasına izin verme yetkisi Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne aittir. TBMM tatilde veya ara vermede iken çok yakın savaş tehdidi olması halinde Cumhurbaşkanı da TSK'nın kullanılmasına izin verebilir.

¹³ Baro Başkanları ve Sayıştay tarafından önerilen üyeler arasından

- D) Bakanlar Kurulunu denetlemek
E) Üniversite rektörlerini seçmek

Cevap: E

Yukarıda sayılan TBMM'nin görev ve yetkileri yasama işlemleri başlığı altında iki grupta toplayabiliriz. Bir başka deyişle TBMM görev ve yetkilerini iki ad altında gerçekleştirmektedir; Kanunlar ve Parlamento Kararları

KANUNLAR

Kanun teklif etmeye Bakanlar Kurulu ve milletvekilleri yetkilidir. **Bakanlar Kurulunun** Kanun önerisine **tasarı** denir. **Milletvekillerinin** kanun önerisine ise **teklif** denir. Kanun teklif etmeye tek milletvekili yeterlidir. Tasarı ya da teklifler, gerekçeleri ile birlikte Meclis başkanlığına verilir. Başkan bunları doğrudan doğruya komisyona havale eder. Komisyonlar kendilerine gelen tasarı veya teklifi 45 gün içinde sonuçlandırır ve anayasaya aykırı gördükleri tasarı ve teklifleri ret etme yetkisine sahiptirler. Tasarı ve teklifler Genel Kurul'da oylanır.

Bütçe Kanunu (hazırlanması ve uygulanması):

Bakanlar Kurulu, merkezi yönetim bütçe tasarısı ile milli bütçe tahminlerini gösteren raporu, mali yıl başından en az yetmişbeş gün önce, TBMM'ye sunar.

Bütçe tasarıları ve rapor, kırk üyeden kurulu Bütçe Komisyonunda incelenir. Bu komisyonun kuruluşunda, iktidar grubuna veya gruplarına en az yirmibeş üye verilme şartı ile, siyasi parti gruplarının ve bağımsızların oranlarına göre temsili göz önünde tutulur. Bütçe Komisyonunun ellibeş gün içinde kabul edeceği metin, TBMM (Genel Kurulu) Bütçe Kanun Tasarısını mali yıl başına kadar karara bağlanır.

Kesinhesap Kanunu

Kesinhesap kanunu tasarıları, kanunda daha kısa bir süre kabul edilmemiş ise, ilgili oldukları mali yılın sonundan başlayarak, en geç **vedi ay** sonra, Bakanlar Kurulunca TBMM'ye sunulur. Sayıştay, genel uygunluk bildirimini, ilişkin olduğu kesinhesap kanunu tasarısının verilmesinden başlayarak en geç yetmişbeş gün içinde TBMM'ye sunar. Kesinhesap kanunu tasarısı, yeni yıl bütçe kanunu tasarısıyla birlikte Genel Kurulda görüşülerek karara bağlanır.

Milletlerarası Antlaşmalar¹⁴

1982 Anayasası (m. 90), milletlerarası antlaşmaların uygun bulunmasına ilişkin 1961 Anayasası hükmünü aynen kabul etmiştir. Her iki Anayasasının benimsediği sistem, antlaşmaların onaylaması yetkisini yasama ve yürütme organları arasında paylaşmıştır.

Antlaşmaları Akdetme Yetkisi.- Anayasada açık hüküm olmazsa da, uygulamada Antlaşma yapma yetkisinin yürütme organına ait olduğu kabul edilmektedir. Türkiye adına Cumhurbaşkanı, Başbakan, Dışişleri Bakanı yetki belgesine gerek kalmadan ve Bakanlar Kurulunca yetkilendirilen kişiler Türkiye adına milletlerarası Antlaşma yapma yetkisine sahiptirler.

Antlaşmaların Onaylanmasının Kanunla Uygun Bulunması.- Cumhurbaşkanı onay yetkisini kullanabilmesi, kural olarak, TBMM'nin onaylamayı bir kanunla uygun bulmasına bağlıdır. Bu sisteme ön denetim de denir. Çünkü TBMM uygun bulmadan antlaşmalar yürürlüğe girmez.

Antlaşmaları Onaylama Yetkisi.- Akdedilen milletlerarası antlaşmalar, TBMM'nin onaylamayı bir kanunla uygun bulmasından sonra bağlayıcılık kazanılması ve yürürlüğe girmesi için Anayasamız, onaylama ve yayımlama yetkisini Cumhurbaşkanıya vermiştir. Cumhurbaşkanı bu yetkisi, onun tek başına değil, Bakanlar Kurulu ile birlikte ve Bakanlar Kurulu kararnamesi biçiminde kullanabileceği bir yetkidir.

Kural:

Anayasamızın Antlaşmaları onaylaması konusunda kabul ettiği genel kural, TBMM'nin bir kanunla önceden verdiği mezuniyete dayanarak onay işleminin Cumhurbaşkanınca yapılmasıdır.

İstisna:

Anayasamızın 90. maddesi, bu kurala iki tür istisna getirmektedir. TBMM'nin ön denetimine tabi olmayan milletlerarası antlaşmalar:

- Uygulama Antlaşmaları,
- Konusu, ekonomik, ticari, teknik ilişkileri düzenleyen antlaşmalar, fakat bu antlaşmaların süresi, 1 yıldan az olmalı. Ayrıca Devlet maliyesine yük getirmeyen ve Kişi haklarına ve Türklerin yabancı memleketlerdeki "mülkiyet haklarına" dokunmayan antlaşmalar olmalı. Söz konusu antlaşmalar, yayımlarından başlayarak iki ay içinde TBMM'nin bilgisine sunulur.

NOT!

- Kural:

Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası antlaşmalar kanun hükmündedir.

- İstisna:

Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası antlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası antlaşma hükümleri esas alınır. (2004 AY. Değişikliği – EK-)

UYARI:

- Milletlerarası antlaşmalar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz.

★Örnek Soru (KPSS/2009) :

Milletlerarası antlaşmalarla ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi, 1982 Anayasası'na 2004 yılında yapılan değişiklikle girmiştir?

- A) Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası antlaşmalar kanun hükmündedir.
- B) Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası antlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hüküm içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda, milletlerarası antlaşma hükümleri esas alınır.
- C) Türk kanunlarına değişiklik getiren her türlü antlaşmanın onaylanması, TBMM'nin onaylamayı bir kanunla uygun bulmasına bağlıdır.
- D) Milletlerarası bir antlaşmaya dayanan uygulama antlaşmaları ile kanunun verdiği yetkiye dayanarak yapılan ekonomik, ticari, teknik veya idari antlaşmaların TBMM'ce uygun bulunması zorunluluğu yoktur.
- E) Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası antlaşmalar hakkında Anayasa'ya aykırılık iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurulamaz.

★Örnek Soru (KPSS/2006) :

Aşağıdakilerden hangisi kanun teklif etmeye yetkilidir?

- A) Danıştay Başkanı
- B) Yargıtay Başkanı
- C) Milletvekilleri
- D) Hâkimler
- E) Anayasa Mahkemesi Başkanı

Cevap: C

PARLAMENTO KARARLARI

- ⇒ İç tüzük yapma - değiştirme
- ⇒ Milletvekili dokunulmazlığının kaldırılması/milletvekilliğinin düşürülmesi
- ⇒ Başkan, divan ve komisyon üyelerini seçme
- ⇒ Seçimlerin yenilenmesi
- ⇒ Cumhurbaşkanı suçlama (Vatana İhanet)

¹⁴ Bkz. ÖZBUDUN Ergun, Türk Anayasa Hukuku, Yetkin Yayınları, s. 207, / GÖZLER Kemal. a.g.e., 370.

- ⇒ Gensoru, güven oylaması, genel görüşme ve meclis araştırması açtırma
- ⇒ Savaş ilanı, silahlı kuvvetlerin kullanılması
- ⇒ BK tarafından verilen OHAL ve Sıkı Yönetim Kararlarının onaylanması. Bu dönemde çıkarılan KHK'lerin onaylanması ise Kanunla olur (Şekil anlamda Kanun).

Meclis yasama yetkisini kanun yapma ve parlamento kararları alma şeklinde kullanır. Parlamento kararları kural olarak yargısal denetime tabi değildir.

Ancak bunun iki önemli istisnası vardır: Birincisi iç tüzük değişiklikleri, ikincisi ise dokunulmazlığın kaldırılması ve üyeliğin düşmesine ilişkin parlamento kararlarıdır.

KURAL:

Parlamento Kararları Anayasa Mahkemesinin denetimine tabi değildir.

İSTİSNA:

- ❖ **TBMM İçtüzüğü'nün** bir maddesinin değiştirilmesi hakkındaki Meclis kararı
- ❖ Anayasa'nın 83. maddesi uyarınca, bir **milletvekilinin dokunulmazlığının kaldırılması** hakkındaki Meclis kararı
- ❖ Anayasa'nın 84. maddesi uyarınca bir milletvekilinin devamsızlıktan ötürü **milletvekilliğinin düşürülmesi** hakkındaki Meclis kararı

★Örnek Soru (KPSS/2006) :

1982 Anayasası'na göre, TBMM aşağıdakilerden hangisini bir parlamento kararıyla gerçekleştirir?

- A) Genel ve özel af ilanına karar vermek
- B) Bir KHK'nin değiştirilerek kabulüne karar vermek
- C) Bir bakan veya Başbakanın Yüce Divana sevkine karar vermek
- D) Milletlerarası antlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak
- E) Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi vermek

Cevap: C

KANUN – PARLAMENTO KARARLARI KARŞILAŞTIRMA¹⁵

KARŞILAŞTIRMA KONUSU	KANUN	PARLAMENTO KARLARI
Çıktığı Organ	TBMM Genel Kurulu	TBMM Genel Kurulu
RG Yayın	"Kanun" başlığı altında	TBMM Kararı başlığı altında
Cumhurbaşkanın Veto Yetkisi	Var	Yok
Cumhurbaşkanın İmzası	Var	Yok
Anayasa Mah. Denetimi	Var	Yok (2 istisnası var)

★Örnek Soru (KPSS/2003) :

- I. Dokunulmazlığın kaldırılmasına ilişkin kararlar
- II. TBMM üyeliğinin düşmesine ilişkin kararlar
- III. Savaş hali ilanına ilişkin kararlar
- IV. TBMM seçimlerinin yenilenmesine ilişkin kararlar
- V. TBMM içtüzüğü'nün değiştirilmesine ilişkin kararlar

1982 Anayasasına göre, yukarıdaki TBMM kararlarından hangileri Anayasa Mahkemesi tarafından denetlenir?

- A) I, II ve V
- D) II, IV ve V

- B) I, III ve V
- E) III, IV ve V

- C) II, III ve IV

Cevap: A

TBMM'NİN HÜKÜMETİ DENETLEMESİ

(Bilgi Edinme ve Denetim Yolları)

Parlamentonun hükümet üzerindeki denetiminin gerçekleştirilmesini sağlayan hukuki araçlara, denetim yolları veya denetim araçları denir.

- **Soru:** Bakanlar Kurulu adına, sözlü veya yazılı olarak cevaplandırılmak üzere Başbakan veya bakanlardan bilgi istemektir. Soru önergesi, sadece bir milletvekili tarafından imzalanabilir. Aynı konuda ikiden fazla bakandan sorulan soru, başbakandan sorulmuş sayılır.

- **Genel Görüşme:** Toplumu ve devlet faaliyetlerini ilgilendiren belli bir konunun, TBMM genel kurulunda görüşülmesidir (Madde 98). Genel görüşme açılması, hükümet, siyasi parti grupları veya en az 20 milletvekili tarafından bir önerge ile istenebilir. Genel görüşme sonunda da bir oylama yapılmaz ve hükümetin siyasal sorumluluğunu ortaya koyacak bir karar alınmaz.

- **Meclis Araştırması:** Belli bir konuda bilgi edinmek için yapılan incelemedir (Madde 98). Meclis araştırması, hükümet, siyasi parti grupları veya en az 20 milletvekili tarafından istenebilir. Devlet sırları ile ticari sırlar meclis araştırmasının kapsamı dışındadır. Meclis araştırması da hükümetin sorumluluğuna yol açmaz. Ancak bunun sonucunda gensoru önergesi verilebilir.

- **Meclis Soruşturması:** Başbakan veya bakanların görevleriyle ilgili cezai sorumluluklarının araştırılmasını sağlayan bir denetim aracıdır. Bu konudaki önergeyi TBMM üye tamsayısının en az onda biri verebilir ve meclis bu istemi en geç bir ay içinde görüşür ve karara bağlar. Meclis soruşturma açılmasına karar verdiği takdirde soruşturma on beş kişilik bir komisyonca yürütülür. Meclis komisyon raporunu öncelikle görüşür ve gerekli görürse ilgili Yüce Divana sevk eder (Madde 100).

Anayasanın 113. maddesine göre, TBMM kararı ile Yüce Divana verilen bir bakan bakanlıktan düşer, başbakanın Yüce Divana sevk halinde hükümet istifa etmiş sayılır. Ancak milletvekillikleri düşmez.

UYARI!

- **Meclis Soruşturma Komisyon tarafından alınan YÜCE DİVANA SEVK kararları, TBMM Genel Kurulu tarafından ÜYE TAM SAYISININ SALT ÇOĞUNLUKLA kabul edilir.**
- **MECLİS SORUŞTURMA KOMİSYONU, milletvekili DOKUNULMAZLIKLARININ KALDIRILMASINDA YETKİLİ DEĞİLDİR.**

- **Gensoru:** Denetim araçları içinde sadece gensoru, hükümetin veya bir bakanın siyasal sorumluluğuna yol açabilir; yani onun meclis tarafından görevden uzaklaştırılabilmesine imkan verir. Meclis soruşturması ile Yüce Divana sevk edilen bir bakan bakanlıktan düşer fakat, meclis soruşturması sadece cezai sorumluluğu gerektiren işlerde kullanılabilir. Gensoru önergesi bir siyasi parti grubu adına veya en az yirmi milletvekilinin imzasıyla verilir. Gensoru sonunda bakanlar kurulunun ya da bir bakanın düşürülebilmesi üye tamsayısının salt çoğunluğu ile olur (Madde 99). Oylamada sadece güvensizlik oyları sayılır.

ÖRNEK SORU:

- **Aşağıdakilerden hangisi, TBMM'nin bilgi edinme ve denetim yollarından biri değildir? (Kaymakamlık/2007)**

- A) Bakanlar Kurulu adına sözlü veya yazılı olarak cevaplandırılmak üzere Başbakan'a bir soru yöneltilmesi
 B) Belli bir konuda meclis araştırması açılması
 C) Bir bakan hakkında meclis soruşturması açılması
 D) Toplumu ve devlet faaliyetlerini ilgilendiren belli bir konuda Devlet Denetleme Kurulunun harekete geçirilmesi
 E) Toplumu ve devlet faaliyetlerini ilgilendiren belli bir konuda TBMM Genel Kurulunda genel görüşme açılması

Cevap: D

3. TBMM ÜYELERİNİN HUKUKİ STATÜSÜ:

- ⇒ **MİLLETİN TEMSİLİ (80. M.)**
 ⇒ **ANDİÇME (81. M.)**
 ⇒ **ÜYELİKLE BAĞDAŞMAYAN İŞLER (82. M.)**
 ⇒ **PARLAMENTO MUAFİYETLERİ (DOKUNULMAZLIK) (83. M.)**
 ⇒ **MİLLETVEKİLLİĞİNİN DÜŞMESİ (84. M.)**
 ⇒ **MALİ STATÜ (ÖDENEK VE YOLLUKLAR) (85. M.)**

(1) Milletin Temsili: TBMM üyeleri, seçtikleri bölgeyi veya kendilerini seçenleri değil tüm Milleti temsil ederler (AY. 80. m.). Milletin temsili iki anlamı ya da sonuçları vardır:

- **Hukuki Anlamı;** Milletvekillerini yasama dönemi sırasında seçmenleri tarafından azledilmesinin mümkün olmaması,
- **Siyasi Anlamı;** Milletin temsili ilkesine göre, partisinden istifa eden bir milletvekilinin, milletvekilliği sıfatının bundan etkilenmemesi.

ÖRNEK SORU:

- **1982 Anayasası'na göre, milletvekilliğiyle ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?** (Kaymakamlık/2010)

- A) 18 yaşını dolduran her Türk milletvekili seçilebilir.
 B) Milletvekilleri göreve başlayabilmek için TBMM'de Anayasa'nın 81. maddesindeki andı içmek zorundadır.
 C) Milletvekilleri seçtikleri bölgeyi temsil ederler.
 D) Milletvekilleri kendilerine oy verenleri temsil ederler.
 E) Milletvekillerini yasama organı seçer.

Cevap: B

(2) Andîçme: TBMM üyeleri, göreve başlarken Anayasanın 81. maddesindeki metin esasında andîçerler. Ant içmenin milletvekili sıfatının kazanılması üzerinde hiçbir etkisi yoktur. Milletvekili seçilenlere, il seçim kurulu tarafından, milletteki seçtiklerine dair derhal bir tutanak verilir. Milletvekilliği sıfatı, bu tutanağın düzenlenmesi anında kazanılmış olur.

ÖRNEK SORU:

- **1982 Anayasası'na göre, henüz "and içmemiş" bir milletvekili ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?** (Kaymakam/2008)

- A) And içmemiş bir milletvekili kanun teklifinde bulunabilir.
 B) And içmemiş bir milletvekili Meclis komisyonlarında görev alabilir.
 C) And içmemiş bir milletvekili TBMM Genel Kurulunda yapılacak oylamalarda oy kullanabilir.
 D) And içmemiş bir milletvekili yasama dokunulmazlığı ayrıcalığından faydalanabilir.
 E) And içmemiş bir milletvekili için TBMM'nin çalışma ve faaliyetlerine katılma açısından herhangi bir kısıtlama yoktur.

Cevap: D

(3) Üyelikle Bağdaşmayan İşler: TBMM üyeleri, Devlet ve diğer kamu tüzelkişilerinde ve bunlara bağlı kuruluşlarda;

Devletin veya diğer kamu tüzelkişilerinin doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak katıldığı teşebbüs ve ortaklıklarda; özel gelir kaynakları ve özel imkanları kanunla sağlanmış kamu yararına çalışan derneklerin ve Devlettten yardım sağlayan ve vergi muafiyeti olan vakıfların, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile sendikalar ve bunların üst kuruluşlarının ve katıldıkları teşebbüs veya ortaklıkların yönetim ve denetim kurullarında görev alamazlar, vekili olamazlar, herhangi bir taahhüt işini doğrudan veya dolaylı olarak kabul edemezler, temsilcilik ve hakemlik yapamazlar. TBMM üyeleri, yürütme organının teklif, inha, atama veya onamasına bağlı resmi veya özel herhangi bir işle görevlendirilemezler. Bir üyenin belli konuda ve altı ayı aşmamak üzere Bakanlar Kurulunca verilecek geçici bir görevi kabul etmesi, Meclisin kararına bağlıdır. TBMM üyeliği ile bağdaşmayan diğer görev ve işler kanunla düzenlenir.

(4) Parlamenter Muafiyetler (Yasama Bağışıklığı):

- Yasama sorumsuzluğu (Mutlak Dokunulmazlık):

TBMM üyelerinin meclis çalışmalarındaki oy ve sözlerinden, mecliste ileri sürdükleri düşüncelerden o durumdaki Başkanlık Divanının teklifi üzerine meclisçe başka bir karar alınmadıkça meclis dışında tekrarlamak ve açığa vurmaktan sorumlu tutulamazlar. Sorumsuzluğun mutlaklığı üç noktada kendini gösterir:

- Sorumsuzluk milletvekilini cezai olarak korur.
- Sorumsuzluğun meclisçe kaldırılması mümkün değildir.
- Sorumsuzluk sürekli niteliktedir. Yani milletvekili sorumsuzluk kapsamına giren bir eylemden dolayı, milletvekilliği sıfatının sona ermesinden sonra da kovuşturulamaz.

Uyarı!

- Bir mahkemede, bir milletvekilinin aleyhine açılan bir hukuk davasına bakılabilmesi için önce o milletvekilinin dokunulmazlığının kaldırılması gerek yoktur.
- Hakaret ve sövme suçları, Anayasa'nın açık hükmü değil, Anayasa Mahkemesinin içtihatları gereğince yasama sorumsuzluğunun kapsanma girer.

- Yasama Dokunulmazlığı (Nispi Dokunulmazlık):

Seçimden önce veya sonra bir suç işlediği öne sürülen bir milletvekili, meclisin kararı olmadıkça tutulamaz, sorguya çekilemez, tutuklanamaz ve yargılamaz.

İstisnaları: Ağır cezayı gerektiren suçüstü hali ve seçimden önce soruşturmasına başlanılmış olmak kaydıyla Temel Hak ve Özgürlükleri kötüye kullanıcı faaliyetlerde bulunulması bu hükmün dışındadır.

Dokunulmazlık milletvekilini keyfi veya asılsız ceza kavuşturmalarından ve tutuklamalardan korur. Dokunulmazlık meclis tarafından kaldırılabilirliğinden geçici ve nispidir.

Milletvekili olmayan dışarıdan atanmış bakanların da milletvekili dokunulmazlığı vardır.

UYARI!

- o Nispi dokunulmazlık, milletvekilinin Meclis çalışmalarında kullandıkları oylardan, sarf ettikleri sözlerden ve Mecliste ileri sürdükleri düşüncelerden ötürü sorumlu tutulmalarını engelleyen bir parlamenter muafiyet türü değildir.
- o Nispi dokunulmazlık, milletvekillerine karşı hukuk davaları açılmasına engel oluşturmaz.
- o Hakkındaki bir suçlamadan ötürü yasama dokunulmazlığı kaldırılan bir milletvekilinin tekrar seçilmesi durumunda milletvekilinin dokunulmazlığı yeniden başlar ve söz konusu suçla ilgili yargılamaya devam edilebilmesi için ilgili milletvekilinin dokunulmazlığının bir kez daha kaldırılması gerekir.
- o Dokunulmazlığın kaldırılması talebinin bizzat milletvekilinin kendisinden gelmesi, dokunulmazlığın kaldırılması için yeterli değildir.

★Örnek Soru (KPSS/2002) :

1982 Anayasasına göre, milletvekili dokunulmazlığı ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?

- A) Milletvekilinin meclis çalışmalarında sarf ettiği bir sözden ötürü yargılanabilmesi için önce dokunulmazlığının kaldırılması gerekir.
- B) Milletvekilinin dokunulmazlığı, ancak üye tamsayısının salt çoğunluğu ile kaldırılabilir.
- C) Milletvekilinin görevi ile ilgili bir suçtan ötürü dokunulmazlığı, hakkında açılan meclis soruşturmasından sonra kaldırılabilir.
- D) Milletvekilinin ağır cezaı gerektiren suçüstü halinde, dokunulmazlığının kaldırılmasına gerek olmadan yargılanması mümkündür.
- E) Milletvekiline karşı açılacak ceza davalarında da, hukuk davalarında da önce dokunulmazlığının kaldırılması gerekir.

Cevap: D

(5) Milletvekilliğinin Düşmesi

Anayasanın 84. maddesinde milletvekilliğinden düşme sebepleri sayılmıştır. Bunlar;

- 1) **Kesin hüküm giyme:** Milletvekilinin, kesin cezaı hüküm giymesi halinde bu husustaki kesin mahkeme kararının Genel Kurula Bildirmesiyle üyeliği düşer.
- 2) **Kısıtlama:** Milletvekilinin, kısıtlanması halinde, bu husustaki kesin mahkeme kararının Genel Kurula Bildirmesiyle üyeliği düşer.
- 3) **İstifa:** Meclis Genel Kurulunun istifayı kabul ettiği an düşer,
- 4) **Bağdaşmayan görevi sürdürmekte ısrar etmek:** Karma komisyonun ısrara ilişkin raporu üzerine Genel Kurulda yapılan gizli oylama üzerine düşer,
- 5) **Devamsızlık:** Bir ay içerisinde toplam 5 birleşim günü çalışmalara katılmaması ve oylama neticesinde düşer.

UYARI!

2010 ANAYASA DEĞİŞİKLİĞİ:

Partisinin Temelli Kapatılmasına Neden Milletvekillerinin Milletvekilliği 2010 Anayasa Değişikliği İle (Referandum Sonucu) Kaldırıldı.

NOT:

- Üyeliğin düşmesine kural olarak meclis genel kurulu gizli oylama kararı verir.
- Dokunulmazlığı kaldırılan veya TBMM Genel Kurulu tarafından üyeliği düşürülen milletvekili, TBMM Genel Kurulu kararından itibaren 7 gün içinde Anayasa Mahkemesine başvurabilir. Anayasa Mahkemesinin bu davaya bakma süresi ise 15 gündür.

***Örnek Soru :**

1982 Anayasası'nda 1995 yılında yapılan değişiklik sonrasında, milletvekilliğinin düşmesiyle ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?

- A) İstifa eden milletvekilinin milletvekilliği, istifanın, TBMM üye tam sayısının en az salt çoğunluğu tarafından kabul edilmesi üzerine düşer.
- B) Milletvekili seçilmeye engel bir suçtan hüküm giyen milletvekilinin milletvekilliği, hükmün kesinleştiği tarihte başka bir işleme gerek kalmaksızın kendiliğinden sona erer.
- C) Meclis çalışmalarına özürsüz veya izinsiz olarak bir ay içerisinde toplam 5 birleşim günü katılmayan milletvekilinin milletvekilliğinin düşmesine, durumun Meclis Başkanlık Divanınca tespit edilmesi üzerine, TBMM Genel Kurulunca üye tam sayısının salt çoğunluğunun oyuyla karar verilebilir.
- D) Bir milletvekilinin milletvekilliğinin hangi nedenle olursa olsun düşmesi durumunda, ilgili milletvekili

veya TBMM üye tam sayısının en az beşte biri, düşme durumunun iptali için düşme tarihinden başlayarak 10 gün içinde Anayasa Mahkemesine başvurabilir.

- E) Anayasa Mahkemesince temelli kapatılan bir siyasi partiye, kapatma davasının açıldığı tarih itibarıyla üye olan milletvekillerinin milletvekillikleri, Anayasa Mahkemesinin temelli kapatma kararının TBMM Başkanlığına bildirildiği tarihte kendiliğinden sona erer.

Çözüm:

Milletvekillerinin Devamsızlığı; Bir milletvekili Meclis çalışmalarına özürsüz veya izinsiz olarak bir ay içinde toplam beş birleşim günü katılmazsa devamsızlığı Başkanlık Divanınca tespit edilir ve Anayasa ve Adalet Komisyonları üyelerinden kurulu Karma Komisyona gönderilir. Karma Komisyon, yasama dokunulmazlığının kaldırılmasındaki hükümlere göre durumu inceler ve raporunu hazırlar. Bu raporu görüşen Genel Kurul devamsızlık sebebiyle milletvekilliğinin düşmesi gerektiğine üye tamsayısının salt çoğunluğu ile karar verirse, üyeliği düşer. (TBMM İçtüzüğü – 138. m.) **Cevap: C**

Uyarı!

Aşağıdaki Durumlarda Bir Milletvekilinin Milletvekilliğinin Düşmüş Sayılabilmesi İçin, TBMM Genel Kurulunun Ayrıca Bir Karar Alması Gerekmez:

- o Bir milletvekilinin, kendisine karşı açılmış olan bir davada kesin hüküm giydiği veya kısıtlandığı yönündeki kesin mahkeme kararının Meclis Genel Kuruluna bildirilmesi
- o Bir milletvekilinin, partisinin temelli kapatılmasına beyan ve eylemleriyle sebepe olduğunun Anayasa Mahkemesinin temelli kapatmaya ilişkin kesin kararında yer alması ve bu kararın Resmi Gazete'de gerekçeli olarak yayımlanması

***Örnek Soru :**

- I. Bir milletvekilinin milletvekili seçilmeye engel bir suçtan kesin hüküm giymesi
- II. Bir milletvekilinin, milletvekilliğiyle bağdaşmayan bir görev veya hizmeti sürdürmekte ısrar etmesi
- III. Bir milletvekilinin partisinden istifa ederek başka bir partiye girmesi veya seçim hükümleri hariç Bakanlar Kurulunda görev alması
- IV. Bir milletvekilinin kesin bir mahkeme kararıyla kısıtlanması
- V. Bir milletvekilinin Meclis çalışmalarına özürsüz veya izinsiz olarak 1 ay içerisinde toplam 5 birleşim günü katılmaması

1982 Anayasası'na göre, yukarıdakilerden hangileri bir milletvekilinin milletvekilliğinin düşmesine veya Meclis kararıyla düşürülmesine neden olan hallerden biri değildir?

- A) Yalnız II
- B) Yalnız III
- C) I ve III
- D) III ve IV
- E) I, III ve V

Cevap: B

- 1982 Anayasası'na göre, aşağıdakilerden hangisi milletvekilliğinin düşmesi veya sona erdirilmesi nedenlerinden biri değildir? (Adli Hakimlik-2010)

- A) İstifa
- B) Devamsızlık
- C) Bakan seçilme
- D) Cumhurbaşkanı seçilme
- E) Kısıtlanma

Cevap: C

UYARI!

MİLLETVEKİLLİĞİNİN DÜŞME ANI:

- Milletvekilliğinin **kesin hüküm** giyme veya kısıtlanma halinde düşmesi, bu husustaki kesin mahkeme kararının **Genel Kurula bildirilmesiyle** gerçekleşir.
- Milletvekilliğiyle **bağdaşmayan** bir görev veya hizmeti sürdürmekte ısrar eden milletvekilinin milletvekilliğinin düşmesine, yetkili komisyonun bu durumu tespit eden raporu üzerine, **Genel Kurul tarafından karar verilir.**

(6) TBMM Üyelerinin Mali Statüsü:

- o TBMM üyelerinin ödenek, yolluk ve emeklilik işlemleri kanunla düzenlenir. Ödeneğin aylık tutarı, en yüksek Devlet memurunun almakta olduğu miktarı, yolluk da ödenek miktarının yarısını aşamaz. TBMM üyeleri ile bunların emeklileri T.C. Emekli Sandığı ile ilgilendirilirler ve üyeliği sona erenlerin istekleri halinde ilgileri devam eder.
- o TBMM üyelerine ödenecek ödenek ve yolluklar, kendilerine T.C. Emekli Sandığı tarafından bağlanan emekli aylığı ve benzeri ödemelerin kesilmesini gerektirmez.
- o Ödenek ve yollukların en çok üç aylığı önceden ödenebilir.

4. TBMM'NİN İÇ YAPISI VE ÇALIŞMA DÜZENİ

TBMM'nin iç yapısı ve çalışma düzeni kısmen Anayasada ve büyük ölçüde İçtüzükte düzenlenmiştir. TBMM, çalışmalarını, kendi yaptığı İçtüzük hükümlerine göre yürütür. Bu durum, yöntemsel bağımsızlık ilkesinin bir sonucudur.

TBMM'NİN İÇYAPISI:

- **Başkanlık Divan**
- **Danışma Kurulu**
- **Siyasi Parti Grupları**
- **Komisyonlar**

(1) Başkanlık Divanı:

Anayasamızın 94. Maddesine göre, TBMM Başkanlık Divanı aşağıdakilerden oluşur;

- Meclis başkanı
- Başkan vekilleri
- Katip Üyeleri
- İdare Amirleri.

Yine aynı maddenin 2. ve 3. Fıkralarına göre, "Başkanlık Divanı, Meclisteki siyasi parti gruplarının üye sayısı oranında Divana katılmalarını sağlayacak şekilde kurulur. Siyasi parti grupları Başkanlık için aday gösteremezler. TBMM Başkanlık Divanı için, bir yasama döneminde iki seçim yapılır. İlk seçilenlerin görev süresi iki yıldır, ikinci devre için seçilenlerin görev süresi ise o yasama döneminin sonuna kadar devam eder.

Uyarı!

- **Aşağıdakiler TBMM'nin Başkanlık Divanının Oluşumunda Yer Almaz;**
- **Meclisteki Siyasi Parti Gruplarının Başkanları**
- **TBMM Başkanı Genel Sekreteri**

*Örnek Soru :

- **1982 Anayasası'na göre, aşağıdakilerden hangisi TBMM Başkanlık Divanının oluşumunda yer alır?** (Kaymakamlık- 2011)
- A) TBMM Genel Sekreteri
- B) TBMM Başkan vekilleri
- C) Siyasi parti grup başkan vekilleri
- D) Siyasi parti başkanları
- E) Cumhurbaşkanı

Cevap: B

Meclis Başkanın Seçilmesi

I. ve II. turda 2/3 çoğunluk gerekir, eğer olmazsa,

III. turda üye tamsayısının salt çoğunluğu gerekir. Bu da olmazsa,

IV. turda üçüncü oylamada en çok oy alan iki adaydan en fazla oy alan Başkan olur.

- **Başkan ve Oturumu Yöneten Başkanvekili Oy Kullanamaz.**
- **Siyasi Parti Grupları TBMM Başkanlığı İçin Aday Gösteremez.**

*ÖRNEK SORU :

- I. TBMM Başkanı, Meclis üyeleri arasından veya Meclis üye tam sayısının salt çoğunluğunun oyuyla, milletvekili seçilmek için gereken koşulları taşıyan diğer kişiler arasından seçilebilir.
- II. TBMM Başkanlığı için, bir yasama döneminde 2 defa seçim yapılır. İlk seçilenin görev süresi 2; ikinci seçilenin görev süresi ise 3 yıldır.
- III. TBMM Başkanlık seçimi gizli oyla yapılır.
- IV. TBMM Başkanlık seçiminin ilk iki turunda üye tam sayısının üçte iki çoğunluğu; üçüncü ve dördüncü tur oylamalarında ise üye tam sayısının salt çoğunluğu aranır.
- V. Yapılan dört tur oylama sonucunda da TBMM Başkanı seçilemezse, Cumhurbaşkanı yasama meclisi seçimlerinin derhal yenilenmesine karar verebilir.

TBMM Başkanlığı seçimiyle ilgili yukarıdaki ifadelerden hangileri yanlıştır? (Kaymakamlık/2006)

- A) I, II ve V
- B) I, III ve IV
- C) I, IV ve V
- D) II, III ve IV
- E) II, IV ve V

Cevap: C

2. Siyasi Parti Grupları: Siyasi parti grupları, en az 20 üyeden meydana gelir. (Partinin genel Başkanı milletvekili ise parti gruplarının da başkanıdır, değilse grup başkanı üyeleri arasından seçilir. (Grubun iç yönetmeliği esasında).

Siyasi parti grupları için getirilen yasaklar:

- Yasama dokunulmazlığı ile ilgili görüşme yapamazlar,
- Meclis soruşturması ile ilgili,
- Meclis Başkanlığına aday gösteremezler,
- Bakanlar kurulunun oluşumu ile ilgili görüşme yapılamaz ve karar alınamaz.

3. Danışma Kurulu: Meclis Başkanının başkanlığında; siyasi parti grup başkanları veya grubun önerdiği kişilerden oluşur. Bu kurulun kararları bağlayıcı değildir, danışma niteliğindedir.

4. Komisyonlar: Bir konunun Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kuruluna gelmeden önce görüşülüp olgunlaştırıldığı kuruldur. Gelen konular çalışma raporu halinde Meclis Başkanlığına sunarlar. Bu raporlar milletvekillerine dağıtılır. Siyasi parti grupların oranına göre oluşur. Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurula herhangi bir görüşmeden önce ilgili komisyonda olgunlaştırılıp ve karara bağladıktan sonra TBMM Başkanı aracılığıyla rapor şeklinde milletvekillerine dağıtılır. (16) **Görev Süresi**, iki yıldır. Bir yasama döneminde iki seçim yapılır.

TBMM'NİN ÇALIŞMA DÜZENİ:

(1) İçtüzük: İçtüzük, TBMM'nin kendi iç çalışmalarını düzenlemek amacıyla koyulan kurallardır (AY. md. 93), Konusu, meclis "çalışmaları"nın düzenlenmesidir. Bu nedenle içtüzüklere, konu dışında bir hüküm konulamaz. Kanunla içtüzük arasındaki fark, konusu bakımındandır.

¹⁶ Komisyonlar, kendilerine havale edilen kanun tasarı veya tekliflerini aynen veya değiştirerek kabul veya reddedebilirler; birbirleriyle ilgili gördüklerini birleştirerek görüşebilirler ve TBMM binasında, TBMM Başkanlığına kendilerine ayrılan salonlarda toplanırlar (TBMM İçtüzüğü md. 35).

Kanunun konusu "vatandaşlar"dır. İçtüzüğü'nün konusu meclistir. Önemli, meclis çalışmalarının verimliliğini, meclis iradesinin gerçeğe uygun biçimde yansıyıp yansımamasını belirler. Bunun için AYM tarafından denetlenir.

NOT!

- **Gensoru** görüşmeleri sonrasında **Bakanlar Kurulu'nun veya bir bakanın düşürülmesine** ilişkin oylamada **sadece olumsuz oylar sayılır.**
- Yetkili merciler tarafından TBMM'nin olağanüstü toplantıya çağırma için bir sınırlama yoktur.
- TBMM, **olağanüstü toplantı** çağrısıyla toplandığı durumlarda bu çağrıya dayanak olan **konuyu görüşmeden ara veremez** veya tatile devam edemez.
- **Kadük:** Bir yasama döneminde sonuçlandırılmamış olan kanun tasarı ve teklifleri hükümsüz sayılır. Buna "kadük olma" denir. Ancak, Hükümet veya TBMM üyeleri bu tasarı veya teklifleri yenileyebilirler.

UYARI!

TBMM İÇTÜZÜĞÜ İLE İLGİLİ ÖNEMLİ NOTLAR:

- Diğer parlamento kararlarından farklı olarak Anayasa Mahkemesinin yargısal denetimine tabidir.
- İçtüzük'te yapılacak değişikliklerin RG'de yayımlanması zorunlu değildir.
- TBMM İçtüzüğü'nde yapılacak değişikliklerde, Cumhurbaşkanın veto yetkisi yoktur.
- TBMM İçtüzüğü ile Meclis üyeleri için çeşitli disiplin cezalarının öngörülmesi mümkündür.
- TBMM İçtüzüğü'nün değiştirilebilmesi için değişiklik teklifi karar yetersayısı basit çoğunluktur.

(2) Meclisin Toplanması ve Tatili: Her yıl Ekim ayının ilk günü kendiliğinden toplanır. En çok 3 ay tatil yapabilir. Cumhurbaşkanı, Melis Başkanı (Doğrudan doğruya, Meclis üyelerinin 1/5'i (TBMM Başkanı aracılığıyla) ve Bakanlar Kurulu (Cumhurbaşkanı aracılığıyla) tatilde meclisi toplantıya çağırabilir. **TBMM'nin olağanüstü toplantı nedenleri**, TBMM'nin **tatilde** olduğu dönem ile TBMM'nin çalışmalarına **ara verdiği** dönemdir.

UYARI!

Aşağıdaki Durumlar Olağanüstü Toplantı Nedenleri Değildir:

- Yasama döneminin ilk günü
- Milletvekili genel seçimlerine 3 ay kala
- TBMM Başkanının görev süresinin bittiği dönem

(3) Toplantı ve Karar Yeter Sayısı: TBMM, yapacağı seçimler dahil bütün işlerinde üye tamsayısının en az 1/3'ü ile toplanır **(2007 Anayasa Değişikliği)** ve toplantıya katılanların salt çoğunluğuyla karar verir. Ancak karar yeter sayısı hiçbir şekilde üye tamsayısının dörtte birinin bir fazlasından az olamaz.

★ÖRNEK SORU :

- Yeni kurulmuş Bakanlar Kuruluna güvenoyu vermek
- Genel ve özel af ilanına karar vermek
- Anayasa'nın değiştirilmesi hakkındaki teklifleri kabul etmek

- Bir bakanın veya Başbakanın Yüce Divana sevkine karar vermek
- Bir milletvekilinin dokunulmazlığının kaldırılmasına karar vermek
- Olağanüstü hâl ilanının onaylanmasına karar vermek

1982 Anayasası'na göre, TBMM Genel Kurulunun yukarıdaki kararlardan hangilerini alabilmesi için basit değil, nitelikli bir karar yeter sayısı gerekir?

(Kaymakam/2008)

- A) Yalnız III
D) II, V ve VI
- B) I, II ve V
E) IV, V ve VI
- C) II, III ve IV

3. C

(4) Mecliste Oylama Usulleri:

1982 Anayasasına esasen TBMM İçtüzüğü üç türlü oylama usulünü kabul etmiştir:

1. **Açık oy;** Üzerinde milletvekillerinin ad ve soyadlarıyla seçim çevrelerinin yazılı olduğu oy pusularının kutuya atılması veya elektronik oylama mekanizmasının çalıştırılmasını ifade eder.

2. **İşaret Oy;** TBMM Üyelerinin el kaldırılması, tereddüt halinde ayağa kalkmalarını ifade eder. Başka bir hüküm yoksa kural olarak işaret oyuna başvurulur.

3. **Gizli oy;** Gizli oy ile yapılması gereken işler:

- Anayasa Değişikliği
- Meclis Başkanı Seçimi
- Meclis Soruşturmasını açılması için yapılan oylama
- Yüce Divan Sevk Kararı için Yapılan Oylama (2001 Anayasa Değişikliği)
- Üyelikle bağdaşmayan bir görevde "İsrar" nedeni ile milletvekilliğinin düşürülmesi

YASAMA FONKSİYONU

1. Yasama Fonksiyonunun Özellikleri:

Yasama yetkisinin "genellik", asililik (ilk el) ve "devredilmezlik" olmak üzere üç temel özelliği vardır.

A- Genellik İlkesi: Anayasaya aykırı olmamak koşulu ile TBMM her konuda kanun çıkartabilir. İstisnaları:

a- Cumhurbaşkanlığı Kararnamesidir. Zira Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliğine ilişkin düzenlemeleri yalnızca Cumhurbaşkanı yapabilir.

b- Meclis, görülmekte olan davaya ilişkin görüşme yapamaz ve ticari sırları araştıramaz.

★ÖRNEK SORU :

- Anayasa'ya aykırı olmamak koşuluyla kural olarak her konu bir kanunla düzenlenebilir.
- Yasama organı, bir konuyu dilediği ölçüde ayrıntılı olarak düzenleyebilir.
- Yasama organında kabul edilen kanunlara karşı belli sayıda yasama organı üyesi Anayasa Mahkemesine başvurabilir.
- Yasama organının herhangi bir konuyu görüşüp karara bağlayabilmesi için üye tam sayısının en az üçte birinin toplantıda hazır bulunması gerekir.
- Yasama organı, Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verebilir.

Yukarıdakilerden hangilerinin yasama yetkisinin genelliği ilkesi ile bir ilgisi yoktur? (Kaymakamlık- 2011)

- A) I, II ve III
D) II, IV ve V
- B) I, II ve IV
E) III, IV ve V
- C) I, III ve IV

Cevap: E

B- Aslilik (ilk-ellik) İlkesi: TBMM, istediği konuyu, hiçbir işleme veya düzenlemeye ihtiyaç duymaksızın doğrudan doğruya düzenleyebilir.

★ÖRNEK SORU :

- Yasama yetkisinin asliliği ne demektir?

(Kaymakamlık/2006)

- A) Yasal düzenlemeleri sadece yasama organının değil, gerçekleştireceği düzenleyici işlemlerle bazen yürütme organının da yapabilmesi
- B) Çift meclisli yasama organlarında son sözü birinci meclisin söyleyebilmesi
- C) Bakanlar Kurulunun, yasama organının kabul ettiği bir yetki kanununa dayanarak belli konularda kanun hükmünde kararname çıkarabilmesi
- D) Yasama organının, kabul edeceği bir kanunla belirli bir konuyu en ince ayrıntılarına kadar düzenleyebilmesi
- E) Yasama organının, bir konuyu başka bir işlemle kendisine yetki verilmesine gerek kalmadan, doğrudan Anayasa'dan kaynaklanan bir yetkiyle ilk elden düzenleyebilmesi

Cevap: E

C- Devredilemezlik İlkesi: Yasama yetkisi, yani esasen kanun çıkarma yetkisi devredilemez. Burada Kanun Hükmünde Kararnamelerin durumuna değinmekte fayda var. KHK çıkarma yetkisi Anayasada tanımlanmış bir yetki olduğundan, Anayasa mahkemesi tarafından, "devredilemezlik" ilkesinin istisnası olarak değerlendirilmemektedir.

III. ÜNİTENİN ÖZETİ

1. TBMM'NİN KURULUŞU

MİLLETVEKİLİ SEÇİLEBİLME YETERLİLİĞİ:

- (1) T.C. vatandaşı olması
- (2) 25 yaşını doldurmuş olması
- (3) En az ilkokul mezunu olması
- (4) Askerliğini yapmış yada muaf olması
- (5) Kısıtlı olmaması
- (6) Yüz kızartıcı suçlar, devlete karşı suçlar,
- (7) Kamu görevlisi (işçiler hariç) olmaması
- (8) Terör suçundan hüküm giymemesi
- (9) Toplam 1 yıl veya daha fazla hükümlü olmaması (Taksirli suçlar hariç)

TBMM SEÇİMLERİ

Seçim Sistemi:

Seçim sistemi, Seçim Kanununda düzenlenmiştir. Seçim sistemi, nispi (ve d'Hontd) sistemdir. bloke liste, yüzde 10 ülke barajlı sistemdir.

Seçim Dönemi:

(1) Seçimlerin Yenilenmesi:

TBMM'nin Seçimlerin Yenilenmesi (Erken Seçim) Kararı Alması:

Cumhurbaşkanı Tarafından Yenilenmesi

(2) Seçimlerin Ertelenmesi:

Savaş sebebiyle seçimlerin yapılmasına imkan görülmezse, TBMM seçimlerinin bir yıl geriye bırakılmasına karar verilir.

(3) Ara Seçim:

TBMM üyeliklerinde boşalma olması halinde, ara seçime gidilir. Ara seçim, her seçim döneminde bir defa yapılır, genel seçimlere bir yıl kala yapılamaz ve genel seçimden otuz ay geçmedikçe ara seçime gidilemez. Ancak, boşalan üyeliklerin sayısı, üye tamsayısının %5 bulduğu hallerde, ara seçimlerinin 3 ay içinde yapılmasına karar verilir. Bir ilin veya seçim çevresinin, TBMM'de üyesinin kalmaması halinde, boşalmayı takip eden 90 günden sonraki ilk Pazar günü ara seçim yapılır.

2. TBMM'NİN GÖREV VE YETKİLERİ:

Kanunlar:

- (1) Bütçe ve Kesin Hesap
- (4) Genel ve özel af ilanına karar vermek
- (2) Milletlerarası antlaşmalar uygun bulmak
- (5) Yetki kanunu çıkarmak
- (3) Para basılmasına karar vermek

Parlamento Kararlar:

- (1) İç tüzük yapmak
- (2) Milletvekili dokunulmazlığının kaldırılmasına ve düşürülmesine karar vermek
- (3) Ara seçim ve seçimlerin yenilenmesi ile geriye bırakılmasına karar vermek
- (4) BK üyelerini ve Cumhurbaşkanını *vatana ihanet suçundan dolayı* Yüce Divana sevk etmek
- (5) Savaş ilanı karar vermek
- (6) Silahlı kuvvetleri kullanmasına karar vermek
- (7) Bakanlar Kurulu tarafından verilen OHAL onaylanmak
- (8) Hükümeti denetlemek (soru, gensoru, genel görüşme, meclis araştırması ve soruşturması açılmasına karar vermek)

3. TBMM ÜYELERİNİN HUKUKİ STATÜSÜ

(1) MİLLETİN TEMSİLİ:

TBMM üyeleri, seçildikleri bölgeyi veya kendilerini seçenleri değil tüm Milleti temsil ederler. (AY. 80. m.).

(2) ANDİÇME:

TBMM üyeleri, göreve başlarken andiçerler. andiçmenin milletvekili sıfatının kazanılması üzerinde hiçbir etkisi yoktur. Hukuki bir bağlayıcılığı yoktur.

(3) ÜYELİKLE BAĞDAŞMAYAN İŞLER:

- Her türlü kamu kuruluşlarında görev alamazlar.
- Aşağıdaki özel kuruluşlarda da faaliyet yapamazlar:
 - Dernekler (kamu yararına çalışan dernekler)
 - Vakıflar (devletten yardım sağlayan ve vergi muafiyeti olan vakıflar)
 - Odalar (kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları)
 - Sendikalar¹⁷
- **Ayrıca**
 - Serbest mesleklerinin icrasında milletvekilliği unvanını kullanamazlar
 - Devlet aleyhine işlenen suçlarda avukatlık yapamazlar

¹⁷ Yukarıda adı geçen özel kuruluşların vekili olamazlar, herhangi bir taahhüt işini doğrudan veya dolaylı olarak kabul edemezler, temsilcilik ve hakemlik yapamazlar.

(4) PARLAMENTER MUAFİYETLER (YASAMA BAĞIŞIKLIĞI):

- **Yasama sorumsuzluğu (Mutlak Dokunulmazlık):**
 - Yasama sorumsuzluğu milletvekilini cezai olarak korur.
 - Yasama sorumsuzluğun meclisçe kaldırılması mümkün değildir.
 - Yasama sorumsuzluğu sürekli niteliktedir.
- **Yasama Dokunulmazlığı (Nispi Dokunulmazlık):**
 - Seçimden önce veya sonra bir suç işlediği öne sürülen bir milletvekili, meclisin kararı olmadıkça tutulamaz, sorguya çekilemez, tutuklanamaz ve yargılanamaz.
- İstisnaları: Ağır cezayı gerektiren suçüstü hali ve seçimden önce soruşturmasına başlanılmış olmak kaydıyla Temel Hak ve Özgürlükleri kötüye kullanıcı faaliyetlerde bulunulması bu hükmün dışındadır.

(5) MİLLETVEKİLİĞİNİN DÜŞMESİ

Milletvekilliğinden Düşme Sebepleri:

Mahkeme Kararı İle;

- Kesin hüküm giyme
- kısıtlama

TBMM Kararı İle;

- İstifa
- Bağdaşmayan görevi sürdürmekte ısrar etmek
- Bir içerisinde toplam 5 birleşim günü çalışmalara katılmamak

4. TBMM'NİN İÇYAPISI VE ÇALIŞMA DÜZENİ

TBMM'NİN İÇ YAPISI:

1. Başkanlık Divanı:

- Meclis başkanı
- Katip Üyeleri
- Başkan vekilleri
- İdare Amirleri.

Meclis Başkanın Seçilmesi I. ve II. turda 2/3 çoğunluk gerekir, eğer olmazsa, III. turda üye tamsayısının salt çoğunluğu gerekir. Bu da olmazsa, IV. turda üçüncü oylamada en çok oy alan iki adaydan en fazla oy alan Başkan olur.

2. Siyasi Parti Grupları: Siyasi parti grupları, en az 20 üyeden meydana gelir.

3. Danışma Kurulu: Siyasi parti grup başkanları veya grubun önerdiği kişilerden oluşur.

4. Komisyonlar: Siyasi parti grupların oranına göre oluşur. Her hangi bir konunun TBMM Genel Kuruluna gelmeden önce görüşülüp karara bağladığı kuruluşlardır.

TBMM'NİN ÇALIŞMA DÜZENİ:

1. İhtüzük: Meclisin kendi iç çalışmalarını düzenlemek amacıyla koyulan kurallardır (AY. md. 93),

2. Meclisin Toplanması ve Tatili: Her yıl Ekim ayının ilk günü kendiliğinden toplanır. En çok 3 ay tatil yapılabilir. Cumhurbaşkanı, Melis Başkanı (Doğrudan doğruya, Meclis üyelerinin 1/5'i (TBMM Başkanı aracılığıyla) ve Bakanlar Kurulu (Cumhurbaşkanı aracılığıyla) tatilde meclisi toplantıya çağırabilir.

3. Toplantı ve Karar Yeter Sayısı: TBMM, yapacağı seçimler dahil bütün işlerinde üye tamsayısının en az 1/3 ile toplanır (2007 Anayasa Değişikliği) ve toplantıya katılanların salt çoğunluğuyla karar verilir. Ancak karar yeter sayısı hiçbir şekilde üye tamsayısının dörtte birinin bir fazlasından az olamaz.

4. Mecliste Oylama Usulleri: 1. Açık oy, 2. İşaret Oy, 3. Gizli oy

4. YASAMA FONKSİYONUN ÖZELLİKLERİ:

1. Yasama Yetkisinin Genelliğinden

- Yasama yetkisinin konu itibarıyla sınırlandırılmamış olduğu;
- Yürütme organına bırakılmış bir mahfuz alanın olmadığı;
- Yasama organının bir konuyu dilediği ölçüde ayrıntılı olarak düzenleyebileceği anlaşılır.

2. Yasama Yetkisinin Asliliği (İlk-elliği), yasama organının bir konuyu doğrudan doğruya, yani araya Anayasa girmeden düzenleyebilmesi anlamına gelir. Yani yasama organı Anayasa tarafından hiçbir şekilde düzenlenmemiş bir konuyu ilk elden düzenleyebilir.

3. Yasama Yetkisinin Devredilmezliği ilkesi 1982 Anayasasının 7. maddesi tarafından "yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisindir. Bu yetki devredilemez" denilerek öngörülmüştür. Bu ilkeye Anayasa tarafından getirilmiş istisnalar vardır (Örneğin TBMM'nin Bakanlar Kuruluna KHK çıkarma yetkisi vermesi, m.91).

★Örnek Soru (KPSS/2007) :

1982 Anayasası'na göre, TBMM seçimleriyle ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi **yanlıştır**?

- A) TBMM savaş nedeniyle seçimlerin 1 yıl geriye bırakılmasına karar verebilir.
- B) Ara seçim yapılmasının gerektiği her durumda, seçimin ne zaman yapılacağını Yüksek Seçim Kurulu belirler.
- C) Boşalan milletvekilliklerinin sayısı, üye tam sayısının yüzde beşini bulması durumunda 3 ay içinde ara seçim yapılmasına karar verilir.
- D) Ara seçim her seçim döneminde kural olarak 1 defa yapılır.
- E) TBMM Genel Kurulu yasama dönemi sona ermeden seçimlerin yenilenmesine karar verebilir.

★Çözüm :

Ara seçim yapılmasının gerektiği her durumda, seçimin ne zaman yapılacağını TBMM belirler. Ara seçim kararını almaya, seçimin yapılacağı günü belirlemeye yetkili makam Yüksek Seçim Kurulu değil, TBMM'dir.

Cevap: B

★Örnek Soru (KPSS/2006) :

- I. Anayasa Mahkemesi Başkanı
- II. TBMM Başkanı
- III. Başbakan
- IV. Cumhurbaşkanı

1982 Anayasası'na göre, yukarıdakilerden hangilerini doğrudan TBMM seçer?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) I ve II
- D) II ve IV
- E) III ve IV

★Çözüm :

[I] Anayasa Mahkemesi, asıl üyeleri arasından gizli oyla ve üye tamsayısının salt çoğunluğu ile dört yıl için bir Başkan ve bir Başkanvekili seçer. Süresi bitenler yeniden seçilebilirler (AY. 146/5).

[II] TBMM Başkan adayları, meclis üyeleri içinden, Meclisin toplandığı günden itibaren beş gün içinde, Başkanlık Divanına bildirilir. Başkan seçimi gizli oyla yapılır. İlk iki oylamada üye tamsayısının üçte iki ve üçüncü oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğu aranır. Üçüncü oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamada en çok oy alan iki aday için dördüncü oylama yapılır; dördüncü oylamada en fazla oy alan üye, Başkan seçilmiş olur. Başkan seçimi, aday gösterme süresinin bitiminden itibaren, beş gün içinde tamamlanır (AY. 94/4).

[III] Cumhurbaşkanının Yürütme alanına ilişkin görevlerinden biri de, Başbakanı atamak ve istifasını kabul etmek (AY. 104).

Dördüncü Ünitimizin Konusunu Oluşturan Yürütme Organına İlişkin Planımız Şu Şekilde Olacaktır:

1. CUMHURBAŞKANI
2. BAKANLAR KURULU
3. OLAĞANÜSTÜ YÖNETİM USULLERİ
4. KANUN HÜKMÜNDE KARARNAME

öğrenim yapmış TBMM üyeleri veya bu niteliklere ve milletvekili seçilme yeterliğine sahip Türk vatandaşları arasından, halk tarafından seçilir (AY. 101. md.).

Cevap: B

★Örnek Soru (KPSS/2007) :

1982 Anayasası'na göre, TBMM bir yasama yılında en çok kaç ay tatil yapabilir?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4 E) 5

★Çözüm :

Meclis, bir yasama yılında en çok üç ay tatil yapabilir;

NOT!

- Devlet başkanının yasama organına karşı siyaseten sorumlu tutulmaması başkanlık ve yarı başkanlık sistemlerinin ortak özelliklerinden biridir.
- Yürütme organının Devlet başkanı ve hükümet olmak üzere iki başlı bir yapıya sahip olması parlamenter ve yarı başkanlık sistemlerinin ortak özelliklerinden biridir.
- Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ve Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulunun olağanüstü kanun hükmünde kararname çıkarabilmesi 1982 Anayasası'nda yürütmeyi sadece görev olmaktan çıkarıp aynı zamanda yetkili hâle de getirmiştir.

ara verme veya tatil sırasında, doğrudan doğruya veya Bakanlar Kurulunun istemi üzerine, Cumhurbaşkanınca toplantıya çağrılır (AY. 93/2). Tatil, Türkiye Büyük Millet Meclisinin çalışmalarının belli bir süre ertelenmesidir. Danışma Kurulunun önerisi üzerine Genel Kurulca başka bir karar alınmadıkça Türkiye Büyük Millet Meclisi 1 Temmuz günü tatile girer. Bir yasama yılı içinde üç aydan fazla tatil yapılamaz. (TBMM İçtüzüğü 5. md.).

Cevap: C

★Örnek Soru (KPSS/2008) :

- I. Anayasa değişiklikleri
- II. TBMM üyelerinin dokunulmazlığının kaldırılmasına ilişkin kararlar
- III. Türk Silahlı Kuvvetlerinin yurt dışına gönderilmesine ilişkin kararlar
- IV. Af kanunları

1982 Anayasası'na göre, yukarıdakilerden hangilerinin TBMM Genel Kurulunda kabul edilmesi için nitelikli çoğunluk aranır?

- A) I ve II B) I ve IV C) II ve III
D) II ve IV E) III ve IV

Cevap: B

Genel Olarak Yürütme Organının Yapısı

1982 Anayasasında Madde 101 - Madde 137. arasında yürütme konusu yer almıştır. Yürütme fonksiyonu, Cumhurbaşkanı ve Bakanlar kurulu tarafından kullanılır.

Yürütme organı, yapısı bakımından iki ana tipe ayrılabilir: Monist (tekçi) yürütme ve düalist (ikici) yürütme. Monist yürütme; Yürütme yetkisinin tek bir kişi veya bir kurulda toplandığı yürütme çeşididir. Düalist yürütme ise; Yürütme yetkisinin bir kişi (devlet başkanı) ile bir kurul (bakanlar kurulu) arasında bölüşüldüğü yürütme çeşididir. Parlamenter ve Yarı-başkanlık sistemlerde yürütme bir kişi ile kurul arasında paylaşılmıştır. Bu sistemlerde devlet başkanı siyasal olarak sorumsuz, hükümet ya da Bakanlar kurulu ise yasama organına karşı kolektif ve bireysel olarak sorumludur. 1982 Anayasasına göre, yürütme yetkisi ve görevi Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından anayasa ve kanunlara uygun olarak kullanılır ve yerine getirilir. Yürütmeyi oluşturan organlar: Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu'dur.

★ÖRNEK SORU :

- I. Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi
 - II. Bakanlar Kurulunun bütçe kanunu tasarısı hazırlayabilmesi
 - III. Bakanlar Kurulunun vergi oranlarına ilişkin hükümlerde değişiklik yapabilmesi
 - IV. Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulunun olağanüstü kanun hükmünde kararname çıkarabilmesi
 - V. Başbakanın gerekli gördüğünde TBMM'den güven isteyebilmesi
- 1961 Anayasası'nda yürütme sadece bir görev olarak öngörülmüşken, 1982 Anayasası'nda bir görev ve yetki olarak düzenlenmiş bulunmaktadır.

Yukarıdakilerden hangileri, 1982 Anayasası'nda yürütmeyi sadece görev olmaktan çıkarıp aynı zamanda yetkili hâle de getirmiştir? (Kaymakamlık/2009)

- A) I ve IV B) II ve III C) II ve V
D) III ve V E) IV ve V

Cevap: A

1. CUMHURBAŞKANI

1.1. CUMHURBAŞKANIN TARAFSIZLIĞI:

1924 Anayasasının aksine, gerek 1961 gerek 1982 Anayasaları, Cumhurbaşkanının tarafsız ve partiler-üstü niteliğini sağlama konusunda özel bir çaba göstermişlerdir. Bunu, özellikle Cumhurbaşkanının seçimine ilişkin hükümlerden anlamak mümkündür. 1982 Anayasası, 1961 Anayasasından farklı olarak, Cumhurbaşkanının TBMM dışından da seçilebilmesine imkan vermiştir. Cumhurbaşkanının tarafsızlığını sağlamaya yönelik 1982 Anayasasında çeşitli hükümleri vardır. Cumhurbaşkanının tarafsızlığını teşvik edici mekanizmaları özetle şöyle sıralayabiliriz:

(1) Cumhurbaşkanının Görev Süresinin TBMM Görev

Süresinden Daha Uzun Olması: Cumhurbaşkanının görev süresi (5 yıl), TBMM'nin görev süresinden (4 yıl) daha uzundur. Dolayısıyla görevdeki Cumhurbaşkanının görev süresi sırasında TBMM'de farklı siyasal çoğunluklarla birlikte çalışması olasılığı vardı. Bu durumda Cumhurbaşkanı, doğal olarak, kendisini belli bir siyasal partiyle özdeşleştirmenin

sakıncalarını düşünecek ve partilerüstü bir tutum göstermeye özen gösterecektir.¹⁸

(2) Cumhurbaşkanı Seçilen Kişinin Varsa Partisi İle İlişği Kesilir: Cumhurbaşkanının tarafsızlığı için her şeyden önce belli bir siyasi partiye mensubiyetinin olmamasıdır. Çünkü Cumhurbaşkanının partiler üstü bir konumu vardır. Dolayısıyla Cumhurbaşkanının partilerüstü bir tutum göstermeye özen gösterilmesi için varsa partisi ile ilişkisinin kesilmesidir.

(3) Cumhurbaşkanı Seçilen Kişinin TBMM Üyeliği Sona Erer: Cumhurbaşkanlığı tarafsızlık ilkesini sağlamaya yönelik anayasal hükümlerden biri de Cumhurbaşkanının, milletvekili ise milletvekilliğinin kendiliğinden sona ermesidir.

(4) Cumhurbaşkanı Andı: Cumhurbaşkanının göreve başlarken, "görevlerini tarafsızlıkla yerine getireceğine" namusu ve şerefi üzerine ant içmesi, manevi de olsa Cumhurbaşkanlığı tarafsızlık ilkesini sağlamaya yönelik anayasal hükümlerden birdir.

(5) Cumhurbaşkanının Halk Tarafından Seçilmesi (2007 Anayasa Değişikliği): Cumhurbaşkanlığı, halk tarafından seçilir. Cumhurbaşkanının görev süresi beş yıldır. Bir kimse en fazla iki defa Cumhurbaşkanı seçilebilir.

***ÖRNEK SORU :**

- 1982 Anayasası'na göre, bir kimse aşağıdaki görevlerden hangisine en fazla iki defa seçilebilir veya atanabilir? (Kaymakam/2008)

- A) Başbakanlığa
- B) Cumhurbaşkanlığına
- C) Adalet Bakanlığına
- D) TBMM Başkanlığına
- E) Anayasa Mahkemesi Başkanlığına

Cevap: B

1. 2. CUMHURBAŞKANIN SEÇİMİ:

(1) Seçilme Yeterliliği:

Anayasamızın 101. Maddesine göre bir kişinin Cumhurbaşkanlığı seçilebilmesi için şu şartları taşıması gerekir:

- Türk vatandaşı olmak,
- Kırk yaşını doldurmuş olmak,
- Yüksek öğrenim yapmış olmak,
- Milletvekili olmak veya milletvekili seçilme yeterliliğine sahip olmak,
- İki defadan fazla Cumhurbaşkanlığı yapmamış olmak

(2) Cumhurbaşkanlığı Seçiminin Başlangıç Tarihi:

Cumhurbaşkanlığı seçimi, Cumhurbaşkanının görev süresinin dolmasından önceki 60 Gün İçinde; makamın herhangi bir sebeple boşalması halinde ise boşalmayı takip eden 60 Gün İçinde tamamlanır.

***ÖRNEK SORU :**

- 1982 Anayasası'na göre Cumhurbaşkanlığı seçimi, görev süresi dolmasından önceki kaç gün içinde tamamlanır? (Kaymakam/2010)

- A) 120 B) 90 C) 80 D) 75 E) 60

Cevap: E

(3) Cumhurbaşkanlığı Adaylarını Belirleme Yetkisi:

Cumhurbaşkanlığına TBMM Üyeleri İçinden veya Meclis Dışından aday gösterilebilmesi Yirmi Milletvekilinin Yazılı Teklifi ile mümkündür. Ayrıca, en son yapılan milletvekili genel seçimlerinde geçerli oylar toplamı birlikte hesaplandığında %10 Geçen Siyasi Partiler ortak aday gösterebilir.

***ÖRNEK SORU :**

- 1982 Anayasası'na göre, aşağıdakilerden hangisi Cumhurbaşkanlığı seçilebilmenin şartlarından biri değildir? (Kaymakam/2010)

- A) 10 milletvekilinin yazılı teklifi ile aday gösterilmiş olmak
- B) 40 yaşını doldurmuş olmak
- C) Yükseköğrenim yapmış olmak
- D) Türk vatandaşı olmak
- E) Milletvekili seçilme yeterliliğine sahip olmak

Cevap: A

(4) Seçme Yetkisi ve Seçme Usulü:

Cumhurbaşkanlığı, halk tarafından seçilir (Madde 101). Genel oyla yapılacak seçimde, geçerli oyların salt çoğunluğunu alan aday Cumhurbaşkanlığı seçilmiş olur. İlk oylamada bu çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamayı izleyen ikinci pazar günü ikinci oylama yapılır. Bu oylamaya, ilk oylamada en çok oy almış bulunan iki aday katılır ve geçerli oyların çoğunluğunu alan aday Cumhurbaşkanlığı seçilmiş olur. İkinci oylamaya katılmaya hak kazanan adaylardan birinin ölümü veya seçilme yeterliliğini kaybetmesi halinde; ikinci oylama, boşalan adaylığın birinci oylamadaki sıraya göre ikame edilmesi suretiyle yapılır. İkinci oylamaya tek adayın kalması halinde, bu oylama referandum şeklinde yapılır. Aday, geçerli oyların çoğunluğunu aldığı takdirde Cumhurbaşkanlığı seçilmiş olur. Cumhurbaşkanlığı göreve başlayınca kadar görev süresi dolan Cumhurbaşkanının görevi devam eder. Cumhurbaşkanlığı seçimine ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir. (Madde 102).

TBMM seçimlerin yenilenmesi ile ilgili hüküm ilk kez 1982 Anayasasında yer almıştır. 2007 Anayasa değişikliği ile Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesinden dolayı TBMM seçimlerinin yenilenmesi hükmü de kaldırıldı.

***Örnek Sorular :**

1982 Anayasasına göre, Cumhurbaşkanı kaç yıl için seçilir?

- A) 4 B) 5 C) 6 D) 7 E) 8

Cevap: B

***Örnek Sorular :**

1982 Anayasası'nda 2007 yılında yapılan değişiklik sonrasındaki düzenleme uyarınca, Cumhurbaşkanının seçimiyle ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?

- A) Cumhurbaşkanlığı halk tarafından 7 yıl için seçilir.
- B) Cumhurbaşkanlığına aday olanın var ise partisi ile ilişkisi kesilir ve milletvekilliği sona erer.
- C) Bir kimse yalnızca iki defa Cumhurbaşkanlığı seçilebilir.
- D) Genel oyla yapılacak seçimde, geçerli oyların en az beşte üçünü alan aday Cumhurbaşkanlığı seçilmiş olur.
- E) Cumhurbaşkanlığına sadece 40 yaşını doldurmuş ve yükseköğrenim yapmış milletvekilleri aday gösterilebilirler.

Cevap: C

1.3. CUMHURBAŞKANININ GÖREV VE YETKİLERİ

Karşı-İmza Kuralı:

Cumhurbaşkanlığı görevi ile ilgili işlerden dolayı siyasal, hukuki ve cezai bakımından sorumsuzdur. Cumhurbaşkanlığı tek başına yapacağı işlemler dışındaki tüm kararları Başbakan ve ilgili bakanlarca imzalanır ve bunlardan başbakan ve ilgili bakan sorumludur. Buna "karşı-imza kuralı" denir. Cumhurbaşkanının tek başına yapacağı işlemlere örnek olarak şunları gösterebiliriz: Yasama ve yargı ile ilgili yetkileri, Bakanlar Kuruluna başkanlık etmek veya toplantıya çağırma, Başbakanı atamak gibi. Cumhurbaşkanlığı bu şekilde tek başına yaptığı işlemler yargı denetimi dışındadır. Cumhurbaşkanlığı cezai bakımdan sadece vatana ihanet suçundan ve meclis üye tam sayısının dörtte üçünün vereceği kararla Yüce Divana sevk edebilir (Madde 105).

Uyarı!

Cumhurbaşkanının "Karşı İmza" Kuralına Tabi Olan İşlemler:

- o Genelkurmay Başkanını atamak (BK ⇒ CB)
- o Milletlerarası andlaşmaları onaylama (BK ⇒ CB)
- o Kanun hükmünde kararnameleri imzalamak (BK ⇒ CB)
- o Bakanları atamak (Başbakan ⇒ CB)
- o Büyükelçilileri atamak (Dışişleri Bakanı ⇒ CB)
- o Özel af (Adalet Bakanı ⇒ CB)
- o

*ÖRNEK SORU :

- 1982 Anayasası'na göre, aşağıdakilerden hangisi karşı imza ilkesinin düzenlendiğini gösteren bir hükümdür?
(Kaymakamlık- 2011)

- A) Anayasa değişikliklerinin 110 milletvekilinin imzası ile Anayasa'ya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine götürebilmesi
- B) Gensoru önergesinin en az 20 milletvekilinin imzası ile verilebilmesi
- C) Genel görüşme önergesinin en az 20 milletvekilinin imzası ile verilebilmesi
- D) Bakanlar Kurulu kararının bütün bakanlarca imzalanması
- E) Cumhurbaşkanının tek başına yapabileceği işlemler dışındaki bütün kararlarının Başbakan ve ilgili bakanlarca imzalanması

Cevap: E

Ek Bilgi!

1982 Anayasası'nda, Cumhurbaşkanının Anayasa ve diğer kanunlarda tek başına yapabileceği belirtilen işlemleri dışındaki bütün kararlarının, Başbakan ve ilgili bakanlarca imzalanacağı öngörülmüşse de Cumhurbaşkanının, hangi işlemleri tek başına yapabileceği Anayasa'da bir liste hâlinde sıralanmış değildir.

a. Yasama ile İlgili Olanlar

- Gerekli gördüğü takdirde yasama yılının ilk günü TBMM'de açılış konuşmasını yapmak,
- TBMM'yi gerektiğinde toplantıya çağırarak,
- Kanunları yayımlamak,
- Kanunları tekrar görüşmek üzere TBMM'ye geri göndermek,
- Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunları halk oyuna sunmak,
- Anayasa Mahkemesinde iptal davası açmak,
- TBMM seçimlerinin yenilenmesine karar vermek,

Uyarı!

- TBMM geri gönderilen kanunu aynen kabul ederse Cumhurbaşkanı kanunu yayımlamak zorundadır.
- Cumhurbaşkanı TBMM'de kabul edilen bir kanunu kısmen geri gönderemez.
- TBMM geri gönderilen kanunda değişiklik yapılabilir.
- Cumhurbaşkanı Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunları da bir daha görüşülmek üzere geri gönderebilir.

b. Yürütme Alanında İlişkin Olanlar

- Başbakanı atamak ve istifasını kabul etmek,
- Başbakanın teklifi üzerine bakanları atamak ve görevlerine son vermek,
- Gerekli gördüğü hallerde BK başkanlık etmek veya Bakanlar Kurulunu başkanlığı altında toplantıya çağırarak,
- Yabancı devletlere T.C. temsilcilerini göndermek, T.C'ye gönderilecek yabancı devlet temsilcilerini kabul etmek,
- Milletlerarası antlaşmaları onaylamak ve yayımlamak,

- TBMM adına TSK'nın Başkomutanlığını temsil etmek,¹⁹
- TSK'nın kullanılmasına karar vermek,
- Genelkurmay Başkanını atamak,
- Milli Güvenlik Kuruluna Başkanlık etmek,
- Başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu kararıyla sıkıyönetim veya olağanüstü hal ilan etmek ve KHK çıkarmak, Kararnameleri imzalamak,
- Sürekli hastalık, sakatlık ve kocama sebebi ile belirli kişilerin cezalarını hafifletmek veya kaldırmak
- DDK üyelerini ve Başkanını atamak,
- DDK'ya inceleme, araştırma ve denetleme yaptırtmak,
- Yükseköğretim Kurulu üyelerini seçmek. (YÖK)
- Üniversite rektörlerini seçmek;

c. Yargı ile İlgili Olanlar

- Anayasa Mahkemesine üye seçmek,
 - Danıştay üyelerinin dörtte birini,
 - Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcı vekilini, Askeri Yargıtay üyelerini,
 - Askeri Yüksek İdare Mahkemesi üyelerini,
 - Hakimler ve Savcılar Yüksek kuruluna üye seçmek
- Burada Cumhurbaşkanının Yargıtay üyelerini seçme yetkisinin olmadığına özellikle dikkat edilmelidir. Yargıtay üyelerini Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu seçer.

Uyarı!

- TBMM tarafından bir milletvekilinin yasama dokunulmazlığının kaldırılması kararına karşı bu kararın alındığı tarihten başlayarak 7 gün içerisinde Anayasa Mahkemesinde iptal davası açmak
- Cumhurbaşkanının yetkileri arasında yer almaz.**

*ÖRNEK SORU :

- 1982 Anayasası'na göre, aşağıdakilerden hangisi Cumhurbaşkanının yetkileri arasında yer almaz?
(Kaymakamlık/2009)

- A) Kanunları yayımlamak veya tekrar görüşülmek üzere TBMM'ye geri göndermek
- B) Kanunların, kanun hükmünde kararnamelerin, TBMM İçtüzüğü'nün tümünün veya belirli hükümlerinin Anayasa'ya şekil veya esas bakımından aykırı oldukları gerekçesiyle Anayasa Mahkemesinde iptal davası açmak
- C) TBMM tarafından bir milletvekilinin yasama dokunulmazlığının kaldırılması kararına karşı bu kararın alındığı tarihten başlayarak 7 gün içerisinde Anayasa Mahkemesinde iptal davası açmak
- D) Sürekli hastalık ve kocama sebebi ile belirli kişilerin cezalarını hafifletmek veya kaldırmak
- E) TBMM adına Türk Silahlı Kuvvetlerinin Başkomutanlığını temsil etmek

Cevap: C

1.4. CUMHURBAŞKANINA VEKALET VE SORUMSUZLUĞU:

Cumhurbaşkanına Vekalet.- Cumhurbaşkanına hastalık ve yurt dışına çıkma gibi sebeplerle görevine dönmesine kadar, ölüm, çekilme gibi cumhurbaşkanlığı makamının boşalması halinde Meclis Başkanı Cumhurbaşkanlığına vekillik eder ve ona ait yetkileri kullanır.

Cumhurbaşkanına Sorumsuzluğu.-

¹⁹ TBMM tatildeyken, ülkenin ani bir silahlı saldırıya uğraması ve bu nedenle silahlı kuvvet kullanılmasına derhâl karar verilmesinin kaçınılmaz olması hâlinde Türk Silahlı Kuvvetlerinin kullanılmasına Cumhurbaşkanı karar verebilir.

Kural: Cumhurbaşkanının siyasi, cezai ve hukuki sorumluluğu yoktur.

Uyarı!

Cumhurbaşkanının TBMM Tarafından Vatana İhanetten Dolayı Suçlandırılabilmesi:

- TBMM üye tam sayısının en az üçte biri teklif eder.
- TBMM üye tam sayısının dörtte üçü suçlandırır.

ÖRNEK SORU:

- **1982 Anayasası'na göre, Cumhurbaşkanının vatana ihanetten dolayı suçlandırılmasında izlenmesi gereken yöntemle ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?** (Kaymakamlık/2006)

- A) TBMM üye tam sayısının salt çoğunluğunun teklifi ve üye tam sayısının en az beşte dördünün vereceği kararla suçlandırılır.
- B) TBMM üye tam sayısının en az onda birinin teklifi ve üye tam sayısının salt çoğunluğunun vereceği kararla suçlandırılır.
- C) TBMM üye tam sayısının en az beşte birinin teklifi ve üye tam sayısının üçte ikisinin vereceği kararla suçlandırılır.
- D) Yargıtay Ceza Genel Kurulunun teklifi ve TBMM Genel Kurulunun üçte iki çoğunlukla vereceği kararla suçlandırılır.
- E) TBMM üye tam sayısının en az üçte birinin teklifi ve üye tam sayısının en az dörtte üçünün vereceği kararla suçlandırılır.

Cevap: E

***Örnek Soru :**

1982 Anayasasına göre, Cumhurbaşkanının kanunları yayımlaması ile ilgili olarak aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?

- A) Cumhurbaşkanı, yayımlaması için kendisine gönderilen bir kanunun Anayasaya aykırı bulduğu maddelerini TBMM'ye geri gönderip diğer maddelerini en geç 10 gün içinde Resmi Gazetede yayımlayabilir.
- B) Cumhurbaşkanı, yayımlaması için kendisine gönderilen bir kanunu sadece Anayasaya aykırı bulduğu takdirde en geç 20 gün için de TBMM'ye geri gönderebilir.
- C) Cumhurbaşkanının, TBMM tarafından kabul edilen bir kanunu yayımlaması için Anayasada herhangi bir süre öngörülmemiştir. Bu husus, Cumhurbaşkanının takdirine bırakılmıştır.
- D) Cumhurbaşkanı, yayımlaması için kendisine gönderilen bir kanunun bazı maddelerini uygun bulmasa bile tümünü TBMM'ye geri gönderir. Bu yetkisini 15 gün içinde kullanabilir.
- E) Cumhurbaşkanı, sadece sıradan kanunları bir kez daha görüşülmesi için TBMM'ye geri gönderebilir. Anayasa değişiklikleri üzerinde böyle bir yetkisi yoktur.

Cevap: D

***ÖRNEK SORU:**

Başbakanın istifasını kabul etme yetkisi aşağıdakilerden hangisine aittir?

- A) TBMM Başkanına
- B) Cumhurbaşkanına
- C) Bakanlar Kuruluna
- D) Yüksek Seçim Kuruluna
- E) Anayasa Mahkemesine

Cevap: B

2. BAKANLAR KURULU (HÜKÜMET)

2.1. Bakanlar Kurulunun Kuruluşu:

Bakanlar Kurulu (hükümet), Başbakan ve bakanlardan oluşmaktadır (109. m.). Öncelikle Bakanlar Kurulunun kuruluşunu aşama aşama inceleyeceğiz:

(1) *Atama ve Hükümetin Kurulma Anı;*

- Başbakan, Cumhurbaşkanınca TBMM üyeleri arasından atanır.

- Bakanlar, TBMM üyeleri veya milletvekili seçilme yeterliğine sahip olanlar arasından Başbakanca seçilir ve Cumhurbaşkanınca atanır. Gerekliğinde başbakanın önerisi üzerine Cumhurbaşkanınca görevlerine son verilir. *Bu kural ilk kez 1982 Anayasası ile getirilmiştir.*

2. *Hükümetin TBMM'ye Program Sunumu;* Bakanlar Kurulunun listesi tam olarak TBMM'ye sunulur. TBMM tatilde ise toplantıya çağrılır. Bakanlar Kurulunun programı en geç bir hafta içinde Başbakan veya bir bakan tarafından TBMM'de okunur.

3. *TBMM'de Hükümetin Programı ile İlgili Genel Görüşme;* Hükümetin güvenoyu için TBMM'de genel görüşme yapılır. Anayasada, hükümetin güven oylaması ile ilgili görüşmelerde süre açısından bir sınırlama öngörülmemiştir. Fakat 45 günlük süreye dikkat etmek gerekir. 45 gün içinde hükümet güvenoyu alamazsa Cumhurbaşkanı TBMM seçimlerini yenileyebilir. Hükümetin program sunumundan sonra, TBMM'de görüşmelere başlaması için, iki tam gün geçtikten sonra başlar.

4. *TBMM'nin Hükümet İçin Güven Oylaması;* Görüşmelerin bitiminden bir tam gün geçtikten sonra oylama yapılır. Hükümetin göreve başlarken güven oylamasında Anayasada özel bir çoğunluk öngörülmediği için bu konuda karar yeter sayısı basit çoğunluktur.

Anayasamız, güvenoyunu, görev başlangıcında ve görev sırasında olmak üzere iki tür olarak düzenlenmiştir. Görev başlangıcındaki güvenoyu, yukarıda açıkladığımız şekilde, karar yeter sayısı basit çoğunluktur. Görev sırasında güven oylamasına "güvensizlik oyu" denir. Bu durumda ise karar yeter sayısı üye tam sayısının salt çoğunluğudur.²⁰

***ÖRNEK SORU:**

- **1982 Anayasası'na göre, Bakanlar Kurulunun kuruluşu ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?**

(Kaymakamlık- 2011)

- A) Bakanlar Kurulunun programı kuruluşundan en geç 1 hafta içinde TBMM'de okunur.
- B) Bakanlar Kurulu Başbakan ve bakanlardan kurulur.
- C) Başbakan Cumhurbaşkanınca, TBMM üyeleri arasından atanır.
- D) Bakanlar Kurulunun göreve başlaması için gereken güvenoyu için görüşmeler, programın okunmasından en az 60 gün geçtikten sonra başlar.
- E) Bakanların görevine, Başbakanın önerisi üzerine Cumhurbaşkanınca son verilir.

Cevap: D

BAŞBAKAN VE BAKANLARIN KONUMUYLA İLGİLİ:

- o Başbakan, Cumhurbaşkanınca ancak TBMM üyeleri arasından atanır.
- o Başbakan, gerekli görürse, BK'da görüştikten sonra, TBMM'den güven isteyebilir.
- o Bakanların, gerektiğinde Başbakanın önerisi üzerine Cumhurbaşkanınca görevlerine son verilir.
- o Başbakan bakanların hiyerarşik amiri değildir. Ancak, her bakan başbakana karşı sorumludur.
- o Hükümetin kuruluşu, Cumhurbaşkanının Başbakan ve bakanları atadığı andan itibaren başlar.

***Örnek Soru :**

1982 Anayasası'na göre, Başbakan ve bakanların konumuyla ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?

- A) Başbakan, Cumhurbaşkanınca TBMM üyeleri arasından atanır.

- B) Herhangi bir bakan, görev sırasında kendi yetkisi içindeki uygulamalarından ötürü TBMM'den güven isteyebilir. TBMM, bu istemi en az üye tamsayısının salt çoğunluğuyla reddedebilir.
- C) Başbakan, gerek gördüğünde Bakanlar Kurulunda danışarak bir bakanın görevine son verebilir.
- D) Yeni Bakanlar Kurulunun listesi, Cumhurbaşkanlığı tarafından TBMM'ye sunulur ve TBMM tarafından onandıktan sonra Bakanlar Kurulu göreve başlayabilir.
- E) Başbakan, Bakanlar Kurulunun başkanı olarak sadece bakanlıklar arasında işbirliğini sağlayıp, hükümetin siyasetinin yürütülmesini gözetmekle yetinemez. Başbakan, ayrıca bakanların görevlerinin Anayasa'ya ve kanunlara uygun olarak yerine getirilmesini gözetmek ve düzeltici önlemleri almakla da yükümlüdür.

Cevap E

★Örnek Soru :

1982 Anayasası'na göre, Bakanlar Kurulunun oluşumu ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?

- A) Cumhurbaşkanının seçtiği Başbakan, bakanları belirler ve bu şekilde oluşan Bakanlar Kurulu, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nden güvenoyu alınca göreve başlar.
- B) Cumhurbaşkanı, milletvekilleri arasından Başbakanı, milletvekilleri veya milletvekili seçilme yeterliliğine sahip olanlar arasından da bakanları seçer. Bu şekilde oluşan Bakanlar Kurulu Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından onanınca göreve başlar.
- C) Cumhurbaşkanının seçtiği Başbakan sadece milletvekilleri arasından bakanları belirler ve Cumhurbaşkanının onayına sunar. Bakanlar Kurulu, Cumhurbaşkanı tarafından atanıp, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nden güvenoyu alınca göreve başlar.
- D) Başbakan, Cumhurbaşkanınca milletvekilleri veya milletvekili seçilme yeterliliğine sahip olanlar arasından atanır. Başbakan tarafından seçilen bakanlar Cumhurbaşkanınca onanıp, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nden güvenoyu alınca göreve başlarlar.
- E) Başbakan Cumhurbaşkanınca milletvekilleri arasından seçilir. Başbakan tarafından belirlenen bakanlar, Cumhurbaşkanınca atanır. Böylece göreve başlayan Bakanlar Kurulunun hazırlayacağı program, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde güvenoyuna sunulur.

Cevap E

2.2. Bakanlar Kurulunun Görevinin Sona Ermesi:

- Başbakan veya Bakanlar Kurulu hakkında Güvensizlik oyu,
- Başbakanın veya Bakanlar Kurulunun istifası,
- Başbakanın ölümü
- Başbakanın Yüce Divana Sevk edilmesi

★ÖRNEK SORU :

1982 Anayasasına göre, aşağıdakilerden hangisi ile hükümetin (Bakanlar Kurulu) görev sona erer?

- A) Adalet Bakanının istifası ile
- B) Cumhurbaşkanının görevden ayrılması halinde
- C) Milli Savunma Bakanının istifası halinde
- D) Genelkurmay başkanının istifası halinde
- E) Başbakanın ölümü halinde

Cevap: E

2.3. Bakanların Sorumluluğu:

(1) Siyasal Sorumluluk:

Tanım.- Bakanların görevlerine parlamento tarafından son verilebilmesi demektir. Siyasal sorumlulukta müeyyidesi, cezai veya hukuki değil, sadece siyasaldır. Parlamenter ve Yarı-başkanlık sisteminin gereği olarak bakanların meclise karşı

sorumluluğu iki türdür.

Türleri:

- **Bireysel Sorumluluk** : Her bakan kendi yetkisi içindeki işlerden ve emir altındakilerin eylem ve işlemlerden sorumludur (md.112/2). Böyle bir durumda Meclisin, sadece o bakan için güvensizlik oyu vermesi ve sadece onun görevden çekilmesi zorunludur.

- **Kolektif Sorumluluk**: Hükümetin genel siyasetinin yürütülmesinden doğan sorumluluktur (AY. 112/1). Kolektif sorumluluğun sonucu olarak, genel siyasetten ötürü güvensizlik oyu alan bir hükümetin bütün olarak çekilmesi gerekir.

(2) Cezai Sorumluluk: Cezai Sorumluluk, Bakanların görevleriyle ilgili suçlarından doğan sorumluluktur. Görevleri ile ilgili olmayan suçları hakkında ise milletvekilleri gibi dokunulmazlıkları TBMM tarafından kaldırıldıktan sonra, genel mahkemelerde yargılanırlar. Bakanların Cezai Sorumluluğu, Meclis "soruşturması" yoluyla araştırılır. Soruşturma sonucunda ilgili bakanın Yüce Divana Sevk edilmesine Meclisçe karar verilir.

★ÖRNEK SORU :

- **1982 Anayasası'na göre, aşağıdakilerden hangisi Bakanlar Kurulu üyelerinin cezai sorumluluğuna yol açabilen bir denetim yoludur?** (Kaymakamlık- 2011)

- A) Gensoru
C) Genel görüşme
E) Bütçe oylaması
- B) Soru
D) Meclis soruşturması

Cevap: D

(3) Hukuki Sorumluluk: Bakanların görevleriyle ilgili olarak Devlete verdikleri zararın kendilerine tazminat davası yoluyla ödetilmesidir.

2.4. GEÇİCİ BAKANLAR

(Adalet, İçişleri ve Ulaştırma Bakanları):

(1) Başbakanca Atanmaları:

- TBMM'nin 4 yıl görev süresinin dolması durumunda, söz konusu bakanlar, seçimin başlangıç tarihinden 3 gün önce görevden çekilirler ve bu bakanlıklara TBMM içinden veya dışarıdan bağımsızlar Başbakanca atanır.

- Erken Seçim durumunda, Seçim dönemi bitmeden seçimin yenilenmesine karar verilmesi (TBMM'ce) halinde ise, bu karardan başlayarak 5 gün içinde, bu bakanlıklara TBMM içinden veya dışarıdan bağımsızlar Başbakanca atanır.

(2) Siyasi Parti Gruplarının Oranı Esasında:

45 gün içinde hükümet güvenoyu alamazsa veya güvensizlik oyuyla düşürülmesinden 45 gün içinde yeni bir hükümetin kullanmaması durumunda Cumhurbaşkanı TBMM seçimlerini yenileyebilir. Bu durumda, Cumhurbaşkanı Başbakan ve bakanları atar. Fakat Adalet, İçişleri ve Ulaştırma Bakanları siyasi parti gruplarını oranı esasında oluşur.

3. OLAĞANÜSTÜ YÖNETİM USULLERİ

3.1. Tanım:

Devletin, normal hukuk düzeninin kuralları ile karşılanmasına imkan olmayan olağanüstü bir tehdit (tehlike) karşısında başvurduğu özel yönetim usulü

3.2. Türleri:

(1) Olağanüstü Hal: I. Durum (119. m.); Doğal Afetler, Tehlikeli Salgın Hastalıklar, Ağır Ekonomik Bunalım, II. Durum (120. m.); Şiddet Olaylarının Yaygınlaşması, Kamu Düzenin Ciddi Şekilde Bozulması,

(2) Sıkıyönetim, Seferberlik ve Savaş Hali: (122. m.);

*Örnek Soru (Kaymakamlık/2008) :

Aşağıdakilerden hangisi olağanüstü hâl ilanını gerektiren nedenler arasında yer almaz?

- A) Tabii afet
- B) Ağır ekonomik bunalım
- C) Tehlikeli salgın hastalıklar
- D) Savaşı gerektirecek bir durumun baş göstermesi
- E) Şiddet olayları sebebiyle kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması

Cevap: D

3.3. OHAL Rejiminin İlanı İşleminin Hukuki Analizi:

Yetki: OHAL ilan yetkisi, Cumhurbaşkanlığının Başkanlığında Bakanlar Kuruluna aittir. Bakanlar Kurulunun kararının onayı ise TBMM'ye aittir.

*ÖRNEK SORU :

- Aşağıdakilerden hangisi olağanüstü yönetim usulleriyle ilgili Anayasa'da yer alan kurallardan biri değildir?

(Kaymakamlık/2006)

- A) Olağanüstü hâl ve sıkıyönetim ilan yetkisinin Bakanlar Kuruluna, bu kararın onay yetkisinin ise Cumhurbaşkanına ait olması
- B) TBMM'nin, olağanüstü hâl ve sıkıyönetim süresini değiştirebilecek olması
- C) Olağanüstü hâl ve sıkıyönetim ilan kararlarının Resmi Gazete'de yayımlanacak olması
- D) Olağanüstü hâl ve sıkıyönetim ilan süresinin en çok 6 ay olması
- E) Sıkıyönetim komutanlarının Genelkurmay Başkanlığına bağlı olarak görev yapacak olması

26. A

Şekil: Bakanlar Kurulu MGK'nun görüşünü (21) aldıktan sonra OHAL kararı alabilir. Bakanlar Kurulu tarafından alınan OHAL kararı Resmi Gazetede yayımlanır ve hemen TBMM'nin onayına sunulur.

Sebep:

I. Durum: "Tehlikeli" Salgın Hastalık ve Doğal Afet ya da "Ağır" Ekonomik Bunalım,

II. Durum: Şiddet olayların "Yaygınlaşması" ya da Kamu Düzenin "Ciddi Şekilde" bozulması,

III. Durum: 120. maddedeki durumların "Daha Vahim" olması, "Savaş Hali", "Savaşı Gerektirecek Bir Durumun Başgöstermesi" "Ayaklanma", "Rejime Karşı İç ve Dış Tehditler".

Konu

I. Durum: Vatandaşlar için getirilecek; para, mal ve çalışma yükümlülükleri,

II. Durum: Olağanüstü kanunda (11. md.) belirtilen bazı hak ve özgürlüklerin durdurulması,

III. Durum: a. Kolluk görev ve yetkilerinin askeri makamlara geçmesi (*Sıkıyönetim Kan. 2. m.*).

b. Bazı suçların Sıkıyönetim Askeri Mahkemelerinde Yargılanması (*Sıkıyönetim Kan. 3, 11 ve 15. m.*).

Amaç: OHAL Yönetimi ilanına yol açan sebepler yüzünden bozulmuş olan kamu düzeni yeniden sağlanması, dolayısıyla "kamu yararı"dır.

Süresi: En fazla 6 aydır. Fakat olağanüstü halleri gerektirecek sebepler ortadan kalkmamışsa 4 ayı geçmemek üzere, süre uzatılabilir.

*Örnek Soru (Kaymakamlık/2007) :

1982 Anayasası'na göre TBMM, ilan edilmiş bir olağanüstü hâl süresini her defasında en çok kaç aylığına uzatabilir?

- A) 2
- B) 4
- C) 5
- D) 6
- E) 9

Cevap: B

SIKIYÖNETİM İLAN EDEBİLMEK İÇİN 1982 ANAYASASI'NDA GÖSTERİLEN SEBEPLER:

- o Anayasa'nın tanıdığı hür demokrasi düzenini veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik ve olağanüstü hâl ilanını gerektiren hallerden daha vahim şiddet hareketlerinin yaygınlaşması
- o Vatan veya Cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışmanın veya ülkenin ve milletin bölünmezliğini içten veya dıştan tehlikeye düşüren şiddet hareketlerinin yaygınlaşması
- o Savaş hali veya savaşı gerektirecek bir durumun baş göstermesi
- o Ayaklanma olması

3.4. Denetimi:

(1) OHAL Rejiminin İlanı İşleminin Yargısal denetimi:

a. Bakanlar Kurulu Kararı: Bir idari işlem olmasına rağmen yargısal denetimi (idari yargı) yoktur. Çünkü; BK'nun bu kararı TBMM tarafından onaylanmakla bir yasama işlemi haline gelmiştir.

b. TBMM'nin onaylama Kararı: Parlamento kararı olduğu için yargısal denetime (AYM) tabi değildir.

(2) OHAL Rejiminin Uygulanması Üzerindeki Yargısal Denetimi:

a. Olağanüstü Hal (119. ve 120. m.): Olağanüstü hâl makamlarının bütün eylem ve işlemleri yargısal denetime tabidir. Bu işlemlere karşı idari yargı organlarında iptal davası açılabilir ve yürütmeyi durdurma kararı istenebilir.

b. Sıkıyönetim, Seferberlik ve Savaş Hali (122. m.): İdari yargı yolu kapalıdır. Sıkıyönetim, bir askeri yönetim şeklidir. Sıkıyönetim komutanının işlemlerine karşı iptal davası açılmaz. Seferberlik ve Savaş Halinin kendi başına bağımsız bir OHAL yönetim usulünün olmadığı için sıkıyönetim hükümleri uygulanır.

*Örnek Soru (Kaymakamlık/2006) :

Aşağıdakilerden hangisi olağanüstü yönetim usulleriyle ilgili Anayasa'da yer alan kurallardan biri değildir?

- A) Olağanüstü hâl ve sıkıyönetim ilan yetkisinin Bakanlar Kuruluna, bu kararın onay yetkisinin ise Cumhurbaşkanına ait olması
- B) TBMM'nin, olağanüstü hâl ve sıkıyönetim süresini değiştirebilecek olması
- C) Olağanüstü hâl ve sıkıyönetim ilan kararlarının Resmi Gazete'de yayımlanacak olması
- D) Olağanüstü hâl ve sıkıyönetim ilan süresinin en çok 6 ay olması
- E) Sıkıyönetim komutanlarının Genelkurmay Başkanlığına bağlı olarak görev yapacak olması

Cevap: A

4. KANUN HÜKMÜNDE KARARNAME

(AY. 91 ve 121-122 m.)

²¹ Tabii afet, tehlikeli salgın hastalıklar veya ağır ekonomik bunalım hallerinde Bakanlar Kurulu MGK'nın görüşüne başvurmak zorunda değildir.

(1) **Tarihçe.**- İlk defa 1961 Anayasası (1971 değişikliği) ile anayasada yer almıştır. Olağanüstü KHK ise ilk defa 1982 Anayasasında öngörüldü.

(2) **Tanım.**- Kanunlarla eş değerdeki, Bakanlar Kurulunun düzenleyici işlemlerinden biridir (tüzük gibi). Bakanlar Kurulu bu yetkiyi ya TBMM'den biri yetki kanuna dayanarak (olağan KHK) veya doğrudan doğruya anayasadan bu yetki alarak (olağanüstü KHK) çıkarır.

(3) **Türleri.**- KHK'ler iki şekilde anayasada yerini bulmuştur. Bunlar Madde 91'de düzenlenen olağan kanun hükmünde kararnameler ve madde 121-122'de düzenlenen olağanüstü kanun hükmünde kararnamelerdir.

(4) **KHK'lerin Hukuki Unsurları.**- Bu iki KHK yetki, şekil, konu ve denetim bakımından farklılık gösterir.

Yetki: Olağan dönemlerde KHK çıkarma yetkisi Bakanlar Kurulundur. Sıkıyönetim ve olağanüstü hallerde ise bu yetki, Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu'na aittir. Olağan KHK'de Bakanlar Kuruluna KHK çıkarma yetkisinin kanunla verilmesi gerekir. Olağanüstü dönemdeki KHK'de yetki kanununa ihtiyaç yoktur. Zira Bakanlar Kurulu bu yetkiyi doğrudan doğruya Anayasadan almaktadır.

Konu: Olağan KHK'ler ile kişi hakları ve ödevleri ile siyasi haklar ve ödevler düzenlenemez. Olağanüstü dönemlerde çıkarılan KHK'ler ile kişi hak ve ödevleri ile siyasi hak ve ödevler düzenlenir.

Denetim: Olağan dönemde çıkarılan KHK'ler anayasa yargısına tabidir. Olağanüstü dönemde çıkarılan KHK'ler anayasa yargısına tabi değildir. TBMM Anayasaya uygunluk denetimini yapar.

Şekil: Olağan KHK; çıkarılmasında uyulacak usul ve şekil, BK'nun diğer kararnamelerindeki gibi aynıdır. (CB'nin imzasına tabidir, 104. m.).

- RG'de yayımlanır. Başka bir hüküm yoksa yayımlandıkları gün yürürlüğe girer ve aynı gün TBMM'e sunulur.

- Aynı günde TBMM' sunulmaz ise yine o gün yürürlükten kalkmaktadır.

- BK'nun çıkarttığı KHK'ler ve KHK yetki kanunları, TBMM komisyonları ve Genel Kurulunda **Öncelikle ve İvedilikle** görüşülür. Olağanüstü KHK; RG'de yayımlanır ve aynı gün TBMM'nin onayına sunulur. (AY.121/3). TBMM OHAL KHK'leri 30 gün içinde sonuçlandırır (İçtüzük 28. m.).

★Örnek Soru (KMS/2001) :

Aşağıdakilerden hangisi olağan KHK'nın konusu olabilir?

- A) Konut dokunulmazlığının sınırlandırılması
- B) Kıyılardan yararlanmanın düzenlenmesi
- C) Bütçe kanununda değişiklik yapılması
- D) Haberleşme özgürlüğünün sınırlandırılması
- E) Seçme hakkının düzenlenmesi

Cevap: B

★Örnek Soru (KPSS/2005) :

Yayımlandıkları gün TBMM'ye sunulmayan KHK'lerle ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?

- A) Bu tarihte yürürlükten kalkar
- B) TBMM başkanı tarafından resen TBMM gündemine alınır
- C) Yürürlükten kalkması için Cumhurbaşkanı tarafından Anayasa Mahkemesine başvurulması gerekir.
- D) Kanun gücünü kaybederek tüzüğe dönüşür.
- E) Üç ay daha yürürlükte kalmaya devam eder.

Cevap: A

★Örnek Soru (KPSS/2007) :

1982 Anayasası'na göre, olağan kanun hükmünde kararnamelerle ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- A) Yetki kanununda çıkarılacak kanun hükmünde kararnamenin kapsamının ve kullanma süresinin gösterilmesi gerekir.
- B) Kanun hükmünde kararnameler Resmî Gazete'de yayımlandıkları gün TBMM'ye sunulur.
- C) Bakanlar Kurulunun istifası ya da düşürülmesi belli bir süre için verilmiş yetkinin sona ermesine sebep olmaz.
- D) Yasama döneminin bitmesi, belli bir süre için verilmiş de olsa kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisinin sona ermesine yol açar.
- E) Yetki yasaları ve bunlara dayanan kanun hükmünde kararnameler, TBMM'de öncelikle ve ivedilikle görüşülür.

Cevap: D

- 1982 Anayasası'na göre, olağan kanun hükmünde kararnamelerle ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır? (Kaymakamlık/2010)

- A) TBMM, Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verebilir.
- B) Anayasa'da yer alan her tür temel haklar ve ödevler, kanun hükmünde kararnameler ile düzenlenebilir.
- C) Yetki kanunu, çıkarılacak kanun hükmünde kararnamenin kapsamını gösterir.
- D) Kanun hükmünde kararnameler Resmî Gazete'de yayımlanır.
- E) Kanun hükmünde kararnameler Resmî Gazete'de yayımlandığı gün yürürlüğe girer.

Cevap: B

- KHK Cumhuriyet döneminde ilk kez ne zaman hukukumuzda girmiştir? (Kaymakamlık/2009)

- A) 1924 Anayasası ile
- B) 1961 Anayasası'nın ilk metninde
- C) 1982 Anayasası'nın ilk metninde
- D) 1961 Anayasası'nda 1971 yılında yapılan değişiklik ile
- E) 1982 Anayasası'nda 1987 yılında yapılan değişiklik ile

Cevap: D

- 1982 Anayasası'na göre, olağan kanun hükmünde kararnamelerle ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır? (Kaymakamlık/2008)

- A) Bakanlar Kurulunun belli bir konuda kanun hükmünde kararname çıkarabilmesi için TBMM'nin önceden bir kanunla o konu için Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi vermesi gerekir.
- B) Yetki kanununda, çıkarılacak kanun hükmünde kararnamenin amacının, kapsamının, ilkelerinin kullanılma süresinin ve süresi içinde birden fazla kanun hükmünde kararname çıkarılıp çıkarılmayacağını gösterilmesi gerekir.
- C) Bakanlar Kurulunun istifası, düşürülmesi veya yasama döneminin bitmesi, Bakanlar Kuruluna belli bir süre için verilmiş olan kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisinin sona ermesine sebep olmaz.
- D) Kanun hükmünde kararnamelerin Resmî Gazete'de yayımlandıkları gün TBMM'ye sunulmaları zorunludur.
- E) Kanun hükmünde kararnamelerin, mutlaka Resmî Gazete'de yayımlandıkları gün yürürlüğe girmeleri gerekir. Kararnamelerin, Resmî Gazete'de yayımlandıkları günden önceki bir tarihten başlayarak yürürlüğe girmesi mümkün olmadığı gibi yürürlük tarihi olarak Resmî Gazete'de yayımlandığı günden daha sonraki bir tarih de gösterilemez.

Cevap: E

IV. ÜNİTENİN ÖZETİ

1. CUMHURBAŞKANI

1.1. Cumhurbaşkanı'nın Tarafsızlığı

1982 Anayasası, Cumhurbaşkanı'nın doğrudan halk tarafından seçimi yöntemi benimsemesi (2007 AY. Değişikliği), Cumhurbaşkanı'nın görev süresinin beş yıl olarak saptanması, Cumhurbaşkanı seçilenin, varsa partisi ile ilişkisi kesilmesi ve TBMM üyeliği sona ermesine ilişkin düzenlemeler ile Cumhurbaşkanı'nın tarafsızlığı sağlanmaya çalışılmıştır.

1.2. Cumhurbaşkanı Seçimi:

(1) Seçilme Yeterliliği:

- T.C. Vatandaşlığı
- Kırk yaşını doldurmuş olması
- Yüksek öğrenim yapmış olması
- Milletvekilliği seçilme yeterliliğine sahip olması
- İki defadan fazla seçilmemiş olması

(2) Seçim Başlangıç Tarihi:

Cumhurbaşkanının görev süresinin dolmasından önceki *60 Gün İçinde*; makamın herhangi bir sebeple boşalması halinde ise boşalmayı takip eden *60 Gün İçinde* tamamlanır.

(3) Adaylıkları Belirleme Yetkisi:

- TBMM tarafından (en az 20 MV.nin teklifi)
- En son yapılan milletvekili genel seçimlerinde geçerli oylar toplamı birlikte hesaplandığında %10 geçen siyasi partiler.

(4) Seçme Yetkisi: Cumhurbaşkanı, halkoyu ile seçilir.

1.3. Cumhurbaşkanının Görev ve Yetkileri

a. Yasama ile İlgili Olanlar

- 1) Yasama yılının ilk günü açılış konuşması
- 2) Veto Yetkisi
- 3) Kanunları yayımlamak,
- 4) Erken seçim kararı vermek,
- 5) AYM'de iptal davası açmak,
- 6) AY. değişiklikleri ile ilgili referandum yetkisi

b. Yürütme Alanında İlişkin Olanlar

- 1) Özel af ilanı
- 2) Başbakanın teklifi üzerine bakanları atamak,
- 3) Büyük elçileri atamak
- 4) Milletlerarası ant. onaylamak/yayımlamak,
- 5) TBMM adına TSK Başkomutanlığı
- 6) TSK'nın kullanılmasına karar vermek,
- 7) Genelkurmay Başkanını atamak,
- 8) Milli Güvenlik Kuruluna Başkanlık etmek,
- 9) OHAL ilanına başkanlık etmek
- 10) DDK üyelerini ve Başkanını atamak,
- 11) DDK inceleme ve denetleme yaptırmak,
- 12) Yükseköğretim Kurulu üyelerini seçmek,
- 13) TBMM'yi gerektiğinde toplantıya çağırarak,
- 14) BK toplantıya çağırarak ve başkanlık,
- 15) Başbakanı atamak ve istifasını kabul etmek,
- 16) Üniversite rektörlerini seçmek;

c. Yargı ile İlgili Olanlar

- 1) Anayasa Mahkemesi üyelerini,
- 4) Danıştay üyelerinin dörtte birini,
- 2) Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ve vekilini,
- 5) Askeri Yargıtay üyelerini,
- 3) Askeri Yüksek İdare Mahkemesi üyelerini,
- 6) HSYK üyelerini seçmek

1.4. Cumhurbaşkanına Vekalet ve Sorumsuzluğu:

Cumhurbaşkanına hastalık ve yurt dışına çıkma gibi sebeplerle görevine dönmesine kadar, ölüm, çekilme gibi cumhurbaşkanlığı makamının boşalması halinde Meclis Başkanı Cumhurbaşkanlığına vekillik eder ve ona ait yetkileri kullanır.

2.. BAKANLAR KURULU

2. 1. Bakanlar Kurulunun Kuruluşu:

(1) Başbakan, Cumhurbaşkanı'nın TBMM üyeleri arasından atanır.

(2) Bakanlar, TBMM üyeleri veya milletvekili seçilme yeterliliğine sahip olanlar arasında Başbakanca seçilir ve Cumhurbaşkanı'nın atanır.

(3) Bakanlar Kurulunun programı en geç bir hafta içinde TBMM'de okunur.

(4) Program sunumundan sonra TBMM'de konuyla ilgili genel görüşme yapılır.

(5) Genel görüşmeden en az bir gün sonra güvenoyuna başvurulur.

2. 2. Bakanların Sorumluluğu:

- Siyasal Sorumluluk:

Bakanların görevlerine parlamento tarafından son verilebilmesi demektir. Siyasal sorumlulukta müeyyidesi, cezaî veya hukukî değil, sadece siyasi'dir. Parlamentar ve Yarı-başkanlık sisteminin gereği olarak bakanların meclise karşı sorumluluğu iki türdür.

1. Bireysel Sorumluluk ve

2. Kolektif Sorumluluk

- Cezai Sorumluluk:

Bakanların Cezai Sorumluluğu, Meclis "soruşturması" yoluyla araştırılır. Soruşturma sonucunda ilgili bakanın Yüce Divana Sevk edilmesine Meclisçe karar verilir.

- Hukukî Sorumluluk:

Bakanların görevleriyle ilgili olarak Devlete verdikleri zararın kendilerine tazminat davası yoluyla ödetilmesidir.

2. 3. Geçici Bakanlar

(Adalet, İçişleri ve Ulaştırma Bakanları):

TBMM'nin 4 yıl görev süresinin dolması durumunda, söz konusu bakanlar, seçimin başlangıç tarihinden 3 gün önce görevden çekilirler ve bu bakanlıklara TBMM içinden veya dışarıdan bağımsızlar Başbakanca atanır. Erken Seçim durumunda, Seçim dönemi bitmeden seçimin yenilenmesine karar verilmesi (TBMM'ce) halinde ise, bu karardan başlayarak 5 gün içinde, bu bakanlıklara TBMM içinden veya dışarıdan bağımsızlar Başbakanca atanır.

3. OLAĞANÜSTÜ YÖNETİM USULLERİ

3. 1. Tanım:

Devletin, normal hukuk düzeninin kuralları ile karşılanmasına imkan olmayan olağanüstü bir tehdit (tehlike) karşısında başvurduğu özel yönetim usulü

3. 2. Türleri:

(1) Olağanüstü Hal:

I. Durum (119. m.); Doğal Afetler, Tehlikeli Salgın Hastalıklar, Ağır Ekonomik Bunalım,

II. Durum (120. m.); Şiddet Olaylarının Yaygınlaşması, Kamu Düzenin Ciddi Şekilde Bozulması,

(2) Sıkıyönetim, Seferberlik ve Savaş Hali: (122. m.);

3.3. KHK'lerin Hukukî Unsurları

Yetki: Cumhurbaşkanlığının Başkanlığında Bakanlar Kurulunun kararı

Şekil: MGK'nın görüşünün alınması ve bu kararın alınan RG'de yayımlanması gerekir ve hemen TBMM'nin onayına sunulur.

Süresi: En fazla 6 aydır. Fakat olağanüstü halleri gerektirecek sebepler ortadan kalkmamışsa 4 ayı geçmemek üzere, süre uzatılabilir.

Denetimi:

(1) OHAL Rejiminin İlanı İşlemi Yargısal denetim: a. Bakanlar Kurulu Kararı: Bir idari işlem olmasına rağmen yargısal denetimi (idari yargı) yoktur. Çünkü; Bk bu kararı

IV. ÜNİTEMİZİN KONUSUNU OLUŞTURAN YARGI ORGANINA İLİŞKİN PLANIMIZ ŞU ŞEKİLDE OLACAKTIR:

1. (GENEL HÜKÜMLER) YARGI BAĞIMSIZLIĞI

- MAHKEMELERİN BAĞIMSIZLIĞI
- HAKİMLİK TEMİNATI
- HSYK

2. YÜKSEK MAHKEMELER

- Anayasa Mahkemesi
- Yargıtay, Danıştay, AYİM, Askeri Yargıtay, Uyuşmazlık Mah.

3. ANAYASANIN DEĞİŞTİRİLMESİ USULÜ

TBMM tarafından onaylamakla bir yasama işlemi haline gelmesidir.

b. TBMM'nin onaylama Kararı: Parlamento kararı olduğu için yargısal denetime (AYM) tabi değildir.

(2) OHAL Rejiminin Uygulanmasındaki Üzerindeki Yargısal Denetimi: a. Olağanüstü Hal (119. ve 120. m.): Olağanüstü hal makamlarının bütün eylem ve işlemleri yargısal denetime tabidir. Bu işlemlere karşı idari yargı organlarında iptal davası açılabilir ve yürütmeyi durdurma kararı istenebilir. b. Sıkıyönetim, Seferberlik ve Savaş Hali (122. m.): İdari yargı yolu kapalıdır. Sıkıyönetim, bir askeri yönetim şeklidir. Sıkıyönetim komutanının işlemlerine karşı iptal davası açılmaz. Seferberlik ve Savaş Halinin kendi başına bağımsız bir OHAL yönetim usulünün olmadığı için sıkıyönetim hükümleri uygulanır.

4. KANUN HÜKMÜNDE KARARNAME

KHK'ler iki şekilde anayasada yerini bulmuştur. Bunlar Madde 91'de düzenlenen olağan kanun hükmünde kararname ve Madde 121-122'de düzenlenen olağanüstü kanun hükmünde kararnamelerdir. Bu iki KHK yetki, konu ve denetim bakımından farklılık gösterir.

V. ÜNİTE - YARGI ORGANI

1982 Anayasasının üçüncü kısmı Cumhuriyetin temel organlarını "yasama", "yürütme" ve "yargı" olmak üzere ayırarak düzenlenmiştir. Yargı organı, Anayasamızın üçüncü kısmının üçüncü bölümünde (m. 138-160) düzenlenmiştir. Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır. Bu bölümünde dikkat edilmesi gereken hususlar: yargı bağımsızlığı, mahkemelerin bağımsızlığı, hakimlik teminatı, yargı bağımsızlığını ve hakimlik teminatını sağlayan HSYK'dır.

Anayasamızın 175. maddesi ise "anayasayı değiştirme usulü"ne ilgili hükümleri düzenlemiştir.

Beşinci Ünitemizin Konusunu Oluşturan Yargı Organına İlişkin Planımız Şu Şekilde Olacaktır:

1. GENEL HÜKÜMLER

(Mahkemelerin Bağımsızlığı, Hakimlik ve Savcılık Teminatı, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu)

2. YÜKSEK MAHKEMELER

(Anayasa mahkemesi, Yargıtay, Danıştay, Askeri Yargıtay, AYİM, Uyuşmazlık mahkemesi)

3. ANAYASAYI DEĞİŞTİRME İŞLEMİ

KARŞILAŞTIRMA	Olağan KHK	Olağanüstü KHK
1 Yetki Kanunu	Gerekli	Gereksiz
2 Yetkili Makam	Bakanlar Kurulu	CB Başkanlığında + BK
3 Konu Unsuru	THO ve Bütçe Düzenlemesiz (Sosyal Haklar hariç)	Her konuda (15/2'deki sınırlamalar esasında)
4 Sebep Unsuru	Belirlenmemiş	OHAL Yönetimi
5 RG'de Yayımlı	Var	Var
6 TBMM'nin Onayı	Var ²²	Var.
7 TBMM'nin Görüşme Süresi	Yok ²³	30 Gün
8 AYM'nin Denetimi	Var	Yok
9 Uygulama Süresi	Süresiz	OHAL Yönetim Süresince
10 Uygulanacağı Yer	Tüm Ülke	OHAL İlan Edilmiş Yerlerde

(Teklif, Görüşme, Karar Yeter Sayısı, Cumhurbaşkanın Onay Safhası)

1. Mahkemelerin Bağımsızlığı:

Hakimler görevlerinde bağımsızdırlar, Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre hüküm verirler. Hiçbir organ, makam veya kişi mahkemelere, hakimlere emir veya talimat veremez. Görülmekte olan bir dava hakkında Yasama meclisinde yargı yetkisinin kullanılması ile ilgili soru sorulamaz, görüşme yapılamaz. Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır.

2. Hakimlik ve Savcılık Teminatı

Hakimler ve savcılar azlolunamaz, kendileri istemedikçe Anayasada gösterilen yaştan önce emekliye ayırlamaz; bir mahkemenin veya kadronun kaldırılması sebebiyle de olsa, aylık, ödenek ve diğer özlük haklarından yoksun kılınamaz

(Madde 139/1).

Uyarı!

Anayasa'da yargı organlarının bağımsız ve serbestçe çalışabilmeleri için alınmış önlemler:

- Hâkimler görevlerinde bağımsızdırlar.
- Hiçbir organ, makam, merci veya kişi yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere emir ve talimat veremez.
- Görülmekte olan bir dava hakkında Yasama Meclisinde yargı yetkisinin kullanılmasıyla ilgili görüşme yapılamaz.
- Hâkimler ve savcılar azlolunamaz ve aylık, ödenek vs. özlük haklarından yoksun bırakılamaz.

²² Her iki KHK da R.G.'de yayımlandığı gün TBMM'nin onayına sunulur.

²³ Öncelikle ve ivedilikle görüşülür

3. HAKİMLER VE SAVCILAR YÜKSEK KURULU:

Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, mahkemelerin bağımsızlığı ve hakimlik teminatı esaslarına göre kurulur. Kurulun başkanı Adalet Bakanıdır. Adalet Bakanlığı Müsteşarı Kurulun tabii üyesidir.

HSYK, yirmiiki asıl ve oniki yedek üyeden oluşur; üç daire halinde çalışır.

Kurulun, **dört asıl** üyesi, nitelikleri kanunda belirtilen; yükseköğretim kurumlarının hukuk dallarında görev yapan öğretim üyeleri ile avukatlar arasından **Cumhurbaşkanınca**, **üç asıl ve üç yedek üyesi Yargıtay** üyeleri arasından Yargıtay Genel Kurulunca, **iki asıl ve iki yedek üyesi Danıştay** üyeleri arasından Danıştay Genel Kurulunca, **bir asıl ve bir yedek üyesi Türkiye Adalet Akademisi** Genel Kurulunca kendi üyeleri arasından, **yedi asıl ve dört yedek üyesi** birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş adli yargı hakim ve savcılar arasından **adli yargı hakim ve savcılarınca**, **üç asıl ve iki yedek üyesi** birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş idari yargı hakim ve savcılar arasından **idari yargı hakim ve savcılarınca**, dört yıl için seçilir. Süresi biten üyeler yeniden seçilebilir.(")

Kurul üyeliği seçimi, üyelerin görev süresinin dolmasından önceki altmış gün içinde yapılır. Cumhurbaşkanı tarafından seçilen üyelerin görev süreleri dolmadan Kurul üyeliğinin boşalması durumunda, boşalmayı takip eden altmış gün içinde, yeni üyelerin seçimi yapılır. Diğer üyeliklerin boşalması halinde, asıl üyenin yedeği tarafından kalan süre tamamlanır.

Yargıtay, Danıştay ve Türkiye Adalet Akademisi genel kurullarından seçilecek Kurul üyeliği için her üyenin, birinci sınıf adli ve idari yargı hakim ve savcılar arasından seçilecek Kurul üyeliği için her hakim ve savcının oy kullanacağı seçimlerde, en fazla oy alan adaylar sırasıyla asıl ve yedek üye seçilir. Bu seçimler her dönem için bir defada ve gizli oyla yapılır. (")

Kurulun, Adalet Bakanı ile Adalet Bakanlığı Müsteşarı dışındaki asıl üyeleri, görevlerinin devamı süresince; kanunda belirlenenler dışında başka bir görev alamazlar veya Kurul tarafından başka bir göreve atanamaz ve seçilemezler.

Kurulun yönetimi ve temsili Kurul Başkanına aittir. Kurul Başkanı dairelerin çalışmalarına katılamaz. Kurul, kendi üyeleri arasından daire başkanlarını ve daire başkanlarından birini de başkanvekili olarak seçer. Başkan, yetkilerinden bir kısmını başkanvekiline devredebilir.

* Bu fıkranın üçüncü cümlesindeki, "hukuk," ibaresinden sonra gelen "... iktisat ve siyasal bilimler ..." ve aynı cümledeki "öğretim üyeleri," ibaresinden sonra gelen "... üst kademe yöneticileri ..." ibareleri Anayasa Mahkemesinin 7/7/2010 tarihli ve E.: 2010/49, K.: 2010/87 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G.: 1/8/2010 - Mükerrer 27659)

** Bu fıkranın birinci cümlesindeki, "her hakim ve savcının;" ibaresinden sonra gelen "... ancak bir aday için ..." ibaresi Anayasa Mahkemesinin 7/7/2010 tarihli ve E.: 2010/49, K.: 2010/87 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G.: 1/8/2010 - Mükerrer 27659)

Kurul, adli ve idari yargı hakim ve savcılarını mesleğe kabul etme, atama ve nakletme, geçici yetki verme, yükselme ve birinci sınıfa ayırma, kadro dağıtma, meslekte kalmaları uygun görülmeyenler hakkında karar verme, disiplin cezası verme, görevden uzaklaştırma işlemlerini yapar; Adalet Bakanlığının, bir mahkemenin kaldırılması veya yargı çevresinin değiştirilmesi konusundaki tekliflerini karara bağlar; ayrıca, Anayasa ve kanunlarla verilen diğer görevleri yerine getirir.

Hakim ve savcıların görevlerini; kanun, tüzük, yönetmeliklere ve genelgelere (hakimler için idari nitelikteki genelgelere) uygun olarak yapıp yapmadıklarını denetleme; görevlerinden dolayı veya görevleri sırasında suç işleyip işlemediklerini, hal ve eylemlerinin sıfat ve görevleri icaplarına uyup uymadığını araştırma ve gerektiğinde haklarında inceleme ve soruşturma işlemleri, ilgili dairenin teklifi ve Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Başkanının oluru ile **Kurul müfettişlerine** yaptırılır. Soruşturma ve inceleme işlemleri, hakkında soruşturma ve inceleme yapılacak olandan daha kıdemli hakim veya savcı eliyle de yaptırılabilir.

Kurulun meslekten çıkarma cezasına ilişkin olanlar dışındaki kararlarına karşı yargı mercilerine başvurulamaz.

Kurula bağlı Genel Sekreterlik kurulur. Genel Sekreter, birinci sınıf hakim ve savcılardan Kurulun teklif ettiği üç aday arasından Kurul Başkanı tarafından atanır. Kurul müfettişleri ile Kurulda geçici veya sürekli olarak çalıştırılacak hakim ve savcılar, muvafakatlerini alarak atama yetkisi Kurula aittir.

Adalet Bakanlığının merkez, bağlı ve ilgili kuruluşlarında geçici veya sürekli olarak çalıştırılacak hakim ve savcılar ile adalet müfettişlerini ve hakim ve savcı mesleğinden olan iç denetçileri, muvafakatlerini alarak atama yetkisi Adalet Bakanına aittir.

Kurul üyelerinin seçimi, dairelerin oluşumu ve işbölümü, Kurulun ve dairelerin görevleri, toplantı ve karar yeter sayıları, çalışma usul ve esasları, dairelerin karar ve işlemlerine karşı yapılacak itirazlar ve bunların incelenmesi usulü ile Genel Sekreterliğin kuruluş ve görevleri kanunla düzenlenir.

Uyarı!

- Anayasa'nın Yürütme Bölümünde değil, Yargı Bölümünde düzenlenmiştir.
- Kararları yargısal değil, idari niteliktedir.
- Adalet Bakanı, geçici yetki ile HSYK kararı bulunmadan bir hâkimi çalışmakta olduğu mahkeme dışında başka bir mahkemede görevlendirebilir.
- İdare ve vergi mahkemeleri hâkimlerinin atanmaları ve disiplin işleri de HSYK tarafından karara bağlanır.

ÖRNEK SORU:

- I. Kurulun Başkanı, Adalet Bakanıdır. Adalet Bakanlığı Müsteşarı Kurulun tabii üyesidir.
- II. HSYK, adli ve idari yargı hâkim ve savcılarını mesleğe kabul etme, atama ve nakletme, geçici yetki verme, yükselme ve birinci sınıfa ayırma konusundaki tekliflerini karara bağlar.
- III. HSYK, yirmi iki asıl ve oniki yedek üyeden oluşur; üç daire halinde çalışır.
- IV. Kurulun, dört asıl üyesi Cumhurbaşkanınca seçilir.
- V. Bir asıl ve bir yedek üyesi Anayasa Mahkemesi raporörleri arasından Anayasa Mahkemesince seçilir.

Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu ile ilgili olarak yukarıdakilerden hangisi veya hangileri 2010 Anayasa değişikliği ile getirilen düzenlemelerden birdir?

A) I ve II

B) III ve IV

C) II, III ve IV
E) II, III, IV ve V

D) III, IV ve V

Cevap: B

2. YÜKSEK MAHKEMELER

1982 Anayasasının 146-160'ıncı maddelerinde yüksek mahkemeler sayılmıştır. Bunlar:

- (1) Anayasa Mahkemesi (146. m.),
- (2) Yargıtay (154. m.),
- (3) Danıştay (155. m.),
- (4) Askeri Yüksek İdare Mahkemesi (AYİM) - (157. m.),
- (5) Askeri Yargıtay (156. m.),
- (6) Uyuşmazlık Mahkemesidir (158. M.).

★Örnek Soru (KPSS - Kamu Yönetimi/2010) :

1982 Anayasası'na göre, aşağıdakilerden hangisi yüksek mahkeme olarak kabul edilmemektedir?

- A) Sayıştay
- B) Danıştay
- C) Yargıtay
- D) Uyuşmazlık Mahkemesi
- E) Askeri Yüksek İdare Mahkemesi

Cevap: A

1. Anayasa Mahkemesi

Anayasa yargısı kanunların ve çeşitli yasama işlemlerinin anayasaya uygunluğunun denetlenmesidir. Yasama organının işlemlerinin denetlenmesi hukuk devleti ilkesinin en önemli gereğidir.

a. AYM'nin Oluşumu:

Anayasa Mahkemesi **onyedi** üyeden kurulur.

TBMM:

iki üyeyi Sayıştay Genel Kurulunun kendi başkanı ve üyeleri arasından, her boş yer için gösterecekleri üçer aday içinden,

bir üyeyi ise baro başkanlarının serbest avukatlar arasından gösterecekleri üç aday içinden yapacağı gizli oylamayla seçer. TBMM'de yapılacak bu seçimde, her boş üyelik için ilk oylamada üye tam sayısının üçte iki ve ikinci oylamada üye tam sayısının salt çoğunluğu aranır. İkinci oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamada en çok oy alan iki aday için üçüncü oylama yapılır; üçüncü oylamada en fazla oy alan aday üye seçilmiş olur.

Cumhurbaşkanı;

Üç üyeyi Yargıtay,

İki üyeyi Danıştay,

Bir üyeyi Askeri Yargıtay,

Bir üyeyi Askeri Yüksek İdare Mahkemesi.

genel kurullarınca kendi başkan ve üyeleri arasından her boş yer için gösterecekleri üçer aday içinden;

YÖK, en az ikisi hukukçu olmak üzere üç üyeyi Yükseköğretim Kurulunun kendi üyesi olmayan yükseköğretim kurumlarının hukuk, iktisat ve siyasal bilimler dallarında görev yapan öğretim üyeleri arasından göstereceği üçer aday içinden; dört üyeyi üst kademe yöneticileri, serbest avukatlar,

birinci sınıf hakim ve savcılar ile en az beş yıl raportörlük yapmış Anayasa Mahkemesi raportörleri arasından seçer.

Yargıtay, Danıştay, Askeri Yargıtay, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi ve Sayıştay genel kurulları ile Yükseköğretim Kurulundan Anayasa Mahkemesi üyeliğine aday göstermek için yapılacak seçimlerde, her boş üyelik için, en fazla oy alan üç kişi aday gösterilmiş sayılır. Baro başkanlarının serbest avukatlar arasından gösterecekleri üç aday için yapılacak seçimde en fazla oy alan üç kişi aday gösterilmiş sayılır. (*)

Anayasa Mahkemesine üye seçilebilmek için, kırkbeş yaşın doldurulmuş olması kaydıyla; yükseköğretim kurumları öğretim üyelerinin profesör veya doçent unvanını kazanmış, avukatların en az yirmi yıl fiilen avukatlık yapmış, üst kademe yöneticilerinin yükseköğrenim görmüş ve en az yirmi yıl kamu hizmetinde fiilen çalışmış, birinci sınıf hakim ve savcılarının adaylık dahil en az yirmi yıl çalışmış olması şarttır.

Anayasa Mahkemesi üyeleri arasından gizli oyla ve üye tam sayısının salt çoğunluğu ile dört yıl için bir Başkan ve iki başkanvekili seçilir. Süresi bitenler yeniden seçilebilirler.

Anayasa Mahkemesi üyeleri asli görevleri dışında resmi veya özel hiçbir görev alamazlar.

b. AYM'nin Üyelerin Görev Süresi ve Üyeliğin Sona Ermesi

AYM üyeleri oniki yıl için seçilirler. Bir kimse iki defa Anayasa Mahkemesi üyesi seçilemez. Anayasa Mahkemesi üyeleri altmışbeş yaşını doldurunca emekliye ayrılırlar.

Zorunlu emeklilik yasından önce görev süresi dolan üyelerin başka bir görevde çalışmaları ve özlük işleri kanunla düzenlenir

c. Anayasa Mahkemesinin Görev ve Yetkileri:

Anayasa Mahkemesi, kanunların, kanun hükmünde kararnamelerin ve TBMM İçtüzüğü'nün Anayasaya Şekil ve Esas Bakımlarından Uygunluğunu Denetler ve anayasa şikayeti başvurularını karara bağlar.

1. Anayasaya Uygunluk Denetimi: Anayasa Mahkemesi kanunların, kanun hükmünde kararnamelerin ve TBMM içtüzüğü'nün Anayasaya şekil ve esas bakımlarından uygunluğunu denetler. Anayasa değişikliklerini ise sadece şekil bakımından inceler ve denetler.

2. Yüce Divan: Anayasa Mahkemesi Cumhurbaşkanını, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanını, Bakanlar Kurulu üyelerini, Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay, Askeri Yargıtay, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Başkan ve üyelerini, Başsavcılarını, Cumhuriyet Başsavcivekilini, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu ve Sayıştay Başkan ve üyelerini görevleriyle ilgili suçlardan dolayı Yüce Divan sıfatıyla yargılar.

(Ek fıkra: 2010 AY Değiş.) Genelkurmay Başkanı, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanları ile Jandarma Genel Komutanı da görevleriyle ilgili suçlardan dolayı Yüce Divanda yargılanırlar.

* Bu fıkranın birinci cümlesindeki, "her boş üyelik için," ibaresinden sonra gelen "... bir üye ancak bir aday için oy kullanabilir; ..." ve ikinci cümlesindeki, "yapılacak seçimde" ibaresinden sonra gelen "... de her bir baro başkanı ancak bir aday için oy kullanabilir ve ..." ibareleri Anayasa Mahkemesinin 7/7/2010 tarihli ve E.: 2010/49, K.: 2010/87 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G.: 1/8/2010 - Mükerrer 27659)

Yüce Divanda, savcılık görevini Cumhuriyet Başsavcısı veya Cumhuriyet Başsavcivekili yapar.

(Değişik: 2010 AY Değiş.) Yüce Divan kararlarına karşı yeniden inceleme başvurusu yapılabilir. Genel Kurulun yeniden inceleme sonucunda verdiği kararlar kesindir.

3. Siyasi Partileri Denetlemek:

a. *Siyasi Partilerin Mali Denetiminin Yapmak.*- Anayasa Mahkemesince siyasi partilerin mal edinimleri ile gelir ve giderlerinin kanuna uygunluğunun tespiti, bu hususun denetim yöntemleri ve aykırılık halinde uygulanacak yaptırımlar kanunda gösterilir. Anayasa Mahkemesi, bu denetim görevini yerine getirirken Sayıştay'dan yardım sağlar. Anayasa Mahkemesinin bu denetim sonunda vereceği kararlar kesindir (AY. 69/3).

b. *Siyasi Partilerin Kapatılmasına Karar Vermek.*- Anayasa mahkemesinin bir diğer görev ve yetkisi de siyasi partilerin kapatılması hakkındaki davalara bakmaktır. Siyasi partilerin kapatılması, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının açacağı dava üzerine Anayasa Mahkemesince kesin olarak karara bağlanır (AY. 69/4).

*Örnek Soru (KPSS/2007) :

Aşağıdakilerden hangisi siyasi partilerin gelir kaynaklarından biri değildir?

- A) Parti üyelerinden alınan giriş ve üyelik aidatları
- B) Parti milletvekillerinden alınan milletvekili aidatı
- C) Devletçe yapılan yardımlar
- D) Ticari faaliyet kazançları
- E) Partinin mal varlığından elde edilen gelirler

Cevap: D

*Örnek Soru (KPSS/2006) :

Güncelleştirilmiş

- I. Siyasi partilerin kapatılmasına
- II. Kanunların şekil bozukluğu nedeniyle iptaline
- III. Bütçe kanunlarının iptaline
- IV. Yüce Divan sıfatıyla baktığı davalarda sanıklar hakkında mahkûmiyete
- V. Milletvekillerinin yasama dokunulmazlıklarının kaldırılmasına veya üyeliklerinin düşüşüne ilişkin TBMM kararlarının iptaline

Anayasa Mahkemesi, aşağıdakilerden hangisine ancak üçte iki oy çokluğuyla karar verebilir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız III
- C) I ve III
- D) I, II ve III
- E) II, III, IV ve V

Cevap: A

4. *Milletvekilliğinin Düşmesi ve Dokunulmazlığı Kaldırılması Kararlarını Denetlemek:* Yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına veya milletvekilliğinin düşmesine TBMM'ce karar verilmiş olması hallerinde, Meclis Genel Kurulu kararının alındığı tarihten başlayarak yedi gün içerisinde ilgili milletvekili veya bir diğer milletvekili, kararın, Anayasaya, kanuna veya İçtüzüğe aykırılığı iddiasıyla iptali için Anayasa Mahkemesine başvurabilir. Anayasa Mahkemesi, iptal istemini onbeş gün içerisinde kesin karara bağlar (AY. 85. m.)

5. Uyuşmazlık Mahkemesi Başkanını Seçmek: Uyuşmazlık Mahkemesinin kuruluşu, üyelerinin nitelikleri ve seçimleri ile işleyişi kanunla düzenlenir. Bu mahkemenin Başkanlığını Anayasa Mahkemesince, kendi üyeleri arasından görevlendirilen üye yapar (AY. 158. m.).

6. Anayasa şikayeti başvurularını karara bağlamak.

Herkes, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki anayasal hak ve özgürlüklerden birinin kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddiasıyla ve kanun yollarının tüketilmiş olması şartıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir.

Anayasa şikâyetinde kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamaz.

Anayasa şikâyetine ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir.

*ÖRNEK SORU :

- I. Bireysel başvuruları inceleme görev ve yetkisi

II. Üyelerinin görev süresinin 12 yılla sınırlandırılması

III. TBMM'nin, üye seçme yetkisine sahip olması

IV. Anayasa değişikliklerinin sadece şekil açısından denetlenmesi

V. Yüce Divan yargılaması yetkisi

Yukarıdakilerden hangileri 1982 Anayasası'nda 5962 sayılı Kanun'la 2010 yılında yapılan değişiklikle Anayasa Mahkemesi için getirilmiş yenilikler arasında yer alır?

- A) Yalnız I
- B) I ve II
- C) I, II ve III
- D) I, III ve IV
- E) I, II, III, IV ve V

Cevap: C

d. AYM'NİN ÇALIŞMA VE YARGILAMA USULÜ

AYM, iki daire ve Genel Kurul halinde çalışır. Daireler, daire başkanının başkanlığında 4 üyenin katılımıyla toplanır. Genel Kurul, Mahkeme Başkanının başkanlığında en az 12 üye ile toplanır. Daireler ve Genel Kurul kararlarını salt çoğunlukla alır. Anayasa şikâyetlerinin kabul edilebilirlik incelemesi için ön komisyonlar oluşturulabilir.

Siyasi partilere ilişkin dava ve başvurulara, iptal ve itiraz davaları ile Yüce Divan sıfatıyla yürütülecek yargılamalara Genel Kurulca bakılır.

Anayasa değişikliğinde iptale, siyasi partilerin kapatılmasına ya da Devlet yardımından yoksun bırakılmasına karar verilebilmesi için üye tamsayısının üçte iki oy çokluğu şarttır.

AYM'nin kurulumu, Genel Kurul ve dairelerin yargılama usulleri kanunla; Mahkemenin çalışma esasları, daire ve komisyonların oluşumu ve işbölümü kendi yapacağı İçtüzükle düzenlenir.

Anayasa Mahkemesi Yüce Divan sıfatıyla baktığı davalar dışında kalan işleri dosya üzerinde inceler. Ancak, anayasa şikayeti başvurularında duruşma yapılmasına karar verilebilir. Mahkeme ayrıca gerekli gördüğü hallerde sözlü açıklamalarını dinlemek üzere ilgilileri ve konu üzerinde bilgisi olanları çağırabilir ve siyasi partilerin kapatılmasına ilişkin davalarda, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısından sonra kapatılması istenen siyasi partinin genel başkanlığının veya tayin edeceği bir vekilin savunmasını dinler

Anayasa Mahkemesinin yukarıda da gördüğümüz görev ve yetkilerinden birinci yetkisi Anayasaya uygunluk denetimidir. Bu yetki Anayasa Mahkemesinin asli yetkisidir. Bu konuyu daha geniş incelememiz gerekir.

*ÖRNEK SORU :

- Aşağıdakilerden hangisi Anayasa Mahkemesinin "çalışma ve yargılama usulü" ile ilgili 2010 yılındaki Anayasa değişiklikleri arasında yer almaz?

- A) Anayasa Mahkemesi, iki bölüm ve Genel Kurul halinde çalışır.
- B) Siyasî partilere ilişkin dava ve başvurulara, iptal ve itiraz davaları ile Yüce Divan sıfatıyla yürütülecek yargılamalara Genel Kurulca bakılır, bireysel başvurular ise bölümlerce karara bağlanır.
- C) Anayasa değişikliğinde iptale, siyasî partilerin kapatılmasına ya da Devlet yardımından yoksun bırakılmasına karar verilebilmesi için toplantıya katılan üyelerin üçte iki oy çokluğu şarttır.
- D) Yüce Divan sıfatıyla baktığı davalar dışında kalan işleri dosya üzerinde inceler.
- E) Bireysel başvurularda duruşma yapılmasına karar verilebilir.

Cevap: D

Anayasa Uygunluk Denetiminin Konusu

Anayasa Mahkemesi kanunların, kanun hükmünde kararnamelerin ve TBMM içtüzüğünün Anayasaya şekil ve

esas bakımından uygunluğunu denetler. Anayasa değişikliklerini ise, sadece şekil bakımından inceler ve denetler.

Ancak olağanüstü hallerde, sıkıyönetim ve savaş hallerinde çıkarılan KHK'ların Anayasaya aykırılığı iddiasıyla, Anayasa Mahkemesinde dava açılmaz (Madde 148). Buna göre, anayasa yargısında denetime tabi normlar, kanunlar, Kanun Hükmünde Kararnameler ve TBMM içtüzüğüdür.

Kanunlar: Anayasa Mahkemesinin temel görevi tüm kanunların anayasa uygunluğunu denetlemektir. Anayasanın 174. maddesindeki inkılap kanunları bu denetimin kapsamı dışındadır. Kanunlar şekil ve esas bakımından denetime tabidir. Kanunların şekil bakımından denetimi son oylamanın öngörülen çoğunlukla yapılıp yapılmadığıdır.

KHK'ler: KHK'ler yürürlüğe girdikleri andan itibaren taşıdıkları önem dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin denetime tabidirler.

Anayasa Değişiklikleri: Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunların denetimi sadece şekil yönüyle sınırlıdır. Şekil yönünden denetimi ise, teklif ve oylama çoğunluğuna ve ivedilikle görüşülemeyeceği şartına uyulup uyulmadığı hususları ile sınırlıdır.

TBMM İçtüzüğü: TBMM içtüzüğü, meclisin nasıl çalışacağını düzenleyen bir belgedir. Bir parlamento kararı olmasına rağmen taşıdığı önem nedeniyle TBMM içtüzüğü Anayasa Mahkemesi'nin yargısal denetimine tabidir.

***Örnek Soru (KPSS/2005) :**

Kanunların şekil yönünden Anayasaya uygunluğunun Anayasa Mahkemesince denetlenmesi aşağıdaki durumların hangisinde mümkün değildir?

- A) Denetimin Cumhurbaşkanı tarafından istenmesi
- B) Denetimin TBMM üyelerinin 1/5'i tarafından istenmesi
- C) Denetimin, son oylamanın öngörülen çoğunlukla yapılıp yapılmadığı hususu ile sınırlı olması
- D) İptal davasının, kanunun yayımlandığı tarihten itibaren on gün içinde açılmış olması
- E) Anayasaya aykırılık iddiasının defî yoluyla ileri sürülmesi

Cevap: E

Anayasa Mahkemesi Kararlarının Özellikleri:

- Anayasa mahkemesinin kararları kesindir.
- İptal kararları gerekçesi yazılmadan açıklanamaz (153/1 md).
- AYM'nin kararları Resmi Gazete'de yayımlanır.
- Anayasa mahkemesi bir kanun veya KHK'nın tamamını veya bir hükmünü iptal ederken, kanun koyucu gibi hareketle, yeni bir uygulamaya yol açacak biçimde hüküm tesis edemez.
- İptal kararları geriye yürümez (Madde 153/5). Ancak Anayasa Mahkemesi, gereken hallerde kararın yürürlüğe gireceği tarihi erteleyebilir. Erteleme süresi bir yılı geçemez.

- **1982 Anayasası'na göre, Anayasa Mahkemesi bir kanun hakkında vermiş olduğu iptal hükmünün yürürlüğe giriş tarihini, kararın Resmi Gazete'de yayımlanmasından itibaren en çok ne kadar süre erteleyebilir?**

(Kaymakamlık/2007)

- A) 45 gün
- B) 3 ay
- C) 6 ay
- D) 1 yıl
- E) 2 yıl

Cevap: D

***Örnek Soru (KPSS/2005) :**

Anayasa Mahkemesinin bir kanunun yürürlüğünü durdurma yetkisi ile ilgili olarak aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?

- A) Bu yetki, hem 1961 hem de 1982 Anayasalarında açıkça düzenlenmiştir.
- B) 1961 Anayasasında yer almamış olan bu yetki, ilk kez 1982 Anayasasında düzenlenmiştir.
- C) 1982 Anayasasında önceleri yer almayan bu yetki, 1995 yılında yapılan kapsamlı değişikliklerden sonra Anayasada açıkça öngörülmüştür.

D) Bu yetki Anayasada öngörülmemiş fakat Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunda düzenlenmiştir.

E) Anayasa Mahkemesi 1961 Anayasasında da 1982 Anayasasında da açıkça öngörülmeden bu yetkiyi, 1993 yılından bu yana iptal yetkisinin içinde yer aldığını kabul ederek uygulamaktadır.

Cevap: E

Anayasaya Uygunluk Denetiminin Şekilleri :

A. Soyut Norm Denetimi (İptal Davası)

Anayasada belirtilen bazı organların bir kanun aleyhine Anayasa Mahkemesinde dava açmalarıyla gerçekleştirilen denetimdir.

Dava Açma Yetkisi: Madde 150'de belirtildiği üzere, şekil ve esas bakımından iptal davasını açmaya yetkili olanlar, Cumhurbaşkanı, iktidar ve ana muhalefet partisi Meclis grupları ile TBMM üye tamsayısının en az beşte biri tutarındaki üyeler tarafından açılabilir.

Yalnızca şekil bakımından açılacak iptal davalarında bu hak sadece Cumhurbaşkanı veya TBMM üye tamsayısının beşte biri tutarındaki üyelerle sınırlandırılmıştır.

***Örnek Soru (KPSS/2004) :**

Anayasa Mahkemesinde iptal davası açılmasıyla ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- A) İptal davası açma süresi iptali istenen kuralın Resmi Gazetede yayımlanmasından 60 gün sonra düşer.
- B) Kanunun yayımlandığı tarihten itibaren 10 gün geçtikten sonra şekil bozukluğuna dayalı iptal davası açılmaz.
- C) İktidarda birden çok siyasi parti varsa, iktidardaki partilerin dava açma hakkını TBMM'de en çok üyeye sahip olan parti kullanır.
- D) İktidar ve ana muhalefet partileri genel başkanları doğrudan iptal davası açmaya yetkilidirler.
- E) TBMM üye tamsayısının en az 1/5'i tutarındaki üyeler Anayasa Mahkemesine doğrudan iptal davası açmaya yetkilidirler.

Cevap: D

Dava Açma Süresi: Anayasa Mahkemesinde doğrudan doğruya şekil ve esas açısından iptal davası açma hakkı, iptali istenen kanun, kanun hükmünde kararname veya içtüzüğün Resmi Gazetede yayımlanmasından başlayarak altmış gün sonra düşer.

Yalnızca şekil bozukluğuna dayanan iptal davasının ise, iptali istenen kanunun veya Anayasa değişikliğinin yayımlandığı tarihten itibaren 10 gün içinde açılması gerekir.

B.Somut Norm Denetimi (İtiraz veya Def'i Yolu):

Bir mahkemede görülmekte olan bir davanın karara bağlanmasının o davada uygulanacak hukuk normunun anayasaya uygun olup olmamasına bağlı olması halinde yapılan denetimdir. Somut norm denetiminin şartları :

- Bakılmakta olan bir davanın varlığı,
- Bu davaya bakmakta olan merciin bir mahkeme hüviyetini taşıması ,
- Somut norm denetimine konu olacak kanun veya kanun hükmünde kararnamenin o davada uygulanacak bir norm olması ,
- Dava mahkemesinin, söz konusu hükmün anayasaya aykırılığına re'sen kanaat getirmesi veya taraflardan birinin

ileri sürdüğü anayasaya aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varması.

Anayasa Mahkemesi, işin kendisine gelmesinden itibaren beş ay içinde kararını verir. Bu süre içinde karar verilmezse mahkeme davayı yürürlükteki kanun hükümlerine göre sonuçlandırır. Ancak Anayasa Mahkemesinin kararı, esas hakkındaki karar kesinleşinceye kadar gelirse, mahkeme buna uymak zorundadır (Madde 153). 1982 Anayasasının m. 152'ye göre, Anayasa Mahkemesinin işin esasına girerek verdiği ret kararının Resmi Gazetede yayımlanmasından sonra on yıl geçmedikçe aynı kanun hükmünün anayasaya aykırılığı iddiasıyla tekrar başvuruda bulunulmaz.

3. ANAYASANIN DEĞİŞTİRİLMESİ USULÜ

1982 Anayasası sert bir anayasa olup, Anayasanın değiştirilmesine ilişkin kanun tekliflerinin görüşülmesi usulü , diğer kanun tekliflerinin görüşülmesi usulünden farklıdır.

Bakanlar Kurulu, anayasa değişikliği öneremez.

Değişiklik teklifi üye tam sayısının 1/3'ü tarafından önerilir. Teklif Meclis başkanı tarafından öncelikle anayasa komisyonuna sevk edilir. Değişiklik teklifleri **“ivedilikle görüşülemez”**. Ancak **“öncelikle” görüşülebilir. Yani Anayasa değişikliği teklifleri her halde iki defa görüşülecektir.** Fakat, geldiği sırada görüşülmesi zorunlu değildir. Genel Kurul isterse ilk başta görüşebilir.

Genel Kurulda birinci görüşme yapıldıktan sonra oylama yapılır ve 48 saat geçmeden ikinci görüşme yapılamaz. Buna **“serinleme süresi”** denir.

İkinci görüşme neticesinde oylama yapılır. Bu halde iki ihtimal söz konusu olur:

1. Değişiklik teklifi Genel Kurulda, 3/5(330) den çok 2/3 (367)'den az bir sayı ile kabul edilirse; Cumhurbaşkanı teklifi tekrar görüşülmek üzere Genel Kurula iade edebilir. Veya iade etmeyerek, halkoyuna sunulmak üzere Resmi Gazete'de yayımlayabilir. Yani bu halde, Cumhurbaşkanının 2/3'den (367) daha az oy ile kabul edilmiş teklifi, meclise iade etmeyecek ise halkoyuna sunması zorunludur.

2. Değişiklik teklifi şayet 2/3(367) veya daha fazla bir oy ile kabul edilmiş ise bu durumda Cumhurbaşkanı teklifi Genel Kurula tekrar görüşülmek üzere iade edebileceği gibi, geri göndermeksizin Resmi Gazete'de yayımlayabilir. Bu durumda; Cumhurbaşkanı teklifi meclise iade etmeyecek ise teklifi halkoyuna sunup sunmamada takdir yetkisi vardır.

Sonuç olarak; Genel Kurul'da bir anayasa değişikliği teklifi 368'den az oyla kabul edilmiş ise, teklif Cumhurbaşkanı tarafından yeniden görüşülmesi için meclise iade edilmediği takdirde, teklifin halkoyuna sunulması zorunludur. Eğer teklif 368 veya daha fazla oy ile Genel Kurul'dan geçmiş ise bu durumda Cumhurbaşkanının teklifi halkoyuna sunmasında takdir yetkisi bulunmaktadır.

UYARI!

- 1982 Anayasası'na göre, halkoyuna sunulan Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunların yürürlüğe girmesi için Kullanılan geçerli oyların yarısından çoğunun kabul oyu olması gerekir.
- Yarı-doğrudan demokrasi yöntemlerinden biri de halk oylamasıdır.

★Örnek Soru (KPSS/2004) :

- I. TBMM'de üye tamsayısının 3/5'i ile veya 2/3'ünden az oyla kabul edilen anayasa değişiklikleri halk oyuna sunulmak zorundadır.

- II. TBMM'de üye tamsayısının 2/3'ü veya daha çok oyla kabul edilmiş Anayasa değişiklikleri Cumhurbaşkanı tarafından halkoyuna sunulamaz.
- III. Anayasanın değiştirilmesi hakkında teklifler TBMM Genel Kurulunda iki defa görüşülür.
- IV. Cumhurbaşkanı Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunları bir kez daha görüşülmek üzere TBMM'ye geri gönderebilir.
- V. Halkoyuna sunulan Anayasa değişikliklerinin kabul edilebilmesi için kayıtlı seçmenlerin yarısından çoğunun kabul oyu kullanması gerekir.

1982 Anayasasına göre, anayasanın değiştirilmesiyle ilgili yukarıdaki ifadelerden hangileri doğrudur?

- A) I, II ve IV B) I, III ve IV C) II, III ve V
D) II, IV ve V E) III, IV ve V

Cevap: B

2. Yargıtay

Yargıtay, adli mahkemelerce verilen ve kanunun başka bir adli yargı merciine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme mercidir. Kanunla gösterilen belli davalara da ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar. Yargıtay üyeleri, birinci sınıfa ayrılmış adli yargı hakim ve cumhuriyet savcılar ile bu meslektan sayılanlar arasından Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca, üye tamsayısının salt çoğunluğu ile ve gizli oyla seçilir.

3. Danıştay

Danıştay, idari mahkemelerce verilen ve kanunun başka bir idari yargı merciine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme mercidir. Kanunla gösterilen belli davalara da ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar.

Danıştay, davaları görmek, Başbakan ve Bakanlar Kurulunca gönderilen kanun tasarıları, kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmeleri hakkında iki ay içinde düşüncesini bildirmek (1999 yılındaki değişiklik), tüzük tasarılarını incelemek idari uyumsuzlukları çözmek ve kanunla gösterilen diğer işleri yapmakla görevlidir. Danıştay üyelerinin, 3/4'ü HSYK tarafından, 1/4'ü ise Cumhurbaşkanı tarafından seçilir.

4. Askeri Yargıtay

Askeri Yargıtay, askeri mahkemelerden verilen karar ve hükümlerin son inceleme mercidir. Ayrıca, asker kişilerin kanunla gösterilen belli davalarına ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar.

Askeri Yargıtay üyeleri birinci sınıf askeri hakimler arasından Askeri Yargıtay Genel Kurulunun üye tamsayısının çoğunluğu ve gizli oyla boş yer için göstereceği üçer aday içinden Cumhurbaşkanınca seçilir.

5. Askeri Yüksek İdare Mahkemesi

Askeri Yüksek İdare Mahkemesi, askeri olmayan makamlarca tesis edilmiş olsa bile, asker kişileri ilgilendiren ve askeri hizmete ilişkin idari işlem ve eylemlerden doğan uyumsuzlukların yargı denetimini yapan ilk ve son derece mahkemesidir. Ancak, askerlik yükümlülüğünden doğan uyumsuzluklarda ilgilinin asker kişi olması şartı aranmaz.

6. Uyuşmazlık Mahkemesi

Uyuşmazlık mahkemesi adli, idari ve askeri yargı mercileri arasındaki görev ve hüküm uyumsuzluklarını kesin olarak çözümlmeye yetkilidir. Diğer mahkemelerle, Anayasa Mahkemesi arasındaki görev uyumsuzluklarında ise Anayasa Mahkemesinin kararı esas alınır.

Uyuşmazlık Mahkemesi, bir başkan ile 12 asıl, 12 de yedek üyeden oluşur. Uyuşmazlık Mahkemesi başkanı, [Anayasa Mahkemesi](#)'nce kendi üyeleri arasından seçilir.

Uyuşmazlık mahkemesi, hukuk ve ceza bölümlerine ayrılır. Hukuk uyuşmazlıkları hukuk bölümünde, ceza uyuşmazlıkları ceza bölümünde karara bağlanır. Her bölüm bir başkan ile 6 asıl üyeden kurulur.

Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk Bölümüne, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu ile Danıştay Genel Kurulunca kendi daire başkan ve üyeleri arasından; Askerî Yüksek İdare Mahkemesi Genel Kurulunca da askerî hâkim sınıfından olan daire başkan ve üyeleri arasından ikişer asıl, ikişer yedek üye seçilir.

Uyuşmazlık Mahkemesi Ceza Bölümüne, Yargıtay Ceza Genel Kurulu ile Askerî Yargıtay Genel Kurulunca kendi daire başkan ve üyeleri arasından üçer asıl, üçer yedek üye seçilir.

ANAYASADA NİTELİKLİ ÇOĞUNLUKLAR		
1/5		AÇIKLAMA
1	TBMM'yi Toplantıya Çağırma (93/2)	Meclis Başkanı doğrudan doğruya veya <u>Milletvekillerinin 1/5'nin</u> yazılı istemi üzerine, Meclisi toplantıya çağırır.
2	Kanunların Şekil Bakımından Denetimi (148. m.)	Kanunların şekil bakımından denetleme, <u>TBMM üyelerinin 1/5</u> tarafından istenebilir.
3	TBMM Üyelerinin, AYM'ine İptal Davası Açması İçin Kararı Yeter Sayısı (AY. 150. m.)	Kanunların, KHK'lerin, TBMM İçtüzüğü'nün şekil ve esas bakımından Anayasaya aykırılığı iddiasıyla AYM'de doğrudan doğruya iptal davası açılması için, <u>TBMM üye tamsayısının en az 1/5</u> karar yeter sayısı gereklidir.
1/3		AÇIKLAMA
1	TBMM Toplantı Yeter Sayısı (AY. 96)	Anayasada, başkaca bir hüküm yoksa, <u>TBMM üye tamsayısının en az 1/3</u> ile toplanır.
2	Cumhurbaşkanının Vatan Hainliği Suçlaması Teklifi (AY. 105/3)	Cumhurbaşkanı, vatana ihanetten dolayı, <u>TBMM üye tamsayısının en az 1/3'nin teklifi üzerine suçlanır.</u>
3	Anayasa Değişikliği Teklifi (AY. 175/1)	Anayasanın değiştirilmesi <u>TBMM üye tamsayısının en az 1/3 (1987 Değiş)</u> tarafından yazıyla teklif edilebilir.
3/5		AÇIKLAMA

1	Genel ve Özel Af İlânında Karar Yeter Sayısı (AY 87/1)	TBMM üye tamsayısının 3/5 çoğunluğunun kararı ile genel ve özel af ilânına karar vermek
---	---	--

2007 ANAYASA DEĞİŞİKLİKLERİ

3	Anayasa Değişirme Yeter Sayısı (AY. 175)	Anayasa değiştirme teklifinin kabulü Meclisin üye tamsayısının 3/5 çoğunluğunun gizli oyuyla mümkündür.
	1/4	AÇIKLAMA
1	TBMM Karar Yeter Sayısı (96. md.)	TBMM'nin karar yeter sayısı hiçbir şekilde üye tamsayısının 1/4 bir fazlasından az olamaz.
2	Danıştay Üyelerinin Seçilmesi (104. m.)	Danıştay üyelerinin 1/4 Cumhurbaşkanı seçer.
	2/3	AÇIKLAMA
1	Meclis Başkanı Seçimi (94. md.)	Meclis Başkanı Seçiminde, ilk iki oylamada üye tamsayısının 2/3 çoğunluk gerekir.
2	CB'nin Anayasa Deęişikliklerindeki Onay Yetkisi (AY. 175/3)	Cumhurbaşkanı Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunları, Meclis, geri gönderilen Kanunu, üye tamsayısının 2/3 çoğunluğu ile aynen kabul ederse Cumhurbaşkanı bu Kanunu halkoyuna sunabilir.
	Anayasa Mahkemesi'nin Karar Yeter Sayısı (AY. 149)	AY. değişikliklerinde iptale ve siyasî parti davalarında kapatılmaya karar verilebilmesi ile hazine yardımından yoksun bırakma için 2/3 oy çokluğu şarttır.
	3/4	AÇIKLAMA
1	Cumhurbaşkanın vatana ihanetten Yargılanması (105. m.)	Cumhurbaşkanı, vatana ihanetten dolayı, üye tamsayısının en az dörtte üçünün vereceği kararla suçlandırılır.
2	Danıştay üyelerinin HSY tarafından Seçilmesi (AY. 155/3)	Danıştay üyelerinin 3/4, birinci sınıf idarî yargı hâkim ve savcılar ile bu meslekten sayılanlar arasından HSYK tarafından seçilir.
	ÜYE TAM SAYISININ SALT ÇOĞUNLUĞU	AÇIKLAMA
1	Güvensizlik Oyu (Görev Sırasında Güvenoyu) (99. m.)	BK veya bir bakanın düşürülebilmesi, üye tamsayısının salt çoğunluğuyla olur; oylamada yalnız güvensizlik oyları sayılır.
2	Yüce Divan Sevk Kararı (Başbakan ve Bakanlar) (100. m.)	Başbakan ve Bakanların görevleri ile ilgili işledikleri suçlardan dolayı, TBMM Genel Kurulu gerek görüldüğü takdirde ilgilinin Yüce Divana sevkine karar verilir.
3	Devamsızlıktan Dolayı Milletvekilliğinin Düşmesi (84. m.)	Meclis çalışmalarına özürsüz veya izinsiz olarak 1 ay içerisinde toplam 5 birleşim günü katılmayan milletvekilinin milletvekilliğinin düşmesine, Genel Kurulca karar verilebilir.
4	TBMM Başkanı ve Kamu Başdenetçisi Seçimi (III. Tur) (74 ve 94. m.)	TBMM Başkan seçimi, ilk iki oylamada üye tamsayısının üçte iki ve üçüncü oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğu aranır. 4. oylamada en fazla oy alan üye, Başkan seçilmiş olur.
5	Anayasa Mahkemesinin Karar Yeter Sayısı	AYM, karar yeter sayısı kural olarak üye tam sayısının salt çoğunluğudur.

TBMM'NİN SEÇİM DÖNEMİ AY. 77. md	TBMM seçimleri (görev süresi) beş yıldan dört yıla indirildi bir yapılır.	
	2007'den Önce:	2007'den Sonra
	TBMM seçimleri beş yılda bir yapılır.	TBMM seçimleri dört yılda bir yapılır.
SEÇİMLERİN GENEL YÖNETİM VE DENETİMİ AY. 79. md	1. Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi hükmü öngörüldü. 2. Cumhurbaşkanlığı Seçimi Tutanaklarını kabul etme görevi de Yüksek Seçim Kurulu'na verildi.	
	2007'den Önce:	2007'den Sonra
	II. Fıkra: Bu madde YSK'nın TBMM seçimleri ile ilgili görev ve yetkilerini düzenlemiştir. Bu görevlerden biri de; "TBMM üyelerinin seçim tutanaklarını kabul etmedir."	II. Fıkra: 2007 Anayasa değişikliğinden sonra Cumhurbaşkanın halk tarafından seçilmesi için bu seçimdeki tutanakları da kabul etme yetkisi YSK'nın verilmiştir.
TBMM'NİN TOPLANTI YETER SAYISI AY. 96. md	TBMM'nin toplantı yeter sayısı 1/3 çoğunluğunun istisnaları kaldırılarak, bütün toplantıları, en az üye tam sayısının 1/3 ile toplanması hükmü öngörüldü.	
	2007'den Önce:	2007'den Sonra
	" Anayasada, başkaca bir hüküm yoksa " "Üye tamsayısının en az 1/3 ile toplanır" hükmü	TBMM, yapacağı seçimler dahil bütün işlerinde; "Üye tamsayısının en az 1/3 ile toplanır" hükmü öngörüldü.
CUMHURBAŞKANIN NİTELİKLERİ VE TARAFSIZLIĞI AY. 101. md	1. Cumhurbaşkanı, halk tarafından seçilir . 2. Cumhurbaşkanının görev süresi beş yıldır . 3. Bir kimse en fazla iki defa Cumhurbaşkanı seçilebilir. 4. Cumhurbaşkanlığına TBMM Üyeleri İçinden veya Meclis Dışından aday gösterilebilmesi 20 Milletvekilinin Yazılı Teklifi ile mümkündür. Ayrıca, en son yapılan milletvekili genel seçimlerinde geçerli oylar toplamı birlikte hesaplandığında %10 Geçen Siyasi Partiler ortak aday gösterebilir.	
	2007'den Önce:	2007'den Sonra
	1. Cumhurbaşkanı, TBMM tarafından seçilir . 2. Cumhurbaşkanının görev süresi yedi yıldır. Bir kimse en fazla bir defa Cumhurbaşkanı seçilebilir. 3. Cumhurbaşkanlığına TBMM üyeleri dışından aday gösterilebilmesi, Meclis üye tamsayısının en az beşte birinin yazılı önerisiyle mümkündür.	1. Cumhurbaşkanı, halk tarafından seçilir . 2. Cumhurbaşkanının görev süresi beş yıldır. Bir kimse en fazla iki defa Cumhurbaşkanı seçilebilir. 3. Cumhurbaşkanlığına TBMM Üyeleri İçinden veya Meclis Dışından aday gösterilebilmesi 20 Milletvekilinin Yazılı Teklifi ile mümkündür. Ayrıca, en son yapılan milletvekili genel seçimlerinde geçerli oylar toplamı birlikte hesaplandığında %10 Geçen Siyasi Partiler ortak aday gösterebilir.
CUMHURBAŞKANIN SEÇİMİNİN BAŞLANGIÇ TARİHİ AY. 102. md	1. Görev süresinin dolmasından önceki 60 Gün İçinde ; 2. Makamın herhangi bir sebeple boşalması halinde ise boşalmayı takip eden 60 gün içinde tamamlanır.	
	2007'den Önce:	2007'den Sonra
	Seçimin Başlangıç Tarihi: 1. CB'nın görev süresinin dolmasından 30 gün önce 2. Cumhurbaşkanlığı makamının boşalmasından 10 gün sonra Cumhurbaşkanlığı seçimine başlanır.	Seçimin Başlangıç Tarihi: 1. Görev süresinin dolmasından önceki 60 Gün İçinde ; 2. Makamın herhangi bir sebeple boşalması halinde ise boşalmayı takip eden 60 gün içinde tamamlanır.

ÖNEMLİ ANAYASA DEĞİŞİKLİKLERİ

2001 ANAYASA DEĞİŞİKLİKLERİ

HAKKIN ÖZÜNE DOKUNMAMA İLKESİ <u>AY. 13 md</u>	1. İlke defa 1961 Anayasasında öngörüldü, 2. 1982 Anayasasının ilk şeklinde yer almamıştır. Ancak Anayasa Mahkemesi kararlarında yine de varlığı korunmuştur. 3. 2001 yılında yapılan değişikliklerle tekrar açık bir Anayasa kuralı olarak düzenlenmiştir.
ÖLÇÜLÜLÜK İLKESİ <u>AY. 13 md</u>	1. 1961 Anayasasında açıkça düzenlemesine rağmen, ancak AYM'nin kararlarında yine de varlığı korunmuştu. 2. 2001 değişikliklerle açık bir Anayasa kuralı olarak düzenlenmiştir.
KİŞİ HÜRRİYETİ VE GÜVENLİĞİ <u>AY. 20 md</u>	1. Yakalanan veya tutuklanan kişi, hakim önüne çıkarılması için, <u>toplu olarak işlenen suçlarda en çok 15 Gün Süresi Yerine 4 Gün Süre Öngörüldü</u> 2. <u>Soruşturmanın kapsam ve konusunun açığa çıkmasının sakıncalarının gerektirdiği</u> Hükmü kaldırıldı. Dolayısıyla hiçbir istisna olmadan her halükarda yakalanan kişi yakınlarına derhal bildirilmeli.
ÖZEL HAYATIN GİZLİLİĞİ <u>AY. 19 md</u>	Özel hayatın ve aile hayatının gizliliği ve dokunulamazı ilkesinin <u>"Adli soruşturma ve kovuşturmanın gerektirdiği" istisnası Kaldırıldı.</u>
KONUT DOKUNULMAZLIĞI <u>AY. 21 md</u>	Konut Dokunulmazlığı İçin Sınırlamalar öngörüldü:²⁴ 1) <i>Milli güvenlik,</i> 2) <i>Kamu düzeni,</i> 3) <i>Suç işlenmesinin önlenmesi,</i> 4) <i>Genel sağlık ve genel ahlakın korunması veya</i> 5) <i>Başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak</i>
DÜŞÜNCEYİ AÇIKLAMA VE YAYMA HÜRRİYETİ <u>AY. 26 md</u>	Üçüncü Fıkra Mülga (Kaldırıldı): "Düşüncelerin açıklanması ve yayılmasında kanunla Herhangi biri dilin yasaklanması "
DERNEK KURMA HÜRRİYETİ <u>AY. 33 md</u>	1. Derneklerin kurulması için önceden izin almaksızın kurma hakkı tanındı. 2. "Derneklerin Kapatılmasının Ancak Mahkeme Kararı" hükmü öngörüldü 3. Dernek kurma hürriyeti için Özel Sınırlamalar Öngörüldü: - <i>Ancak, milli güvenlik,</i> - <i>Kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi,</i> - <i>Genel sağlık ve genel ahlak ile başkalarının hürriyetlerinin korunması sebepleriyle</i> ve kanunla sınırlanabilir.
HAK ARAMA HÜRRİYETİ <u>AY. 36 md</u>	Herkes, meşrû vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma [Ek ibare: <u>İLE ADİL YARGILANMA</u>] hakkına sahiptir.
SUÇ VE CEZALARA İLİŞKİN ESASLAR <u>AY. 38 md</u>	EK İBARELER: 1. Kanuna aykırı olarak elde edilmiş bulgular, delil olarak kabul edilemez. 2. Hiç kimse, <u>yalnızca sözleşmeden doğan</u> bir yükümlülüğü yerine getirememesinden dolayı <u>özgürlüğünden alıkonulamaz.</u> 3. <u>Uluslararası Ceza Divanına taraf olmanın gerektirdiği yükümlülükler esasen</u> vatandaş, suç sebebiyle <u>yabancı bir ülkeye verilebilir.</u>
TEMEL HAK VE HÜRRİYETLERİN KORUNMASI <u>AY. 40 md</u>	EK İBARE: Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin <u>hangi kanun yolları</u> ve <u>mercilere başvuracağını</u> ve <u>sürelerini belirtmek</u> zorundadır.
TÜRK VATANDAŞLIĞI	Kaldırılan Hükümler: 1. Yabancı babadan ve Türk anadan olan çocuğun vatandaşlığı kanunla düzenlenir.

²⁴ **Açıklama:** 2001 değişikliğinden önce, özel hayatın gizliliği için sınırlamayı "kanunun açıkça hükümlerine bırakmıştır" 2001'den sonra sınırlamalar anayasada düzenlendi.

AY. 66 md	2. Vatandaşlık, kanun gösterdiği şartlarla kazanılır ve ancak kanunda belirtilen hallerde kaybedilir.
SEÇME, SEÇİLME VE SİYASİ FAALİYETTE BULUNMA HAKLARI AY. 67 md	EK İBARE: Seçim kanunlarında yapılan değişiklikler, yürürlüğe girdiği tarihten itibaren <u>bir yıl içinde yapılacak seçimlerde uygulanmaz.</u>
SİYASİ PARTİLERİN UYACAKLARI ESASLAR AY. 69 md	Anayasa Mahkemesi: Temelli kapatma yerine, ilgili siyasi partinin <u>Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılmasına karar verebilir.</u>
Dilekçe hakkı AY. 74 md	Vatandaşlar ve <u>karşılıklılık esası gözetilmek kaydıyla Türkiye’de ikamet eden yabancılar</u> kendileriyle veya <u>kamu ile ilgili</u> dilek ve şikayetleri hakkında, yetkili makamlara ve TBMM’e yazı ile başvurma hakkına sahiptir.
AF KANUNU İLE İLGİLİ DEĞİŞİKLİKLER AY. 87 md	1. <u>14. Maddesindeki Fillerden</u> dolayı hüküm giyenler de <u>af kanunun kapsamına dahil edildi.</u> ²⁵ 2. <u>Af Kanunun</u> için karar yeter sayısı <u>basit çoğunluk yerine, 3/5 çoğunluğu</u> öngörüldü.
MİLLİ GÜVENLİK KURULU AY. 118 md	Yeni Üyeler Öngörüldü: 1. Adalet Bakanı, 2. Başbakan Yardımcıları,
ANAYASA MAHKEMESİNİN ÇALIŞMA VE YARGILAMA USULÜ AY. 149 md	Aşağıdaki Durumlarda 3/5 Karar Yetersayısı Şartı Öngörüldü: 1. Anayasa değişikliklerinde iptale 2. Siyasi parti davalarında kapatılmaya karar verebilmesi için. EK İBARE: Siyasi partilerin temelli kapatılması veya kapatılmasına ilişkin davalarda, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısından sonra kapatılması istenen siyasi partinin genel başkanlığının veya tayin edeceği bir vekilin savunmasını dinler.

²⁵ **14. MADDESİNDEKİ FİLLERDEN:**

Anayasada yer alan hak ve hürriyetlerden hiçbirisi, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmayı ve insan haklarına dayanan demokratik ve laik Cumhuriyeti ortadan kaldırmayı amaçlayan faaliyetler biçiminde kullanılamaz. Anayasa hükümlerinden hiçbirisi, Devlete veya kişilere, Anayasayla tanınan temel hak ve hürriyetlerin yok edilmesini veya Anayasada belirtilenden daha geniş şekilde sınırlandırılmasını amaçlayan bir faaliyette bulunmayı mümkün kılacak şekilde yorumlanamaz. Bu hükümlere aykırı faaliyette bulunanlar hakkında uygulanacak müeyyideler, kanunla düzenlenir.

ANAYASADA SÜRELER

4 GÜN		AÇIKLAMA
	Kişi Hürriyeti ve Güvenliği (Md. 19)	Yakalanan veya tutuklanan kişi, tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç, toplu olarak işlenen suçlarda en çok 4 gün içinde hakim önüne çıkarılır.
5 GÜN		AÇIKLAMA
	BAŞKANLIK DİVANİ (Md. 94)	TBMM Başkan adayları, meclis üyeleri içinden, Meclisin toplandığı günden itibaren 5 Gün içinde, Başkanlık Divanına bildirilir.
7 GÜN		AÇIKLAMA
	İPTAL İSTEMİ (Md. 85 – 1995)	TBMM tarafından dokunulmazlığın kaldırılması veya milletvekilliğinin düşmesine dair kararların 7 gün içerisinde ilgili milletvekili veya bir diğer milletvekili, kararın, iptali için Anayasa Mahkemesine başvuru süresi
10 GÜN		AÇIKLAMA
	Anayasa Mahkemesinin Görev ve Yetkileri (Md. 148)	Kanunların şekil bakımından denetlenmesi, yayımlandığı tarihten itibaren 10 Gün geçtikten sonra, şekil bozukluğuna dayalı iptal davası açılmaz.
15 GÜN		AÇIKLAMA
1	AYM'nin, Dokunulmazlığın Kaldırılması ve Milletvekilliğinin Düşmesi İle İlgili İptal Davasına Bakma Süresi (Md. 85)	1995 Anayasa Değişikliği: Dokunulmazlığın kaldırılması ve milletvekilliğinin düşmesi ile ilgili iptal istemi davasına Anayasa Mahkemesinin davaya bakma süresi 15 Gün .
2	Kanunların CB Tarafından Yayımlanması (Md. 89)	Cumhurbaşkanı, TBMM tarafından kabul edilen kanunları 15 Gün içinde yayımlar.
3	Bakanlıkların Kurulması ve Bakanlar (Md. 13)	TBMM kararı ile Yüce Divana verilen bir bakan bakanlıktan düşer. Başbakanın Yüce Divana sevkı halinde hükümet istifa etmiş sayılır. Herhangi bir sebeple boşalan bakanlığa en geç 15 Gün içinde atama yapılır.
45 GÜN		AÇIKLAMA
1	TBMM Seçimlerinin CB tarafından Yenilenmesi (Md. 116)	BK'nun, güvenoyunu alamaması ve güvensizlik oyuyla düşürülmesi hallerinde; 45 Gün içinde yeni BK kurulmadığı veya kurulduğu halde güvenoyu alamadığı takdirde Cumhurbaşkanı, TBMM Başkanına danışarak , seçimlerin yenilenmesine karar verebilir
2	TBMM Seçimlerinin CB Tarafından Yenilenmesi (Md. 116)	Başbakanın güvensizlik oyu ile düşürülmeden istifa etmesi üzerine 45 Gün içinde veya yeni seçilen TBMM'de Başkanlık Divanı seçiminden sonra yine 45 gün içinde BK'nun kurulamaması hallerinde de CB, TBMM Başkanına danışarak seçimlerin yenilenmesine karar verebilir.
55 GÜN		AÇIKLAMA
3	Bütçenin Görüşülmesi (Bütçe Komisyonu) (Md. 162)	Bütçe Komisyonun, Bütçe Kanun Tasarısını karara bağlama süresi 55 Gündür , içinde kabul edeceği metin, TBMM'de görüşülür ve mali yıl başına kadar karara bağlanır.
60 GÜN		AÇIKLAMA
1	DAVA AÇMA SÜRESİ (Md. 151)	AYM'de doğrudan doğruya iptal davası açma hakkı, iptali istenen kanun, KHK veya İçtüzüğü'nün RG'de yayımlanmasından başlayarak 60 Gün sonra düşer.
2	CUMHURBAŞKANI SEÇİMİ (Md. 102 - Değişik: 2007)	Cumhurbaşkanı seçimi, Cumhurbaşkanının görev süresinin dolmasından önceki 60 Gün içinde ; makamın herhangi bir sebeple boşalması halinde ise boşalmayı takip eden 60 Gün içinde tamamlanır.
REFERANDUM		
75 GÜN		
1	Bütçenin görüşülmesi (Md. 162)	BK, bütçe tasarısını, mali yıl başından en az 75 Gün önce, TBMM'ye sunar.
2	Kesin Hesap Hakkında Sayıştay'ın Görüşü (Md. 164)	Sayıştay, genel uygunluk bildirimini, ilişkin olduğu kesinhesap kanunu tasarısının verilmesinden başlayarak en geç 75 Gün içinde TBMM'ye sunar.
90 GÜN		
	ARA SEÇİM (Md. 78)	Bir ilin veya seçim çevresinin, TBMM üyesinin kalmaması halinde, boşalmayı takip eden doksan günden sonraki ilk Pazar günü ara seçim yapılır.
1 AY		

Milletvekilliğinin Düşmesi (Devamsızlık)		Meclis çalışmalarına özürsüz veya izinsiz olarak 1 Ay içerisinde toplam beş birleşim günü katılmayan milletvekilinin milletvekilliğinin düşmesine, durumun Meclis Başkanlık Divanınca tespit edilmesi üzerine, Genel Kurulca üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyuyla karar verilebilir.
2 AY		
TBMM'NİN UYGUN BULMADAN YÜRÜRLÜĞE GİREN MİLLETLERARASI ANDLAŞMALAR (Md. 90)	KONUSU	Ekonomik, ticari veya teknik ilişkileri düzenleyen andlaşmalar,
	SÜRESİ	Süresi bir yılı aşmayan andlaşmalar,
	ŞART	1. Devlet Maliyesi bakımından bir yüklenme getirmemek, 2. Kişi hallerine ve Türklerin yabancı memleketlerdeki mülkiyet haklarına dokunmamak
	ŞEKİL	Yayımlanma ile yürürlüğe konabilir. <u>Bu takdirde bu andlaşmalar, yayımlarından başlayarak 2 Ay içinde TBMM bilgisine sunulur.</u>
MECLİS SORUŞTURMASI (Md. 100)		Soruşturma açılmasına karar verilmesi halinde, Meclisteki siyasi partilerin, güçleri oranında komisyona verebilecekleri üye sayısının üç katı olarak gösterecekleri adaylar arasından her parti için ayrı ayrı ad çekme suretiyle kurulacak onbeş kişilik bir komisyon tarafından soruşturma yapılır. Komisyon, soruşturma sonucunu belirten raporunu 2 Ay içinde Meclise sunar. Soruşturmanın bu sürede bitirilememesi halinde, komisyona 2 Aylık yeni ve kesin bir süre verilir.
3 AY		
1	ARA SEÇİMLERİ (Md. 78)	TBMM üyeliklerinde boşalma olması halinde, ara seçime gidilir. Ara seçim, her seçim döneminde bir defa yapılır ve genel seçimden otuz ay geçmedikçe ara seçime gidilemez. Ancak, boşalan üyeliklerin sayısı, üye tamsayısının yüzde beşini bulduğu hallerde, ara seçimlerinin 3 ay içinde yapılmasına karar verilir.
2	Milletvekillerinin Ödenek ve Yolluklar	TBMM üyelerine ödenecek ödenek ve yolluklar, kendilerine T.C. Emekli Sandığı tarafından bağlanan emekli aylığı ve benzeri ödemelerin kesilmesini gerektirmez. Ödenek ve yollukların en çok 3 aylığı önceden ödenebilir.
3	TBMM TATİLİ (Md. 93)	Meclis, bir yasama yılında en çok 3 Ay tatil yapabilir; ara verme veya tatil sırasında, doğrudan doğruya veya Bakanlar Kurulunun istemi üzerine, Cumhurbaşkanınca toplantıya çağrılır.
4 AY		
1	OLAĞANÜSTÜ HALLERİN SÜRE UZATILMASI (Md. 121)	TBMM, olağanüstü hal süresini Bakanlar Kurulunun istemi üzerine, her defasında 4 Aylı geçmemek üzere, uzatabilir.
2	SIKIYÖNETİM, SEFERBERLİK VE SAVAŞ HALİ	Sıkıyönetimin her defasında 4 Aylı aşmamak üzere uzatılması, TBMM kararına bağlıdır. <u>Savaş Hallerinde Bu Dört Aylık Süre Aranmaz.</u>
5 AY		
Anayasaya Aykırılığın Diğer Mahkemelerde İleri Sürülmesi (Defi Yolu) Md. 152:		Anayasa Mahkemesi, işin kendisine gelişinden başlamak üzere 5 Ay içinde kararını verir ve açıklar. Bu süre içinde karar verilmezse mahkeme davayı yürürlükteki kanun hükümlerine göre sonuçlandırır.
6 AY		
ÜYELİKLE BAĞDAŞMAYAN İŞLER (Md. 82)		TBMM üyeleri, yürütme organının teklif, inha, atama veya onamasına bağlı resmi veya özel herhangi bir işle görevlendirilemezler. Bir üyenin belli konuda ve 6 Aylı aşmamak üzere Bakanlar Kurulunca verilecek geçici bir görevi kabul etmesi, Meclisin kararına bağlıdır.
OLAĞANÜSTÜ HALLERİN İLK İLAN SÜRESİ (Md. 119)		6 Aylı geçmemek üzere olağanüstü hal ilan edebilir.
7 AY		
Kesinhesap Kanun Tasarısının Bakanlar Kurulunca TBMM'ye Sunma Süresi (Md. 164)		Kesinhesap kanunu tasarıları, kanunda daha kısa bir süre kabul edilmemiş ise, ilgili oldukları mali yılın sonundan başlayarak, en geç 7 Ay sonra, Bakanlar Kurulunca TBMM'ye sunulur.
30 AY		
Ara Seçim İçin Genel Şartlar (Md. 78)		Ara seçim, her seçim döneminde bir defa yapılır ve genel seçimden 30 Ay geçmedikçe ara seçime gidilemez.

1 YIL	
Seçme, Seçilme ve Siyasi Faaliyette Bulunma Hakları (67. madde)	Seçim kanunlarında yapılan değişiklikler, yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 1 Yıl içinde yapılacak seçimlerde uygulanmaz.
Milletvekili Seçilme Yeterliliği (76. Md.)	Taksirli suçlar hariç toplam 1 Yıl veya daha fazla hapis ile ağır hapis cezasına hüküm giymiş olanlar milletvekili seçilemezler.
TBMM Seçimlerinin Geriye Bırakılması (Md. 78)	Savaş sebebiyle yeni seçimlerin yapılmasına imkan görülmezse, TBMM, seçimlerin 1 Yıl geriye bırakılmasına karar verebilir.
Ara Seçim İçin Genel Şartlar (Md. 78)	Genel seçimlere 1 Yıl kala, ara seçimi yapılamaz.
MİLLETLERARASI ANDLAŞMALARIN UYGUN BULMA (Md. 90)	Ekonomik, ticari veya teknik ilişkileri düzenleyen ve süresi 1 Yılı aşmayan andlaşmalar, Devlet Maliyesi bakımından bir yüklenme getirmemek, kişi hallerine ve Türklerin yabancı memleketlerdeki mülkiyet haklarına dokunmamak şartıyla, yayımlanma ile yürürlüğe konabilir.
MAHALLİ İDARELERİN SEÇİMLERİ (Md. 127)	Mahalli idarelerin seçimleri, beş yılda bir yapılır. Ancak, milletvekili genel veya ara seçiminden önceki veya sonraki 1 Yıl içinde yapılması gereken mahalli idareler organlarına veya bu organların üyelerine ilişkin genel veya ara seçimler milletvekili genel veya ara seçimleriyle birlikte yapılır.
ANAYASA MAHKEMESİNİN KARARLARI (Md. 153)	Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmi Gazetede yayımlandığı günden başlayarak 1 Yılı geçemez.
Bütçenin Hazırlanması ve Uygulanması (Md. 161)	Kanun, kalkınma planları ile ilgili yatırımlar veya 1 Yıl dan fazla sürecek iş ve hizmetler için özel süre ve usuller koyabilir.
2 YIL	
Başkanlık Divanı (Md. 94)	TBMM Başkanlık Divanı için, bir yasama döneminde iki seçim yapılır. İlk seçilenlerin görev süresi 2 Yıldır.
4 YIL	
TBMM Görev Süresi (Seçim Dönemi) (Md. 77)	2007 AY. Değiş.: TBMM seçimleri 4 Yılda bir yapılır.
AYM'nin BAŞKAN VE BAŞKANVEKİLİNİN GÖREV SÜRESİ (m. 146)	Anayasa Mahkemesi, asıl üyeleri arasından gizli oyla ve üye tamsayısının salt çoğunluğu ile 4 Yıl için bir Başkan ve bir Başkanvekili seçer. Süresi bitenler yeniden seçilebilirler.
YARGITAY BAŞKAN VE BAŞKANVEKİLİNİN GÖREV SÜRESİ (Md. 154)	Yargıtay Birinci Başkanı, birinci başkanvekilleri ve daire başkanları kendi üyeleri arasından Yargıtay Genel Kurulunca üye tamsayısının salt çoğunluğu ve gizli oyla 4 Yıl için seçilirler; süresi bitenler yeniden seçilebilirler.
5 YIL	
Kamulaştırmada Taksitlendirme Süresi (m. 46)	Kamulaştırmada taksitlendirme süresi 5 Yılı aşamaz.
Siyasi Partilerin Uyacakları Esaslar (Md. 69)	Bir siyasi partinin temelli kapatılmasına beyan veya faaliyetleriyle sebep olan kurucuları dahil üyeleri, Anayasa Mahkemesinin temelli kapatmaya ilişkin kesin kararının Resmi Gazetede gerekçeli olarak yayımlanmasından başlayarak 5 Yıl süreyle bir başka partinin kurucusu, üyesi, yöneticisi ve deneticisi olamazlar.
Cumhurbaşkanının Görev Süresi (m. 101)	2007 AY. Değiş.: Cumhurbaşkanının görev süresi 5 yıldır.
Mahalli idarelerin Seçim Dönemi (Md. 127)	Mahalli idarelerin seçimleri, 67. md. esaslara göre 5 Yılda bir yapılır.
10 YIL	
Anayasaya Aykırılığın Diğer Mahkemelerde İleri Sürülmesi (Defi Yolu) Md. 152	Anayasa Mahkemesinin işin esasına girerek verdiği red kararının Resmi Gazetede yayımlanmasından sonra 10 Yıl geçmedikçe aynı kanun hükmünün Anayasaya aykırılığı iddiasıyla tekrar başvuruda bulunulamaz.
15 YIL	
Anayasa Mahkemesi Kuruluşu (Md. 146)	Yükseköğretim kurumları öğretim üyeleri ile üst kademe yöneticileri ve avukatların Anayasa Mahkemesine asıl ve yedek üye seçilebilmeleri için, kırk yaşını doldurmuş, yükseköğrenim görmüş veya öğrenim kurumlarında en az 15 Yıl öğretim üyeliği veya kamu hizmetinde en az onbeş yıl fiilen çalışmış veya en az onbeş yıl avukatlık yapmış olmak şarttır.